T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YABANCI DİLLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

ALMAN DİLİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SON DÖNEM TÜRK-ALMAN ÇOCUK YAZININDA RESİMLİ KİTAPLAR ARACILIĞIYLA DEĞERLER EĞİTİMİ

HAFİFE BALKAN DELEN

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. HİKMET ASUTAY

EDİRNE 2019

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YABANCI DİLLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

ALMAN DİLİ EĞİTİMİ BİLİM DALI PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hafife BALKAN DELEN tarafından hazırlanan **SON DÖNEM TÜRK - ALMAN ÇOCUK YAZININDA RESİMLİ KİTAPLAR ARACILIĞIYLA DEĞERLER EĞİTİMİ** Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 9.-10. maddeleri uyarınca **13 Haziran Perşembe** günü saat **11.00** 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin *.....Kabul edilmesine..... **OYBİRLİĞİ/~~OYÇOKLUĞU~~** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	**KANAAT**	**İMZA**
Prof.Dr. Hikmet Asutay	Kabul edilmesine	
Prof.Dr. Mukadder SEYHAN YÜCEL	Kabul edilmesine	
Prof.Dr. İmran KARABAĞ	Kabul edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Referans No	10264310
Yazar Adı / Soyadı	HAFİFE BALKAN DELEN
T.C.Kimlik No	27314121078
Telefon	5447282989
E-Posta	hfbalkan@gmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Son dönem Türk Alman çocuk yazınında resimli kitaplar aracılığıyla değerler eğitimi
Tezin Tercümesi	Values education in books via illustrations in recent period Turkish- German child literature
Konu	Eğitim ve Öğretim = Education and Training
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Alman Dili Eğitimi Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2019
Sayfa	163
Tez Danışmanları	PROF. DR. HİKMET ASUTAY
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	

04.07.2019

İmza:.....

Tezin Adı: Son dönem Türk-Alman çocuk yazınında resimli kitaplar aracılığıyla değerler eğitimi

Hazırlayan: Hafife BALKAN DELEN

ÖZET

Çocuk edebiyatı, çocukların kültürel ve sosyal değerleri öğrenmesi açısından önemli bir araçtır. Çocuk edebiyatı yazarlarının üstlendiği bu görev, çok önemlidir. Araştırmamızın amacı: Farklı dillerdeki çocuk kitaplarının kültürel dil birikimini ne ölçüde ve nasıl kazandırabildiğidir. Bu kazanımı verirken incelenen bu eserlerin nasıl yöntemler kullandıkları, benzerlikleri ve farklılıkları, araştırmamızın çıkış gayesidir. Bu açıdan farklı dildeki kitaplar, kültürel birikimin devamını sağlayacak olan deyimler ve mecaz anlamda kullanılan kelimeler gibi dil yapılarının kullanımına yer vermesi bakımından incelenerek bu soruya cevap aranmaya çalışılmıştır. Kültürel dil yapısının yanı sıra çocuklara değerlerin benimsetilmesinde bu seçilen eserlerin katkıları olup olmadığı araştırılmıştır.

Tezin öncelikle ilk bölümünde değerler üzerinde durulmuştur. İkinci bölümünde çocuk edebiyatı hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde ise seçilen eserler incelenmiş ve karşılaştırılmıştır. Bu açıdan resimli çocuk kitabı yazarı Necdet Neydim'in iki kitabı ile Alman çocuk ve gençlik yazarı olan Aygen Sibel-Çelik'in iki kitabı öncelikle dış yapı daha sonra ise iç yapıya da dâhil olan değerler açısından incelenmiştir. Öncelikle seçilen bu kitaplar, hem dil açısından hem de yapı açısından uygunlukları sorgulanarak kendi aralarında karşılaştırılmış, ardından hitap ettikleri yaş grubuna kazandırdıkları ortak değerler ve amaçlarına ne derece hizmet ettikleri açısından irdelenmişlerdir. Sonuç olarak ise kültürel dil ve değerlerin kazanımının, devamının ve iletilmesinin -kullanılan dil farklı olsa da- çocuk edebiyatı aracılığıyla yapılabileceği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Aygen Sibel-Çelik, Çocuk Edebiyatı, Necdet Neydim, Değerler.

Name of the Thesis: Values education in books via illustrations in recent period Turkish-German child literature

Prepared by: Hafife BALKAN DELEN

ABSTRACT

Child literature is an important tool to examine about the cultural and social values. This objective is very essential for the authors of child literature. The purpose of our investigation is to establish how and to what extent the children's books in different languages may acquire the cultural language accumulation. Beneficially, that is the aim to investigate the methods which they use, the similarities and differences of these works. In that regard, we attempted to find the answers to these questions, by examining the use of language structures such as books in various languages, the idioms, metaphorical words, which will continue the cultural accumulation. In addition, to the cultural language structure, it has been investigated whether the selected works contribute to the adoption of the values.

Values are emphasized in the first part of the thesis. The information about Child Literature is given in the second part. In the third chapter, selected works were examined and compared. In this respect, two books by the children's book author Necdet Neydim, and two books by the German children's and youthful writer Aygen Sibel-Çelik's were considered mainly from the point of view of external structure, and then from the internal structure. These books, which were selected first, were questioned in terms of their suitability both in terms of language and structure. After that, they were examined in terms of the values which they provided to the age group and the degree to which they served. As a result, it was observed that the acquisition, continuation and communication of cultural language and values can be made through Child Literature even if the used language is different.

Key Words: Culture, Aygen Sibel-Çelik, Child Literature, Necdet Neydim, Values.

ÖNSÖZ

Değerler eğitimi, çocuklar için hayati önem taşımaktadır, çünkü insan onuruna yakışan bir hayat sürdürebilmeleri, kaliteli bir yaşam ve statü sahibi olmalarına yardımcı olacak bir konudur. Hele çocukların dahi, sosyal medyanın labirentlerinde kaybolduğu, bireyin toplumdan koptuğu, benliğin bencilliğe doğru kaydığı ve sanal dünyaların gerçek sanıldığı, algı operasyonlarının tek gerçek olduğu bu değişen dünyada Değerler eğitiminin çocuk kitaplarında verilmesi yaşadıkları toplumun milli, manevi ve evrensel, ahlaki değerleri ile donatılması çocuklar için en doğru pusuladır.

Dünyamızın geleceği olan çocuklarımız için çok büyük hassasiyet ve maneviyatla gönülden yaptığım bu çalışmada, engin bilgi ve tecrübeleri ile her daim ilgi ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Sayın Prof. Dr. Hikmet ASUTAY' a teşekkürlerimi arz ederim.

Bugünlere gelmemde büyük emek sahibi olan canım aileme, eşim Şamil Doğu DELEN'e , çalışmalarım sırasında en büyük sabrı gösteren biricik kızım Şenay Ceylin DELEN' e ve beni sürekli motive eden arkadaşım Gamze HELVACIKÖYLÜ 'ye teşekkür ederim.

Hafife BALKAN DELEN

2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET i

ABSTRACT ii

ÖNSÖZ iii

İÇİNDEKİLER iv

TABLO VE RESİMLER vi

KISALTMALAR x

I. BÖLÜM

GİRİŞ 1

1.1 PROBLEM 1

1.2 ARAŞTIRMANIN AMACI 2

1.3 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ 2

1.4 KONU İLE İLGİLİ ALAN YAZINI 3

II. BÖLÜM

2. DEĞERLER 6

2.1 DEĞER KAVRAMI; TANIM VE AÇIKLAMASI 6

2.1.1. TOPLUMSAL AÇIDAN DEĞER KAVRAMI 12

2.1.2. SOSYOLOJİK AÇIDAN DEĞER KAVRAMI 12

2.1.3. PSİKOLOJİK AÇIDAN DEĞER KAVRAMI 13

2.2. DEĞER KAVRAMININ ÖZELLİKLERİ 15

2.3.DEĞERLERİN SINIFLANDIRILMASI 19

2.4. DEĞERLER EĞİTİMİ NEDİR 26

2.4.1. ÇOCUK VE GENÇLİĞİN TOPLUMSALLAŞMASINDA DEĞERLER EĞİTİMİ 29

2.4.2. ÇOCUK YAZINI ARACILIĞIYLA DEĞERLER EĞİTİMİ 31

III. BÖLÜM

3. ÇOCUK EDEBİYATI 33

3.1.ÇOCUK EDEBİYATI; KAVRAMI VE AÇIKLAMASI 33

3.2. ÇOCUK EDEBİYATI TÜRLERİ 37

3.2.1. RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARI 47

3.2.2. RESİMLİ KİTAPLARDA EĞİTSEL ÖZELLİKLER 70

IV. BÖLÜM

4. ESER İNCELEMELERİ.....76
4.1.NECDET NEYDİM HAYATI ve ESERLERİ 76
4.1.1.SELİM'İN MACERALARI "Aynı dili konuşmak" BİÇİMSEL İNCELEMESİ..... 79
4.1.2. SELİM'İN MACERALARI "Aynı dili konuşmak" İÇYAPI ÖZELLİKLERİ 84
4.1.3. ESERİN TEMEL DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ 89
4.2.1. SELİM'İN MACERALARI "Selim Sana Ne Diyeyim?" YAPISAL İNCELEMESİ 94
4.2.2. SELİM'İN MACERALARI "Selim Sana Ne Diyeyim" İÇYAPI ÖZELLİKLERİ..... 99
4.2.3. ESERİN TEMEL DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ 106

V. BÖLÜM

5.ESER İNCELEMELERİ.....110
5.1. AYGEN SİBEL ÇELİK'İN HAYATI VE ESERLERİ..... 110
5.1.1.SINAN UND FELIX MEIND FREUND-ARKADAŞIM BİÇİMSEL ÖZELLİKLER..... 111
5.1.2. SINAN UND FELIX MEIND FREUND-ARKADAŞIM İÇYAPI ÖZELLİKLERİ..... 115
5.1.3. ESERİN TEMEL DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ 120
5.2.1.SINAN UND FELIX DIE WILDEN WORTER BİÇİMSEL ÖZELLİKLERİ..... 124
5.2.2. SINAN UND FELIX DIE WILDEN WORTER İÇYAPI ÖZELLİKLER..... 129
5.2.3. ESERİN TEMEL DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ 132
TARTIŞMA 137
SONUÇ ve ÖNERİLER 138
KAYNAKÇA.....143

TABLO VE RESİMLER

TABLOLAR

Tablo1: Nelson'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması……20

Tablo 2: Rokeach'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması……...21

Tablo 3: Schwartz'a Göre Değerlerin Bireysel Sınıflandırılması……22

Tablo 4: Spranger'e Göre Değerlerin Sınıflandırılması……...25

Tablo 5: Değerleri Tanımlayan Kelimeler……...73

Tablo 6: Necdet Neydim'in Eserleri ve Basım Yılları……77

Tablo 7: "Aynı dili konuşmak" Kitabındaki Değerler……90

Tablo 8: "Selim sana ne diyeyim" Kitabındaki Değerler……106

Tablo 9: Aygen Sibel-Çelik'in Eserleri ve Yayın Tarihleri……111

Tablo 11: SINAN UND FELIX Die Mein Freund Değerler……..…120

Tablo 10: SINAN UND FELIX Die Wilden Wörter Değerler……..133

RESİMLER

Resim 1: Êmile……50

Resim 2: Der Struwwelpeter……51

Resim 3: Çocuk Dünyası Dergisi……53

Resim 4: Tenbel Karakaçan……54

Resim 5: Necdet NEYDİM……76

Resim 6: Selim'in Maceraları……...79

Resim 7: Selim'in Maceraları Arka Kapak……..80

Resim 8: Doğa'nın Renkleri……82

Resim 9: Cem……...83

Resim 10: Selim'in kıyafeti……85

Resim 11: Cem'in kıyafeti……85

Resim 12: Selim……...85

Resim 13: Yan karakter: Köpek……..87

Resim 14: Yan karakter: Kuş……...87

Resim 15: Yan karakter: Leylek…….....87

Resim 16: Yan karakter: Kedi……..87

Resim 17: Yan karakter: Kaplumbağa……..87

Resim 18: Selim ile Cem……..92

Resim 19: Selim'in mutluluğu……..92

Resim 20: S.S.N.D. Ön Kapak Resmi……..95

Resim 21: S.S.N.D. Arka Kapak Resmi……...96

Resim 22: Kâbus……...99

Resim 23: Selim'in Uyanması…….100

Resim 24: "Dilini sıkı tut"…….. ……101

Resim 25: "Dilini sıkı tut"…… ……...104

Resim 26: "Çıkar ağzından baklayı"…… ……....104

Resim 27: "İki ayağımı bir pabuca sokuyorsun"…… ……..104

Resim 28: "Anamı ağlatıyorsun"…… ……..105

Resim 29: "Tabanları yağla"…… ……105

Resim 30: "Ayağıma dolaşma"…… ……..…105

Resim 31: "Hapı yuttuk"…… …….....105

Resim 32: Selim ve Nazlı…….…..…107

Resim 33: Selim'in annesi ve komşusu Hatice Teyze …….……..…108

Resim 34: Selim'in anneannesi……..……109

Resim 35: Aygen Sibel Çelik…….……110

Resim 36: Sinan und Felix Ön Kapak…….……...112

Resim 37: Sinan und Felix Arka Yüz…….....113

Resim 38: Sinan und Felix İç Kapak……..……113

Resim 39: Sinan'ın göle düşmesi……115

Resim 40: Sinan ve arkadaşı Felix…….…..117

Resim 41: Türkçe kelimelerin Almanca telaffuzları……119

Resim 42: Sinan ve Felix……..121

Resim 43: Sinan ve Felix'in Arkadaşlığı……..121

Resim 44: Sinan'ın ceketini Felix ile paylaşması…….122

Resim 45: Hülya ve bisikleti…….123

Resim 46: Topu kurtarma çabaları…….123

Resim 47: Sinan, Felix und die wilden Wörter Ön Kapağı……...……125

Resim 48: Arka Kapak……...125

Resim 49: İç Kapak……126

Resim 50: Evin geleneksel dekoru…….127

Resim 51: Paspas……128

Resim 52: Sinan'ın dedesi ve babaannesi……...130

Resim 53: Sinan ve Felix……131

Resim 54: Sinan, dedesinin elini öpüyor……133

Resim 55: Babaanne dans ediyor……...134

Resim 56: Sinan'ın dedesinin yardımı……...134

Resim 57: Dede ve babaanne Türkçe şarkı söylüyor…….135

Resim 58: Sinan'ın dedesi, eşine çiçek veriyor……..136

KISALTMALAR

Akt. : Aktaran

A.D.K. :Aynı Dili Konuşmak”

Çev. : Çeviren

S.S.N.D. : Selim Sana Ne Diyeyim

s. :Sayfa

vd. : ve diğerleri

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1 PROBLEM

Çocuklar gelecek nesillere bırakılacak en güzel mirasların taşıyıcılarıdırlar. Onların; çocuk hallerinde yaşadıkları, öğrendikleri ve gördükleri, taşıyacakları bu mirasın kalitesini ya arttırır ya da azaltır. Eğer gelecek neslin devamı ve güzelliği isteniyorsa çocuklar iyi eğitilmeli ve onlara en iyi imkânlar sağlanmalıdır. Bu açıdan çocukların eğitilmesinde ve fikirlerinin canlı bir şekilde filizlenmesinde en etkili olan şey edebiyattır.

Edebiyat, her yaş grubuna bazı önemli değerler ve fikirleri kazandırmanın bir aracı işlevidir. Bu bakımdan, çocuklara seslenen ve özellikle onlar için yazılan Çocuk edebiyatı da, çocukların fikirlerinin oluşmasında ve olumlu duyguların kazanımında her şeyden önce gelmektedirler. Çocuk edebiyatı, okul öncesi ve ilköğretim aşamasındaki çocuklara, istendik olumlu davranış ve düşünceler kazandırmada öncüdür. Bu çocuklar; kitaplar aracılığıyla kavramları, dil yapılarını ve özellikle de kültür kazanımı yaşamaktadırlar. Çocuk eğitiminde, özellikle kullanılacak araçların en önemlisi: Resimli çocuk kitaplarıdır. Çocuklar açısından değerler eğitimi, büyük bir öneme sahiptir. Resimli çocuk kitaplarında değer kullanımı, o eseri nitelikli kılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında değer öğretimi özellikle küçük yaş grubundaki çocuklar için hayati derecede önemlidir. Çünkü onların küçük yaşlarda kazandıkları değerler, ilerleyen yaşamlarında kaliteli bir yaşam sürmelerine ve statü sahibi olmalarına yardımcı olacak düzeydedirler.

Tüm bu açıklamalar neticesinde incelenen :"İki Türk resimli çocuk kitabı ile iki Alman resimli çocuk kitabında hangi değerlere yer verildiği" araştırmamızın problem cümlesidir. Alt problem cümlesi ise söz konusu kitaplarda yer verilen değerlerin neler olduğu, Türk ve Alman çocuk yazınında aynı değerlere ne derece yer verildiğidir.

1.2 ARAŞTIRMANIN AMACI

Çocuklarda değer kazanımı aracısı olarak önemli bir görev üstlenen çocuk yazını kitapları yazarlarına birçok sorumluluk düşmektedir. Öncelikle yazar, hitap ettiği yaş grubunun tüm gelişimsel özelliklerini bilmek zorundadır. Bunun yanı sıra, onlara ne açıdan hitap edeceğinin de farkındalığında olmalıdır. Yazarın yanı sıra, kitapları resimleyenlerin de büyük açıdan, çocuklar hakkında bilgi sahibi olmaları en önemli ön koşuldur.

İncelenen iki Türkçe iki tane de Almanca yazılmış çocuk kitaplarının, dil edinimi ve değerlere yer vermeleri açısından benzerlikleri ya da farklılıklarını belirlemek ve iletmeye çalıştığı değerler dizgesi aktarımını irdelemek, araştırmamızın amacıdır. Tezimizde, ele alınan bu eserlerin özellikle amaçlandığı gibi, çocuklara bazı değerleri vermekte öncü olup olmadıkları ve anlaşılıp anlaşılmadıkları sorgulanacaktır.

Kitaplar aracılığıyla bilmedikleri cümle ve deyimlere aşina oldukları için ilerleyen yıllarında okuma alışkanlığı gibi olumlu davranışların görülmesi beklenmektedir.

1.3 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Çocuk yazını; çocuklara değerler aktarımında, okuma alışkanlığının kazandırılmasında ve yazın dünyasına geçişte vazgeçilmez unsurlardan biridir. Çocuklar, aslında bu kitapları zevk aldıkları ya da resimlerinden hoşlandıkları için tercih etmektedirler. Henüz okuma yazma öğrenmemiş olan çocuk, resimli kitapların resimleri aracılığıyla; okuma yazma öğrenmiş çocuk ise hem metinleri okuyarak hem de metinlerden anladıklarını resimlemedeki betimlemelerle destekleyerek önemli davranışlar ya da duygular kazanabilmektedirler.

Edebiyata dokunmamış bir çocuğun, bazı değerleri –temizlik, doğruluk, çalışkanlık gibi temel değerler- öğrenmesi zaman alacak ve zorlaşacaktır. Bu açıdan incelenen kitaplarımızın, değer öğretiminde ve dil farkındalığının kazanımında ne derece etkin oldukları görülmüştür. Bu nedenle de çocuk edebiyatının, kültürleri

aktarmaya yarayan en önemli araç olduğundan yola çıkarak, Türk ve Alman çocuk edebiyatı kitaplarında yer alan temel değerlerin incelenmesi ve karşılaştırılması sonucunda kültürlere bağlı olarak değişebilen değer yargılarının ya da değer önceliklerinin neler olduğu anlaşılmaya çalışılacaktır. Bu açıdan değerlerin tespit edilmesi, araştırmamızın önemini oluşturmaktadır.

1.4 KONU İLE İLGİLİ ALAN YAZINI

Alan yazında değerler ile ilgili çalışmalar oldukça fazladır. Değerlerin kazandırılması ve kullanılan yöntemler her açıdan gerek yüksek lisans tezi gerekse de doktora tezi kapsamında çalışılan konular arasındadır.

Değerlerin kazandırılmasında okul gibi kurumların yanı sıra, en önemli aracı çocuk edebiyatıdır. Bu açıdan da çocuk edebiyatında kullanılan değerler ile ilgili de epey çalışma bulunmaktadır. V. Kaya'nın yüksek lisans tezinde (2007); "Cahit Zarifoğlu'nun Çocuk Kitaplarında Yer Verilen Temel Değerler" bu çalışmalardandır (Kaya, 2007). T. Akyol'un (2012) da "Resimli Çocuk Kitaplarında Yer Alan Değerlerin İncelenmesi" (Akyol, 2012); M. Gül (2018) "5-6 Yaş Grubu Çocuklar için Türkçe Yazılmış Resimli Çocuk Kitaplarında Değerler Analizi" ; E. Arısoy (2014), "Ayla Çınaroğlu'nun Çocuk Romanlarında Dilin Kullanımı ve Evrensel Değerler"; H. Kuru (2016) "Ayşe Yamaç'ın Çocuk Romanlarının Değerler Eğitimi ve Dil Zenginliği Açısından İncelenmesi"; A. Yılmaz (2018) "Değerler Eğitimi Bağlamında Aytül Akal'ın Çocuk Romanları"; Y. Katı (2015) "Yavuz Bahadıroğlu'nun Çocuk Hikâyelerinde Değerler Eğitimi ve Söz Varlığı"; F. Aktürk (2012) "Çocukta Değerler Eğitimi Açısından Üzeyir Gündüz'ün Eserleri"; M. Gönen (2017) "Çocuk Edebiyatı Yazarı ve Çizeri Olarak Feridun Oral'ın Çocuk Edebiyatımızdaki Yeri ve Eğitsel Değerler" başlıkları altında incelenen Lisansüstü tezle yer almaktadır. Bu eserlerin tümü belirledikleri yazar ve eserini, değerler bakımından incelemede bulunmuşlardır.

Tezlerin yanı sıra, resimli çocuk kitaplarında yer alan değerler ile ilgili makaleler de bulunmaktadır. Asutay'ın (2019) "Resimli Kitaplar Aracılığıyla Değerler Eğitimi" makalesi bu konu açısından oldukça önemlidir. Dilek'in (2017)

"Feridun Oral'ın Resimli Kitaplarındaki Değerlerin İncelenmesi"; Körükçü, Kapıkıran ve Aral'ın (2016) "Schwartz'ın Modeline Göre 3-6 Yaş Resimli Çocuk Kitaplarında Değerlerin İncelenmesi"; Bildirici ve Pedük (2017) "Değer Eğitimi Konusunda Anaokullarının Sınıf Kitaplıklarında Bulunan Hikâye Kitaplarının İncelenmesi" gibi makaleler, bu konu hakkında yapılan çalışmalardan bazılarıdır.

Tek bir esere değerler açısından bakmanın yanı sıra, yazarları farklı olan kitaplardaki değerlerin karşılaştırarak incelenmesi neticesinde yeni bilgilere ulaşmak için yapılan çalışmalar da vardır. Bağcı'nın (2013) yılındaki "Çocuk Edebiyatı Ürünleriyle Çocuklar İçin Yazılmış Eserlerin Değerler Eğitimi Bağlamında Karşılaştırılması" buna örnek olarak gösterilebilir.

Resimli çocuk kitapları aracılığıyla değerler eğitimine yönelik Almanya'da da birçok çalışma bulunmaktadır: Hiesleitner, M. (2011). *Wertevermittlung durch Kinderliteratur im Wandel der Zeit* (Doctoral dissertation, uniwien). *(mit Schwerpunkt auf Bilderbücher im deutschsprachigen Raum)* Hiesleitner, M. (2011). *Zaman İçinde Çocuk Edebiyatı Aracılığıyla Değerlerin Öğretilmesi* (Doktora tezi, uniwien) adlı doktora tezinde 15 adet resimli çocuk kitabı değerler açısından incelenmiş ve resimli çocuk kitaplarının geleneksel değerlerin aktarımında önemli olduğuna vurgu yapılmıştır.

Riehemann, S. (2006). Emotionale und (schrift-) sprachliche Förderung mit Bilderbüchern. *Sprache–Emotion–Bewusstheit. Beiträge zur Sprachtherapie in Schule, Praxis, Klinik. Idstein,* 168-169. Riehemann, S. (2006). Resimli kitaplarla duygusal ve (yazılı) dilbilimsel tanıtım. *Dil-Duygu-farkındalık. Konuşma Terapisine Okulda Katkı, Uygulama, Klinik. Idstein,* 168-169.

Ramlow, A. (2006). *Das prämierte Kinderbuch-eine Untersuchung über Moralvorstellungen und Wertevermittlung in von 1990 bis 2005 mit dem Deutschen Jugendliteraturpreis ausgezeichneten Werken*. GRIN Verlag. Ramlow, A. (2006). *Ödüllü Çocuk Kitabı - Alman Gençlik Edebiyatı Ödülü Çalışmaları ile Ödüllendirilen 1990'dan 2005'e Kadar Ahlaki Kavramlar ve Değerler Üzerine Bir Çalışma-* . GRIN yayınevi.

Dobashi, T., & Marsal, E. (2011). Kinderliteratur als Medium für den Ethikunterricht (II). *学習開発学研究*, (4), 3-13. Dobashi, T. ve Marsal, E. (2011). Etik eğitiminde bir araç olarak çocuk edebiyatı (II). *開 開 発 研究 研究* , (4), 3-13.

Wahlis-Mattsson, A. (2006). " Kinder sind unschuldig, wir sollten zu verhüten suchen, dass sie so werden wie wir": Wertevermittlung in Erich Kästners Kinderliteratur am Beispiel von Emil und die Detektive und Das fliegende Klassenzimmer. Wahlis-Mattsson, A. (2006). "Çocuklar Masum, Onların Bizim Gibi Olmalarını Önlemeye Çalışmalıyız": Emil ve dedektifler ile The Flying Classroom örneğini kullanarak Erich Kästner'in çocuk edebiyatındaki değerleri aktarıyor. Bu alanda yapılmış çalışmalardan bazılarıdır. Yapılmış çalışmaların hem yurt içi hem yurt dışındaki çeşitliliği çocuk yazınında değerlerin eğitiminin önemli bir yere sahip olduğunun göstergesidir diyebiliriz.

II. BÖLÜM

2. DEĞERLER

2.1 DEĞER KAVRAMI; TANIM VE AÇIKLAMASI

"Değer" terimi: Nesneleri, insanları, durumları ve fikirleri iyi, kötü, istenilen ya da istenilmeyen ve bunlara benzer yargıları içinde barındıran standartlarımız ve prensiplerimizi ifade eder (Halstead-Taylor, 2000:169). TDK (2014) sözlüğünde değer kelimesi: "Bir şeyin değerini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet", felsefede: "Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey", matematikte: "Bir değişkenin veya bilinmeyenin sayı ile anlatımı", " Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi ögelerin bütünü" olarak tanımlanmıştır.

Kelimenin kökeni, Latince " kıymetli olmak" veya güçlü olmak anlamına gelen "*valare*" kökünden türetilmiştir. Kelimeyi ilk olarak sosyal bilimlere kazandıran *Znaniecki* olmuştur (Bilgin, 1995 Akt: Keskinoğlu, 2008:8). Türkçede ise değer kavramı: "dokunmak" ve "*değmek*" anlamındaki "*tegmek*" sözcüğünden gelmektedir (Eyüpoğlu, 1998).

Değer, bir durumun istenen ya da istenmeyen olarak tercih edilmesi halinde ortaya çıkan sonuçtur. Bu durumun istenir ya da istenmez hale gelmesinin belirleyicisi ise, toplumdaki normlardır. Dolayısıyla değer için, bireylerin neyi uygun görüp görmeyeceği, neyi isteyip istemeyeceği ya da neleri hoş görüp görmeyeceği hususunda belirleyici rol oynayan durumları içerir diyebiliriz. Toplumdaki bu normların değerler aracılığıyla bireylere kazandırılması amaçlanmaktadır (Güngör, 1993; Erdem, 2003). Ayrıca Güngör (1998), "Değerler insanın bilişsel dünyasının başlıca unsurlarıdır" tanımlamasını yapmıştır.

Değer, insanların yaşamları sırasında kazandıkları ve benimsedikleri davranışların tümüdür (Atabey, 2014). Kişilerin yaşarken karşılaştıkları durumlarda kullandıkları, kültürleri aracılığıyla edindikleri davranış ölçütleridir (Özel, 2015).

Bireylerin karşılaştıkları bu durumların kendileri açısından iyi ya da kötü olduğu fikirlerinin oluşmasında etkili olan yargılardır (Hasealt ve Taylor, 2000). Yine bireyin yaşamı sırasında karşılaştığı durumlar için zamanla geliştirdiği, kişinin bilişsel ve duyusal açıdan davranışlarını etkileyen, davranış, anlayış ve inanışlarının tümüdür (Bolat, 2011). Kişilerin doğru ya da yanlış olanı ayırt etmelerine yardımcı olacak olan etik davranışların tanımlanmasıdır (Marshall, 1994).

Bireysel olarak bakıldığında ise değer, durumlar karşısında bireyin kabul ya da tercih ettiği, yaşam biçimi olarak benimsediği birtakım ölçütleridir (Stanley, 1983). Zaman zaman da, toplumsal durum ve olguların kabul edilişi ya da reddedilişi esnasında bir araç niteliği taşımaktadırlar. Birey bu tavrı kendi içerisinde benimseyerek yaşadığı topluma uyarlar. Bunun sonucunda da bir toplumda meydana gelen bu durum diğer toplumlarda da geçerli olabilmektedir (Reichardt, 1979).

Son yıllarda "*değer*" teriminin üzerinde oldukça zaman harcayan araştırmacılar, bu terim hakkında birçok farklı ifadeler ve yorumlar kullanmaktadırlar. Bu yorumlardan bazılarını ifade edecek olmamız, terimin daha iyi anlaşılması ve kullanılması açısından önem ifade etmektedir. Örneğin, Öncül (2000: 281) değer kavramını genel olarak "*Bir nesneye, varlığa ya da faaliyete, ruhsal, ahlâksal, toplumsal ya da estetik açıdan, verilen önem ya da üstünlük derecesi*" olarak tanımlamaktadır. Erdem'e (2007:96-97) göre değer:

> *"Belirli bir durumu diğerine tercih etme eğilimi*"dir. Yine Erdem'e göre değerler ise, "*davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlardır ve değerler* "*bireyin neyi önemli gördüklerini tanımlayarak istediklerini, tercihlerini ya da arzu edilen ve istenilmeyen durumları göstermesidir*."

Meydan ve Bahçe'ye (2010) göre değer: Bir grup ya da toplumun işleyiş olarak devamını sağlamak için, üyeleri tarafından olumlu, doğru ve güzel olarak kabul edilen, kişilerin duygu, düşünce ve yaşayışlarını da yansıtan temel inançlardır. Bir başka değer tanımı ise değerin iyi, doğru ve güzelin ne olduğunu belirlemeye yarayan bir ölçüt olduğudur (Kuçuradi, 2010).

Hilmi Ziya Ülken'e (2001) göre değer: Mantık ile değil sezgi ile anlaşılan bir kavramdır. Çünkü bir durumun değer içermesi için somut olması gerekmektedir. Soyutluk içeren bir durum değer kazanmaktan uzaktır. Doğanay (2009) ise değeri,

yaşamımızda etkisi olan hayatımızda yer verdiğimiz önemli düşünceler olarak tanımlamıştır.

Aydın (2010: 1) ise değerleri: "*İdeal davranış biçimleri ya da hayat amaçları hakkındaki inançlarımız, davranışlarımıza yön gösteren ölçüler*" şeklinde ifade etmektedir. Ayrıca sosyolojik açıdan bakıldığında değer: Kişiye ve gruba yararlı, kişi ve grup için istenilir olan ve kişi ve grup için beğenilen her şeydir (Aydın, 2011). Bir diğer farklı tanım olarak ise, Özbay'ın tanımıdır. Özbay (2010: 121): *"Bir toplumun varlık, birlik ve devamının sebebi olan ve korunmaya çalışılan inançların tümüdür"*. "Değerler bir toplumun çoğunluğu tarafından kabul gören, istenilen, inanılan ve beğenilen davranış şekilleridir. Bunlar toplumu meydana getiren fertlerin çoğunluğu tarafından benimsenir." şeklinde açıklama yapmıştır.

Kızılçelik ve Erjem'e (1994) göre değer: "Bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve menfaatini yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançlara denir". Çağlar (2005) ise değerleri, bireylerin düşünce, tutum ve eylemlerinde birer standart olarak ortaya çıkan kültürel ögeler olarak tanımlanabileceğini ifade etmektedir.

Ulusoy ve Toy'a (2011) göre değer: Bir sosyal yapı tarafından korunmaya çalışılan inançlardır. Çünkü değer, bu sosyal yapının işleyişi ve devamlılığı açısından son derece önemlidir.

Afşar Timuçin'e göre değer varlığı, insandır. Bir değeri yaratmak ya da değer anlamı kazandırmak insanın birtakım çabaları sonucunda oluşmaktadır. Bu şekilde ortaya çıkan değer de "*yarar değerleri*" ve "*yüce*" değerler" olmak üzere ikiye ayrılırlar:

a) Yarar Değerleri: Bireyin yaşamını düzenli ve uygun şartlarda geçirmesini sağlayan değerlerdir. Bireylerin içgüdüleriyle ortak hareket eden değerlerdir. Bu sebeple ne kadar yarar sağlarlarsa o kadar önem kazanmaktadırlar (Timuçin, 2005).

b) Yüce Değerler: Bu değerler ise, kişinin kendi düşünceleri sonucunda oluşmaktadırlar. Bireyseldirler. Değerin yaratılması tamamen kişinin kendi sorumluluğundadır (Timuçin, 2005).

Bu değerlerden yüce değerler daha baskın haldeyse, yarar değerleri geri planda kalmaktadır. Aynı şekilde yarar değerleri daha önem kazanmışsa yüce değerler geriye itilir (Timuçin, 2005).

Köknel'e göre (2007) değer: Soyut ya da somut kavramların önemlerini belirtmeye yarayan soyut ölçü birimidir; canlı ve cansız varlıkların, olayların, olguların, durumunu, önemini anlatan kelimedir. Çelikkaya (1996) ise değeri: İnsanlar tarafından benimsenmiş ve kabul edilmiş olan, düşünsel, insanî ve ilahi temelli davranış, düşünüş ve kuralların tümü olarak açıklamıştır. Aladağ'ın (2009) değerler tanımı, kişilerin yaşamlarını şekillendiren ve yön veren önemli davranışlardır.

Yaman'a (2012) göre değer: Kişilerin karşılaştığı herhangi bir durum ya da olay karşısında gösterdikleri davranışlardır. Bu davranışlar, kişinin sahip olduğu donanımı göstermektedir. Bozkurt (2005) ise değer için birçok açıklamada bulunmuştur. Bunları özetleyecek olursak, ona göre değer: Davranışlarımızı ya da düşüncelerimizi tanımlamamız ya da anlamamız esnasında neyin bizim için kötü ya da iyi olduğunu tercih etmemizi sağlayan içgüdüdür. Bu nedenle değer: İyiyi, kötüyü ya da istenilen ve istenilmeyeni bulmamızda bize yardımcı olan toplumsal ölçütlerdir.

Spranger'e (1928: aktaran Bruno and Lay, 2006) göre değer: Kişinin dünya görüşünü belirleyen, beğenilen ve beğenilmeyenlerin, sevilen ya da sevilmeyenlerin, bakış açılarının, mantıklı ve mantıksız yargıların kümelenmesidir. Rokeach'e (1973: aktaran Atabey, 2014) göre değer: Bireysel ya da sosyal olarak tercih edilmiş olan belirli bir davranış biçimi ve süregiden bir inançtır. Schwartz'e (1996: akt. Atabey, 2014) göre ise değer: Beğenilen ve önem arz eden, insanın yaşamına yol gösterici olarak hizmet eden ilkelerdir.

Rokeach da değer için tanımlamada bulunmuştur. Rokeach'a (1970) göre değer: Bir çeşit inançtır. Kişinin nasıl davranıp nasıl davranmayacağını bildiği kendi içinde benimsediği bir kavramdır. Dolayısıyla, bu kavram hiçbir nesneye ya da olguya kesin

bağlı değildir. Sadece kişinin inançları doğrultusunda sahip olduğu davranış stilidir. (Rokeach 1970). Rokeach değerler hakkında çeşitli fikirler sunmuştur. Değerler için "Bireyin hayatına rehberlik eden, kişiye yardım eden standartlardır" tanımını da ortaya sunmuştur. Değerler hem sosyal tutumların hem de sosyal davranışların belirleyicisidirler. Değerlerin önemi, hayata rehber olmaları ve kişilerin tercihlerinin ölçütlerini oluşturmalarıdır. Ona göre değeri, değer yapan bazı ön şartlar vardır. Bunlar:

1) *Değerler, birey ve toplumun yaşantısındaki öneminden dolayı, hemen hemen her olgu ve olayda ortaya çıkmaktadırlar. Bu açıdan ortaya çıkan sonuçlar değer çalışmalarının özünü oluşturmaktadırlar.*
2) *Bilim adamlarının, değerleri incelemeleri, kavramaları ve tanımlamaları açısından beşeri değerlerin önemi göz önünde bulundurulmalıdır.*
3) *Bireylerin sahip oldukları değerler küçüktür ve değer sistemi içerisinde sınıflandırılırlar.*
4) *Beşeri değerler, toplum, kültürü ve kurumlarından oluşmaktadırlar.*
5) *Bireyler dış etkenler haricinde, aynı değerlere sahiptirler* (Rokeach, 1973).

Williams değerler için: "Bir kültürün üyelerinin neyin iyi veya kötü, neyin güzel ya da çirkin ve neyin istenen ya da istenilmeyen olduğunu belirleyen kurallarıdır" tanımlamasını yapmıştır (Williams, 1979). Böylece kültürün oluşumu için değerlerin ne denli önemli olduğu tekrar vurgulanmaktadır.

Hippler'e göre değerler: "*Alan sınırlaması güç olan, bireyin tutumlarının, davranışlarının ve gerçeklik algısının yanı sıra gereksinimlerine yön veren, yönlendirme kurallarıdır* (Herbert ve Hippler, 1991: 15). Marini ise değerleri: "İnsanların dünyada nasıl yaşadıklarına ilişkin duygusal ve bilişsel unsurları sentezledikleri değerlendirici inançlardır" olarak tanımlamaktadır. Bu tanım değerler kavramına bilişsel psikolojik bir bakış açısı katmaktadır (akt. Hitlin ve Piliavin, 2004).

Clyde Kluckhohn'un değer tanımı: "*Arzu edilenin anlayışı*" şeklinde ifade edilmiştir. Ona göre değer, birey ya da grubun hem içsel hem de dışsal açıdan tercih ettiğidir. Bu açıdan değer, hedef, davranış ve seçimleri etkilemektedir. Ayrıca değer, bireye nasıl davranması gerektiğine dair yön verir. Birey ile toplum arasında etkili

olan ve birbirlerini etkileyen bağdır. (Kluckhohn, 1951:58). Kluckhohn, değeri açıklarken "*doğru*", "*yanlış*" ya da "*daha iyi*", "*daha kötü*" kelimelerini kullanmıştır (Smith, 1969:104).

Değer kavramı bazı araştırmalar tarafından felsefi açıdan açıklanmıştır. Buna örnek olarak Soykan'a (2004) göre değer: Nesnel değil özneler arası genel geçerliği mümkün olan bir kavramdır. Ahlaka ilişkin temellendirmeler daima özneden hareketle yapılmalıdır. Dolayısıyla, değerin tanımlanmasında değerin kendi doğasına uygun ölçütler kullanılması gerektiğini belirtmiştir. Değerler, hem eylem hem de bilme bakımından insan yaşamının temelini oluşturur. Çünkü değerler insanın kültür varlığı ve tarihini oluşturmasında etkili olduğu kadar, kişinin kendisini bilmesi ve davranışlarını sorgulaması açısından büyük öneme sahiptir (Günay, 2003).

"Değerler, bireylerin hayat tarzı ve yaşayışını şekillendirdikleri için bir nevi kişinin hayat felsefesidirler. Kişinin ideallerine, fikirlerine, hedefledikleri amaçlara ve davranışlarına yön veren sistemlerdir. Bu nedenle de, yaşamda nasıl davranılması, kimlerle iletişim halinde olunması ve olaylara nasıl tepki verilmesi gerektiğini değerler belirlemektedir "(Arslanoğlu, 2005).

Felsefede değerler ile beraber kullanılan iki kavramın varlığı bilinmektedir. Bu kavramlardan biri "iyi", diğeri ise "erdem"dir. Birçok filozofun (Platon, Kant, Aristoteles) düşüncesine göre, en baş değer "iyi" kavramıdır (Tepe, 2002). Bu açıdan değer kavramı, felsefenin en değerli konularından biridir. Özellikle de pratik felsefenin inceleme alanı içerisine girmektedir (Bircan ve Kalın, 2014). Aristoteles'e göre değer, objektif olmalıdır. Ona göre güzelliğin en yüksek belirtisi "*düzen ve kesinliktir*" diyebiliriz (Aristoteles: 212 (1078b)). Yine felsefi açıdan bakıldığında Nietzsche'nin tanımına da değinmek yerinde olacaktır. Nietzsche'ye göre değerler, *"en iyinin*" ya da *"iyinin*" bıraktığı boşluğu doldurmaktadırlar (Nietzsche 1956:685). Değer kavramının, felsefi açıdan açıklanmasının yanı sıra toplumsal, sosyolojik ve psikolojik durumlar için de tanımları yapılmıştır.

2.1.1. TOPLUMSAL AÇIDAN DEĞER KAVRAMI

Bir toplum ya da kültürü oluşturan bireylerin kendi içlerinde benimsedikleri istenir durumların ifade edilmesidir (Bacanlı, 2011). Bu şekilde değerler, toplumda yapılması gereken uygun davranışların da belirleyicisidir. Bir nevi toplumdaki davranış kalıplarını oluşturmaktadırlar (Taflan ve diğerleri, 2009). Yine toplumsal olarak incelendiğinde; zaman içerisinde bireylerin davranışlarını yönlendiren değerler, yaşanılan toplumun işleyişini ve devamlılığını sağlamak açısından önemli bir yere sahiptirler (Kalın, 2013). Bu açıdan değer için, toplumda yapılması istenen davranış ya da düşünülmesi istenen fikirdir diyebiliriz. Çünkü değerler, toplum tarafından onaylanmış kurallardır (Arslan ve Ulusoy, 2014).

Toplumsal açıdan değerlerin bir başka önemi de, toplumda kültürün oluşmasını sağlamalarıdır. Herhangi bir durum karşısında farklı davranışlar arasından belli bir davranışın seçilmiş olması, aslında toplumun istediği istendik bir davranıştır. Bu durum süregelerek belirli bir kültür çevresinde belirleyici davranış olmaya devam edecek ve böylece yaşanılan toplumda belirgin bir önem kazanarak kullanılmaya devam edilecektir (Hillman, 1994).

2.1.2. SOSYOLOJİK AÇIDAN DEĞER KAVRAMI

Bir grup üyesinin sadece belli durumları içselleştirmesini değil, aynı zamanda her grup üyesinin bu süreci içselleştirmesiyle oluşan kişisel bağlılık olarak anlamlandırılmaktadır (Özensel, 2015). Doğan (2007), sosyoloji kitabında değeri: "kişi ya da toplumun kabul ettiği var olma ve hareket etme tarzı" olarak tanımlamıştır. Toplumda kabul edilmenin bir gereği olarak değeri, sosyolojik açıdan ele almıştır (Doğan, 2007). Sosyal olguların değerlendirilmesi ve yargılanması açısından bir ölçüt oluşturan değerler, bir grubun ve toplumun güçlü duygusal ve davranışsal bağları sonucunda oluşmuşlardır Theodorson, Akt.: Aydın, 2003). Sosyolojik açıdan Fitcher'e göre değer, kişilerin davranış ve amaçlarının bir grup ya da toplum tarafından ölçen ölçütlerdir (Fitcher, 1990).

Yine sosyolojik açıdan bakıldığında değer kelimesi, Gordon Marshallın "Sosyoloji Sözlüğü'nde" tamamen farklı anlamlar taşıyabilen bir kavram olarak belirtilmiştir. Ona göre değerler, neyin doğru ya da neyin yanlış olduğunun bilinmesinin gerektiği hallerde, kişide tutum kazandırılmasına yardım eder (Marshall, 1999). Sosyolojiye göre değer, bir toplumun kültürü olarak tanımlanır. Bir toplumun süregelmesini sağlayan kültürel bir parçasıdır. Aynı zamanda toplumu oluşturan bireylerin de, hayat felsefesini ve yaşam standartlarının oluşmasını sağlayan etkenlerdir (Ünal, 1981). Gökçe'ye (1994) göre değerlerin, sosyal hayat üzerinde önemli etkileri bulunur. Değerlerin, bu etkileri gerçekleştirmesi için farklı işlevlerde bulunduğu bilinmektedir. Bu işlevler:

1. Değerler, bilinçli ve amaçlı davranışların kıstaslarıdır. Bu nedenle değer, sosyal davranışta bulunan bir bireyin sosyal açıdan kabul edilen istekleri için temel gösterge görevini üzerine almaktadır.
2. Değerler, kültürel bir düzen içinde yer almaktadırlar. Bu nedenle kültürlerin oluşmasında da önemli rol oynarlar. Bu açıdan bakıldığında değerlerin, kültürlerin temelini oluşturduğunu söylenebilir.
3. Değerler, sosyal etkiye sahiptirler. Hem zihinsel hem de duygusal açıdan yönlendiricidirler.
4. Değerler, insanlarla özdeşmiş haldedirler. Açıkça belirttiğimizde değerler, bireyin kişiliğini oluşturmaktadırlar. Bu nedenle de kişinin şahsiyetinin göstergesidirler (Gökçe, 1994).

2.1.3. PSİKOLOJİK AÇIDAN DEĞER KAVRAMI

Küçük yaşlarda kazanılmış davranışların, ilerleyen yaşlarda tercih edilerek açığa çıkarılmasıdır (Sağnak, 2004). Bir bakımda değerler, kazanılan tutumlarla ilgilidir. Tutum ve değer kavramları bazı psikologlar tarafından eş anlamlı olarak kullanılmaktadırlar. Bu açıdan kişinin sahip olduğu değerleri, tutum ve davranışlarını anlamlandırmada bir araç olarak olarak psikolojide yer edinmişlerdir (Kağıtçıbaşı, 1981,). Bireylerin duygu ve düşünceleri ile doğrudan ilişkili olan değer kavramı bu nedenle psikoloji ile iç içedir (Oral, 2014).

Değerler; bazı durumlarda istenilen ve hoş görülen davranışları tanımlamada bir ölçüt olarak da kullanılırlar. Bu bakımdan kişilerin karakterini belirleyen özelliklerin toplamıdır (Karagöz, 2009). Değerler, karakter yanında insanların davranışlarını da belirler. Bir bakıma, hayvanlar da içgüdü ne ise, insanlarda da değerler öyledir. Fakat insanlar, öğrenme yeteneğine sahip olduğundan hayvanlardan farklı olarak içgüdülerini kontrol altına alarak değerlerini o şekilde yansıtmaktadırlar. Kişiler, değerleri etkileşim içinde bulundukları kültürlerinden ve yaşadıkları toplumdan öğrenirler. Öğrendiklerini ise, karşılaştıkları durumlar için gereğince kullanırlar. Bütün toplumlarda kişilere yol gösteren ve yardımcı olan kural ve fikirler bulunur. Toplum, bu yargıları olumlu şekilde düzenlediğinden, kişilerin kurallar ve normlar çerçevesinde, karşılık vermesini sağlarlar (Özkalp, 1993; Dönmezer, 1990).

Yukarıda değer kavramı örneklerinin birçok açıdan tanımları verilmiştir. Kültürel, felsefi, toplumsal ya da sosyolojik olarak da açıklanmaya çalışılan değer tanımının daha fazla açıklanması bulunmaktadır. Bunun yanı sıra değer kavramının özelliklerinden de ayrı olarak bahsetmek, bu kavramın anlaşılmasını kolaylaştırması açısından önemlidir. Kavramın tanımı gibi özelliklerinin açıklamaları da çeşitli fikirler içermektedir. İlk olarak Fichter'e göre değer kavramının özelliklerine yer verdiğimizde bunların:

1) Paylaşım 2) Ciddiyet 3) Coşku 4) Soyutlanabilme

olarak dört kısımda incelendiğini söyleyebiliriz. Herhangi bir eleştiriden bağımsız olan paylaşım, kişilerin paylaşımına ve anlaşmasına bağlıdır. Ciddiyet, toplumsal huzur ve kişilerin ihtiyaçları açısından birinci derecede önemlidir. Kişilerin sahip olduğu yüce değerler için her şeyi göze alabilecek adanmışlıkta olmaları coşku maddesi ile ilişkilidir. Soyutlanabilme ise, diğer tüm değerlerden ayrı tutulan anlaşma gerektiren değerlerdir (Fichter, 2006).

Yukarıda değer kavramının birçok farklı tanımına yer verilmiştir. Bunların yanı sıra bu kavramın, felsefi, toplumsal, sosyolojik ve psikolojik olarak çeşitli fikirlerden örneklerine de değinilmiştir. Dolayısıyla bu kavramın çeşitli tanım ve görüşleri bulunmaktadır ve zaman geçtikçe de niceleri eklenmektedir. Bu tanımlamalar sonucunda kavramın, değişmez belli bir tanımının olmadığı anlaşılmaktadır.

Kavramın tek bir tanımının olması için çalışan araştırmacılar olmuştur. Bunlardan biri Lautmann'dır. Lautmann, genel geçer bir kavram olması için geniş çaplı bir sözcük taraması yapmıştır. Bu kelime taramasında 4000'e yakın kaynağı elinden geçirmiştir. Bu kaynakların içerisindeki 400 çalışmada değer kavramına ilişkin 180 adet tanımla karşılaşmıştır (Lautmann, 1969). Bu nedenle bu kavramın kesin olarak değişmez bir tanımının hiçbir zaman olamayacağı kabul edilen bir gerçek olarak görülmektedir (Şen, 2007).

Geçmişte olduğu gibi gelecek araştırmalarda da değer kavramı, kişiden kişiye değişen tanımları içerecektir. Çünkü her insanın kendine uygun gördüğü bir değer profili bulunur. Değer aslında bir inançtır. Kişi sahip olduğu bu inanca göre kendine uygun tutum ve davranışları tercih etmektedir (Allport, Vernon ve Lindzey, 1960).

2.2. DEĞER KAVRAMININ ÖZELLİKLERİ

Çeşitli tanım ve açıklamalara sahip olan değerler, davranış, durum ve olaylara göre farklılık gösterirler. Bu bakımdan öznel ve özeldirler. Bireylerin yaşamları esnasındaki tercihlerine yön vererek, sağladıkları yarar kadar önemleri belirginleşmektedir (Lan vd., 2008). Değer kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için, değerlerin özelliklerinden haberdar olmak gerekmektedir (Karababa, 2015).

Değerlerin en göz çarpan özellikleri olarak; arzu edilen, istendik ve tercih edilen davranışları sayabiliriz (Fitcher, 1990; Güngör, 2000). "*Değişken olması*" ise, değerlerin bir başka önemli özelliğidir (Kuçuradi, 1971:18).

Değerlerin özellikleri, ilköğretim programlarında şu şekilde sıralanmıştır: (Ulusoy ve Arslan, 2014)

- Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
- Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
- Sadece bilinç değil, duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
- Değerler, bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
- Değerlerin normlardan farkı onlardan daha genel ve soyut bir nicelik taşımasıdır (Ulusoy ve Arslan, 2014).

Farklı değer tanımlarından hareketle kavramın özelliklerini şöyle maddeleyebiliriz (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2006):

- Değerler, durum ve eylemlerde üstündürler.
- Değerler, bireyin amacına ulaşması esnasında yararlandığı davranışlara benzerler.
- Değerler sadece fikir olarak var olmazlar aynı zamanda duygularla da iç içedirler.
- Değerler, sahip oldukları öneme göre tasnif edilebilirler.
- Değerler, insanların, davranışlar ve olayların seçilmesi, tanımlanması ve değiştirilmesinde nicelik olarak işlev görebilirler (Çalışkur vd., 2012).

Özlem (2001) için değerin özellikleri:

- *Değerler, doğrudan öznelerin ilgi, ihtiyaç, amaç ve beklentileriyle ilgilidir.*
- *Değerler, öznenin kuramsal değil, uygulamasına yönelik yönelim eserleridir.*
- *Değerler, olanı değil olması gerekeni ifade eder.*
- *Değerler, olumlu ve olumsuz olarak ikiye ayrılmaktadırlar.*
- *Değerler, izafidir.*

Bunlara ek olarak Güngör (1993) başka özelliklere de değinmiştir:

- *Değerler arasında net bir çizgi çizilemez. Çünkü hiçbir değer birbirinden bağımsız düşünülemez.*
- *Değerler, toplumdan topluma öğrenilerek aktarılırlar. Bu öğrenme, yakın çevreden ve aileden model alma yoluyla olmaktadır. Dolayısıyla kalıtımsal değillerdir.*
- *Değerler, değişkendirler. Bu değişimler birdenbire değil zaman içerisinde olurlar*. (Güngör, 1993)

Belirtilen maddeler neticesinde değerlerin, davranış, duygu ve bireylerin amaçlarıyla uyum içinde olduğu söylenebilmektedir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000). Değerler, toplumla iç içedir. Bu açıdan baktığımızda değerler, toplumun oluşmasını sağlayan, toplumsal barışın devam etmesine yardımcı olan ve birlik ve beraberliğin oluşumunda etkin derecede rol oynayan önemli bir faktördür. Bu durum da değerleri, toplumsal kurallar veya inançlar sistemi durumuna getirmiştir (Akbaş, 2008).

Değerlerin hepsi birbiri ile etkileşim halinde olup tamamlayıcıdırlar. Özensel bu durumu şöyle açıklamaktadır: "*Toplumsal yapıyı oluşturan ekonomi, siyaset, aile, hukuk, eğitim ve din gibi temel kurumların hepsi kendisine ait değerleri de içerir. Ancak bu kurumların işleyişini birbirinden bağımsız düşünemiyorsak, değerleri de birbirinden bağımsız düşünmek mümkün değildir.*" (Özensel 2003:228)

Schwartz ve Bilsky çalışmaları sonucunda değerlerin özelliklerini şöyle sıralamışlardır:

- *Değerler, değişime her zaman açıktırlar. Yeni ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanması i.in değişime ihtiyaç duyabilmektedirler.*
- *Değerler, önemlerine göre tasnif edilebilirler. Toplumdaki önem sırası ve sağladıkları yararlara göre yerleri belirlenmektedir.*
- *Bireylerin hedefleriyle ve hedeflerine ulaşmada kullanacakları yöntemlerle ilişkilidirler.*
- *Değerler, kişilerin inançlarıdır. Fakat sadece fikir niteliğinde değil duygularla da etkileşim halindedirler.*
- *Değerler, kişisel olay ve durumların üzerindedir. Her şartta aynıdırlar.*
- *Değerler, davranışların, kişilerin, düşüncelerin tercihinde yön verici kriterlerdir* (Schwartz ve Bilsky akt. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı 2000).

Değerler hakkındaki araştırmalara birçok katkısı bulunan Fitcher'e göre (2006, akt. Yazıcı, 2014) değerlerin özellikleri:

- Değerler, toplumsaldır.
- Değerler, soyutlanır.
- Değerler, sosyal açıdan süreklidir.
- Değerler, değişime açıktırlar.
- Değerler, dil ve sembollerle aktarılır.
- Değerler, kişiler arasında paylaşılırlar.
- Değerler, inançlar ya da ahlaki değerlerdir.
- Değerler; insanların, davranışların ve olayların seçilmesini esnasında yönlendirici olan standartlardır.

Yazıcı'ya göre (2006), kültürler değiştikçe değerler ve özellikleri de farklılık gösterebilirler. Bunun yanı sıra değerler, taşıdıkları önemlere göre de kendi

aralarında sıralanabilirler. Bu şekilde sıralanmaları, onların önceliklerini belirler. Örneğin, Eskimolarda misafirperverlik ve karı kocaya karşı duyulan sadakat davranışlarında kültürel değerler bulunur. Misafirperverlik, onlar için sadakatten daha önde gelir. Fakat başka toplumlarda durum bunun tam tersi olabilmektedir. Bundan farklı olarak yine Yazıcı'ya göre değerler değişime açıktırlar. Zaman içinde gerçekleşen etkileşim, sonucunda değerlerde değişime neden olabilmektedir (Yazıcı, 2006).

Değerlerin özellikleri hakkında daha birçok araştırmacı fikir ortaya koymuştur. Bunlardan biri olan Kasapoğlu (2013), kişinin davranış ve eylemlerinde karar vermesini kolaylaştırması ve dolayısıyla kişinin algılarına da olumlu yönde etki etmesini, değerlerin bir diğer özelliği olarak belirtmiştir.

Şen'e (2007) göre ise değerler:

- Durağan değil, değişkendirler.
- Kalıtımsal özellikte değillerdir.
- Değerlerdeki değişimler, toplumdaki değişimlere de neden olmaktadır.
- Değerler, farklı kişilerden ve yerlerden öğrenilebilirler.
- Kişiden kişiye olduğu gibi toplumdan topluma da değişiklik gösterebilirler.
- Değerlerin hepsi birbirleri ile etkileşim halindedir.

Şen'in verdiği ilk madde olan değerin değişkenlik özelliğine örnek vererek durumu daha iyi açıklamak mümkündür. Örneğin, 1980 yılında yapılan bir araştırmada anne babaların yüzde 64'ü bir çocuğun sahip olması gereken önemli değerlerinden birinin itaatkârlık olduğunu ifade ederken bu oran 1978 yılında ise, yüzde 17'ye düşmüştür. Çocukların özgür olması ise, farklı bir gelişim izlemiştir. Özgürlük yirminci yüzyılın başında önemli bir değer olarak görülmezken yüzyılın sonunda çok daha önemli bir hale gelmiştir (Abrams 2000 akt. Akbaş 2004).

Değeri, kavramlara verilen anlam olarak tanımlayan Tural'a göre (1992:5) değerin özellikleri:

> *"Değer, bir sosyal yapının varlık, birlik ve işleyiş ve devamının sebebi olarak kabul edilen, tasvip ve teşvik gören, korunmaya çalışılan inanışlara değer denir. Bir toplumdaki değerler bazen iman, bazen kanaat, bazen bilgi şeklinde ortaya çıkar. Kaynağı, ortaya çıkış şekli ve yaptırım gücü ne olursa olsun değerler, kavramlara*

yüklenen anlamlardır. Değerler, temel bakış açıları veya temel ilkelerin esas aldığı yaklaşımlardır. Değerlerden her biri, o sosyal yapının tarihi birikiminin sonucu olarak meydana gelir. Değerler o sosyal yapıyı oluşturan üyelerin büyük çoğunluğu tarafından benimsenirler."(Tural, 1992:5)

Değerlerin diğer özelliklerini ise şu şekilde sıralayabiliriz (Özan vd., 2009):

- Değerler, yalnızca bilinç değil duyguları da içeren olgulardır.
- Değerler, normlardan daha soyut ve daha genel bir anlam taşımaktadırlar.
- Değerler, birey ve toplum tarafından benimsendiklerinden birleştirici özelliğe sahiptirler.
- Değerler, bireyin davranışlarını şekillendirirler.
- Değerler, bireyin "iyiliğini", toplumun da "yararını" gözetirler.

Yukarıda üçüncü maddede belirtilen, değerlerin topluma birlik ve beraberlik etkisinde bulunmasına örnek verebiliriz. I. Dünya Savaşı sonrasında yurdu işgal eden İtilaf Devletleri'ne karşı Anadolu insanının bağımsızlık, vatanseverlik değerleri etrafında toplanması değerlerin bu özelliğine bir örnektir (Çakıcı, 2010).

Özgüven ise değerin özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır (2011):

- Değerler, sosyal ihtiyacı karşılarlar.
- Kişiler arası birleştirici etkileri vardır.
- Davranışlara yön vermektedirler.
- Sadece bilişsel değil duyusal yönleri de vardır.

Değerlerin en önemli özelliklerinden biri, sonradan kazanılmasıdır. Yani değerler kalıtım yoluyla gelmezler. Birey değerleri, yaşamı esnasında karşılaştığı durumlar karşısında verdiği tercihlerden çıkardığı dersler aracılığıyla zamanla kazanmaktadır (Yeşil ve Aydın, 2007).

2.3.DEĞERLERİN SINIFLANDIRILMASI

Değerlerin sınıflandırılması adlı bu bölümde: Nelson, Rokeach, Schwartz ve Spranger'ın yaptıkları sınıflandırmalar tablolar halinde ele alınmıştır.

Öncelikle Tablo1'de Nelson'a göre sınıflandırılan değerlere yer verilmiştir (Naylor ve Diem, 1987; Akbaş, 2004).

Bireysel Değerler	Özel ve bireysel değerlerdir. Akran, grup ya da toplumun sahip olduğu değerler dikkate alınmaz. Bireyler, bu değerleri yaşamlarında seçim yaparken ya da hobi ve tercihlerinde kullanırlar (Michaelis 1988;Naylor ve Diem, 1987).
Grup Değerleri	Politik, etik ve aile grupları tarafından benimsenen değerledir. Dolayısıyla belirli bir grup tarafından kabul edilirler. Grup tarafından kabul edilen değerler, grup davranışlarını yönetmektedir (Naylor ve Diem, 1987).
Sosyal Değerler	Sosyal değerler; saygı, eşitlik, farklılık, adalet gibi toplum tarafından benimsenen değerlerdir. Bireyler bu değerler aracılığıyla toplum içerisinde kendilerine yer edinmektedirler. Bu değerleri, toplumun büyük bir kısmı kabul eder. Bebeklik döneminde, çevre aracılığıyla kazanılan bu değerler insanların yaşamı boyunca kullanılmaya devam ederler (Yazıcı 2006; Michaelis, 1988).

Tablo 1: Nelson'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması

Rokeach değerleri –tabloda da görüleceği üzere- "Temel Değerler (Terminal)" ve "Araç Değerler (Instrumental)" olarak iki sınıfa ayırarak incelemiştir (Akt. Naylor ve Diem, 1987).

Temel Değerler	Bireylerin yaşamları boyunca arzu ettikleri ve hedefledikleri değerleri içerir. Kısacası bireylerin yaşamlarının refah düzeyini belirlerler. Bireylerin, yaşamlarında hedefledikleri bu amaç değerler; eşitlik, özgürlük, sevgi, saygı, başarı, erdem, güvenlik, sosyal kabul, özsaygı, güzellik, dostluk vb. olarak sıralanabilmektedirler.
Araç Değerler	Bireylerin hedefledikleri temel değerlere ulaşmada aracı rolü gören davranışlardır. Bu değerler; hırs, tutku, sorumluluk, cesaret, gerçeklik, itaatkâr, yararlı, yaratıcı, dürüstlük olarak sıralanabilmektedirler (Rokeach 1973).

Tablo 2: Rokeach'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması

Schwartz da değerleri iki kısma ayırarak incelemiştir. Değerleri incelerken, "Bireysel" ve "Kültürel" olarak ele almıştır. Değerlerin bu şekilde incelemesinin nedeni, bireysel ve toplumsal olarak farklı amaçların bulunmasındandır. Bireysel değerler, bireylerin yaşamlarına yön vermede etkindirler. Kültürel değerler ise, herhangi bir grubun topluma yön vermeye çalıştığında kullandığı normlardır. Bu nedenle bireysel ve kültürel değerlerin aynı özelliklerinin bulunmaması, bunların ayrı incelenmesine sebebiyet vermiştir. Tablo 3'te, Schwartz'ın sadece bireysel değerler sınıflandırılmasına yer verilmiştir.

Açıklama	Değerler	Kaynaklar
Başarı (Achievement): Kişisel başarıyı amaçlar. Bu başarı, toplumsal standartlara göre olmalıdır.	Başarılı ve yetenekli olmak, etkili ve istekli olmak, hırslı olmak, zeki olmak (Schwartz, 2012)	Etkileşim Grup
Evrenselcilik (Universalizm): Temelinde, bütün insanlığın iyiliğini sağlamak ve hoşgörüde bulunmak yer almaktadır.	Adalet, eşitlik, güzellik, dünyada barış, bilgelik, çevreyi koruma	Grup Organizma
Geleneksellik (Tradition): Kültürel ve dinsel töreye saygı duymayı içerir. Ayrıca, fikirler, semboller ve inançlara karşı saygılı olmak temellidir.	Dindar olmak, Alçakgönüllü olmak, Geleneklere saygılı olmak, ılımlı olmak (Schwartz, 2012)	Grup
Güç (Power): Temelinde otorite kurmak ve prestij kazanmak vardır.	Zengin olmak, otorite sahibi olmak, İnsanlar tarafından benimsenmek	Etkileşim Grup

Güvenlik (Security): Temelinde, bireylerin ve toplumun güvenliği yer alır. Bunun için de toplumdaki bireylerin birbirleriyle uyumları esastır.	Temizlik, karşılıklı iyilik, sağlık, ılımlı olmak, sosyal düzem, aile güvenliği	Organizma Etkileşim Grup
Hazcılık (Hedonizm): Temelinde, duygusal açıdan tatmin olma yer almaktadır.	Hayattan zevk alma, Hayattan tat alma	Organizma
İyilikseverlik (Benevolonce): Bireylerin, çevresinde bulunan kişilerin iyiliğini istemesi onların iyiliğini gözetmesidir.	Dürüst olmak, sadık olmak, yardımsever olmak, sorumluluk sahibi olmak.	Organizma Etkileşim Grup
Özyönelim (Self-direction): Temelinde bireyin düşüncesinde ve davranışlarında bağımsız olmasıdır.	Özgür olmak, bağımsız olmak, kendi hedeflerinin seçebilmek, merak etmek ve yaratıcı olmak	Organizma Etkileşim
Uyarılım (Stimulation): Temelinde, mücadele etme, heyecan ve yenilik esastır.	Farklı bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşam ve cesur olmak	Organizma

Uyma (Conformity): Topluma uyum sağlamak esastır. Topluma zarar verebilecek eylemleri durdurmaya ve engellemeye amaçlıdır.	İtaatkâr olmak, Büyüklere saygılı olmak ve onlara değer vermek, kibar olmak	Etkileşim Grup

Tablo 3: Schwartz'a Göre Değerlerin Bireysel Sınıflandırılması

Spranger'in değerleri sınıflandırması ise altı bölümde olmaktadır. Bu bölümler; bilimsel (teorik), dini, ekonomik, estetik, siyasi, sosyal olarak belirtilmektedir. Aşağıda Tablo 4 olarak bu sınıflandırmalardan açıklamalı olarak bahsedilmiştir (Akt: Yazıcı 2006; Akbaş, 2004)

Bilimsel Değerler	Temelinde bilmek yatar. Eleştiriye ve mantığa önem verilir. Bilgi sadece doğru ve yanlış olarak yorumlanır. Bu değere sahip olan birey, bilimsel düşünür ve entelektüeldir (Spranger 2001).
Dini Değerler	Bu değere sahip insanlara göre inanç kurtuluştur. Her daim kendilerine sınırlayan bir inanca sahiptirler. Onlara göre din, dünyevi ilişkilerden daha önemlidir (Yazıcı, 2006).

Ekonomik Değerler	Tüm insanların hedefleri, yaşamlarını idame ettirmektir. Elzem ihtiyaçlarını karşılaşalar dahi yine yeni bir ihtiyaçlarıyla ortaya çıkarlar. Bu değere sahip olan insanlar, iyi ve kötüyü ihtiyaçlarına göre yorumlarlar. Onlara göre en yararlı şey, mal ve somut varlıklardır. Bunun yanı sıra, kullanışlı oluşa da önem verirler (Spranger 2001).
Estetik Değerler	Bu değere sahip kişiler benmerkezcidirler. Saf estetik değere sahiplerse, diğer insanlara yardımda bulunmazlar. Onlar için, uyum ve simetri önemlidir. Toplum için, sanatın zorunlu olduğunu öne sürmektedirler (Spranger 2001).
Politik Değerler	Bu değere sahip olan bireylere göre kendileri toplumda bir güçtür. İnsanları kendi yararları için bir araç olarak görmektedirler. Onlar için en değerli olan etki ve kuvvettir (Spranger 2001).
Sosyal Değerler	Temelinde sevgi vardır. Onlara göre yaşamın en önemli değeri, çevresine saygı göstermektir. Bu kişiler bencil

	değildirler. Kibar ve sempatiktirler (Yazıcı, 2006).

Tablo 4: Spranger'e Göre Değerlerin Sınıflandırılması

Tablo 1, Tablo2, Tablo 3 ve Tablo 4'de görüldüğü üzere, değerlerin sınıflandırılması dört bilim adamı tarafından farklı şekillerde irdelenmiştir. Bu açıdan bakıldığından değerlerin tanımı gibi onların sınıflandırılması da farklı görüşler ve çeşitli değerlendirmeler içermektedir.

2.4. DEĞERLER EĞİTİMİ NEDİR

Karakter Eğitimi olarak da adlandırılan Değerler Eğitimi, toplumların sahip olduğu gelenek ve görenekleri, alışkanlıklarını, yaşam tarzlarını nesiller arasında aktarılmasını sağlayan önemli informal bir yöntemdir. Bu alışkanlık, gelenek ve yaşam tarzlarının formal olarak aktarımı ise, eğitim-öğretim kurum ve kuruluşları aracılığıyla olmaktadır (Asutay, 2019). Bireylerin, değerleri kazanması yaşantıları esnasında zamanla olmaktadır. Hiçbir birey, değerlere sahip olarak doğmaz. Yine de bazı farklı değerlerin kazanılması, benimsenmesi, yeni değerlerin üretilmesinin yanı sıra kazanılmış olan değerlerin içselleştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, toplumun ortak bir değere sahip olmalarının sağlanması da değerler açısından önemlidir. Ortak değerlerin kazanımı içinse, değerler eğitiminin ihtiyacı doğmaktadır (Kılınç, 2015a).

Değerler eğitimi, ortak değerlerin nesilden nesle geçmesini sağlayan bir aracı görevi de üstlenmektedir. Kazandırılması istenen değerler bu şekilde aktarılmaktadır. Değerler eğitiminin uygulanmasında iki dayanak vardır. Bunlardan bir tanesi, toplumsal değerler, diğeri ise toplumsal otoritedir. Toplumda genel beklentiye göre, değerler eğitiminin verilmesine özen gösterilmektedir. Çünkü böylelikle toplumda ortak bir anlayış sağlanacaktır (Bacanlı, 2011).

Değerler eğitimin kazandırılmasının birçok amacı vardır. Bunlardan birini, bireyin karakterine uyacak şekildeki değerlerin kazandırılmasıdır. Bu eğitim bireyin, sağlam ve erdemli bir kişilik sahibi olmasına yardımcı olmalıdır (Aksoy, 2014).

Değerler eğitiminin diğer amaçlarından biri, duyuşsal alandaki davranışların bireylere kazandırılmasını sağlamaktır. Bireyin, yaşamını kaliteli bir şekilde daim ettirmesi için, bilişsel, duyuşsal ve motor gelişim aşamalarını iyi bir şekilde tamamlamaları gerekmektedir. Ülkemizde, duyuşsal gelişimi destekleyici eğitimlerin az olduğu bilindiğinden, değerler eğitiminin verilmesi bu açıdan duyusal eksikliği kapatması yönünden önem kazanmaktadır (Taşpınar, 2009).

Değerler eğitiminin, topluma kazandırdığı birçok önemli işlevleri vardır. Bunlardan bir tanesi, değerler eğitiminin verilmesi, toplumun hem eğitim sistemine hem de bireyleri yetiştirme şekline temel teşkil ediyor olmasıdır. Fakat öncelikle bu eğitimin ailede başlaması gerekmektedir. Daha sonra uzmanların, eğitimci ve aydınların öneri ve fikirleri aracılığıyla eğitim sisteminde kademeli olarak yer almaktadırlar (Yaman, 2014).

Değerler Eğitimi daha iyi anlamamız için bu eğitimin geçmişine bakmamız gerekmektedir. Değerler eğitiminin temelinin, 1920 yılında başlayan karakter eğitimine dayandığı anlaşılmaktadır. 1930lu yıllarda değer eğitimine önem verildiğini gösteren çalışmalara rastlanmaz fakat 1960lı yıllarda, değer verilen önem artmış ve bu doğrultuda değerler eğitimi ile ilgili çalışmalar canlılık kazanmıştır. Değerler eğitimi ile ilgili yayınların ise, 1970li yıllara tekabül ettiği incelemeler sonucu görülmektedir. Bu yayın ve çalışmaları yapan bilim insanları; Simon, Krischenboum, Raths, Rokeach, How, Kohlberg'dir. Bu bilim insanlarının değerler ile ilgili çalışmaları önem kazansa da 1990lı yıllarda değere verilen önemin yine gerilediği bilinmektedir. Günümüze baktığımızda ise, "geliştirilmiş karakter eğitimi" adıyla, istenilen ve amaçlanan değerlerin kazandırılmasını amaçlayan eğitimler verilmeye başlanmıştır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008).

Günümüzde kazandırılmaya çalışılan değerler eğitiminin, önemli hususları vardır. Bunlar, değerler öğretimi yapılırken göz önünde bulundurulması gereken maddelerdir:

1. Öncelikle öğretilmek istenen değer kavramı net bir şekilde açıklanmalıdır. O kavramın eş ve zıt anlamlı kelimeleri de verilerek, anlatılmak istenen

pekiştirilmelidir. Verilecek olan kavramın, doğruluğunun nasıl ayırt edilebileceği öğretilmelidir.

2. Verilen değerin somut hali gösterilmelidir. Sevgi ile ilgili değer eğitimi verilecekse, onun ortaya konuş sekli ve davranışı gösterilmelidir.
3. Bir değer kavramı net olarak açıklandıktan sonra, o değeri kazandığımıza da ya da yoksunluğunda ne gibi sonuçların ortaya çıkabilecek olması tartışılmalıdır.
4. Değer öğretimi yapılırken, emir verici ya da katı kelimeler yerine, yaşanmış olaylar aracılığıyla dolaylı olarak bu kazanımın gerçekleşmesine dikkat edilmelidir.
5. Bu değer hakkında öğrencilerin tartışma yapmasına olanak tanınmalıdır.
6. Öğrencilerden, eğitimi verilen değerler ilgili örnekler vermeleri istenebilir.
7. Değer ile ilgili çeşitli etkinlikler yaptırılabilir.
8. Etkinliklerin daha somut bir hal alması açısından, öğrencilere materyal tasarımı yaptırılabilir.
9. Kazandırılması amaçlanan değerin, eğitimi verilirken ödül-ceza yöntemi kullanılmamalıdır (Aydın, 2013)

Bu aşamalardan sonra, değerler eğitimi verilecek kişilerin bunu ne derece kullandıkları gözlemlenebilir. Özellikle bu eğitim verilirken, yukarıda verilen maddeler ile kazandırılması gereken değer, sırası izlenmelidir.

Değerler eğitiminin kazandırılması için hem bu sistematik sıraya dikkat edilmeli hem de hangi amaçlara hizmet edeceği bilinmelidir. Burada, hizmet etmesi gereken doğru ve iyiye ulaştıracak olan amaçlar olmalıdır. Birey için, değerler eğitiminin önemi öncelikle kendisini tanımasını sağlamaktır. Değerler eğitimi, bireyin kendisini tanımasının yanı sıra, sahip olduğu kapasiteyi bilip ona göre gelişim gösterecek yollara yönelmesine öncülük eder. Dolayısıyla bu amaçlar göz önünde bulundurularak değerler eğitimine yer verilmelidir (Kale, 2007)

2.4.1. ÇOCUK VE GENÇLİĞİN TOPLUMSALLAŞMASINDA DEĞERLER EĞİTİMİ

Çocuklar, toplumların temelini kurarlar. Bu sebeple bir toplumun geleceği, çocuklara bağlıdır. Çocuklara en iyi ve doğru şekilde değerler kazandırılmalıdır. Değerlerin kazanımının okul öncesi dönemde başladığı bilinmektedir. Bu dönemde çocuklarda, ahlak gelişimi ile değer gelişiminin paralel olduğu görülmektedir. Dönem içerisinde, sorumluluk, paylaşma, sevgi, barış, işbirliği ve mutluluk değer kavramlarının öğretilebileceği düşünülmektedir. Bu sebeple okul öncesi dönem, değer öğretiminin başlaması için uygun bir dönemdir. (Piaget ve Kohlberg'den akt. Uyanık Balat, 2012).

Çocuk yazınında değerler verilirken, hedef kitle dikkate alınmalıdır. Çocuk yazınında, çocuklara özgü temel değerler; gençlik yazının da ise ergen odaklı değerlerin kazandırılmasına önem verilmelidir. Dolayısıyla Asutay'a (2019) göre;

> *"Çocuk ve gençlerde her bir yaş grubunun kendi yaş özelliklerine uygun olan çocuk ve gençlik yazını metinleri bulunmaktadır ve her biri yine hedef-kitle odaklı değerler eğitimi içermekte ya da içermelidir."*(Asutay, 2019).

Değerler eğitiminin kazandırılmasına temel teşkil eden eğitim, okul öncesi eğitimidir. Çünkü bu dönemde çocukların doğru olanı öğrenmesi ve hangi davranışı yapıp yapmamasını öğrenmeye ihtiyaçları vardır (Balaban Dağal ve Balat, 2007). Bu dönem çocuklarına öğretilmesi gereken önemli değerler vardır. Bunlar;

1. Saygı: Diğer insanların haklarına ve özeline bakış açısıdır. Din, kanun, kültürel farklılık, mülkiyet, özel hayata saygı gibi konuları içermektedir (Haydon, 2006) Eğer çocukların seçimleri ve düşünceleri önemsenirse saygı çerçevesinde ahlak sahibi ve iyi bireyler olmaları yolunda ilk adım atılmış olur (Balat Uyanık ve Dağal Balaban, 2006).
2. Sevgi ve Hoşgörü: İnsan ilişkilerinin oluşturan ve devamını sağlayan, insanlar arasındaki duyguların aktarımını gerçekleştiren, çocuklar için de önemli bir değerdir (Tillman, 2000)
3. Sorumluluk: Bu değer doğuştan olmayan bir özelliktir. Zamanla kazandırıldığından eğitimin bu değere önem vermesi gerekmektedir. Dolayısıyla bu değerin öneminin farkına varıldıkça zamanla kazanılır

(Taulbert, 2006). Bireyler kendisine verilen görevleri zamanında yaptıklarında, her şey yolunda gide ve toplum uyum içinde olur. Bu sebeple çocuklara bu değerin kazandırılması son derece önemlidir. Eğer bu değer çocuklara uygun bir şekilde kazandırılırsa, her zaman aldıkları görevlerin en iyisi yapmak için çabalarlar. Ayrıca görevlerin sonuçları ve kendilerine kazandırdığı olumlu yanları hakkında tahminde bulunabileceklerdir. Görev sonucunda oluşan durumun da sorumluluğunu alabilirler (Character counts'dan akt. Frogozo, 2006).

4. Nezaket: Nezaket kuralları, toplumun düzeni için gereklidir. Ayrıca, nezaket görgülü olmaktır. İnsanlar zamanla bu değeri kazanmaktadırlar. Nezaketli bir insanın konuşmaları, karşı tarafa çok hoş gelmektedir. Bu insanlar, anlayışlıdırlar ve toplumda önemli bir yere sahip olurlar. Kurdukları iletişim kalitelidir (Alıcı, 2012).
5. Yardımlaşma: Yaşamın daha kolay ve anlamlı olabilmesi için yardımlaşmanın gerekliliği çocuklara öğretilmelidir. Bu sebeple de yardımı içeren davranışlara olumlu dönüt verilmeli ve bu davranışın devamı için teşvik edilmelidirler (McArthur'dan akt. Özbey, 2009).

Kazandırılmak istenen davranışlar doğrudan değil gözlem yoluyla öğrenilmektedir. Çocuklar, model alarak öğrenirler. Bu sebeple modeller, davranış ve söylemlerinde tutarlı olmaya özen göstermelidirler (Perry, 1996). Çünkü bu dönemde çocuklar, çevresindeki kişilerin davranışlarını analiz etme kabiliyetine sahiptirler. Çevresinin yanında kendilerini de tanırlar. Zamanla da, kendilerini ahlaki açıdan tanımlamayı öğrenirler. Kendilerini açıklamak için genellikle, sağduyu sahibi, cömert gibi tabirleri kullanmaya başlarlar. Bu açıdan bakıldığında değerler eğitimi, çocuğun hem kendini hem de çevresini tanımasına yardımcı olmasından dolayı son derece duyarlı verilmelidir (Jewell, 2000).

2.4.2. ÇOCUK YAZINI ARACILIĞIYLA DEĞERLER EĞİTİMİ

Çocuk yazını, çocukların değerleri öğrenmesindeki en iyi aracıdır. Bu açıdan:

> *"Çocuk yazını; yazın niteliğinden ödün vermeden, çocuğun gerçekliğinden hareket ederek, konularını onun doğal ve güncel çevresinden seçen ve çocuğun kendi dünyasına ve onun çok açılı bir anlayışla bakabilmesini sağlayan, ona bilinçli bir okuma alışkanlığı kazandırmayı öngören yazın ürünüdür."* (Asutay, 2013:267)

Çocuk edebiyatı ürünleri aracılıyla, çocuklara kazandırılmak istenen değerlerin verildiği bilinmektedir. Bu kazanım elde edilirken çocuk başka becerileri de kazanmaktadır. Bu becerileri kazanırken de zevk alır ve mutlu olur. Tüm bunlar çocuk yazını sayesinde olmaktadır. Çocukların eğitimi için oldukça sık kullanılan ve kullanılması da gereken çocuk yazınlarının, taşıması gereken bazı önemli özellikleri vardır. Sever'e (2010) göre bu özellikler;

1. Çocuğun kendine özgü içtenliği ile anlatım dilinin doğallığı buluşturulmalıdır.
2. Kitaplar, çocuklara anlamlandıramayacağı ya da yaşama geçiremeyeceği sorumluluklar yüklememelidir.
3. Yazar, anlattığı ya da kurguladığı olaylarda çocuklarla arkadaşlık dostluk kurabilmeyi başarmalıdır.
4. Kitaplarda, çocukların kavramsal gelişimlerine katkı sağlayacak bir anlatım yeğlenmeli, çocuklara Türkçemizin anlatım olanakları ve kuralları sezdirilmelidir.
5. Kitaplardaki resimler, çocukların beğeni ve algılama düzeyine uygun olmalı, metnin iletisine görsel bir zenginlik katmalı; estetik nitelikleriyle de görsel algılarını geliştirici özellikler taşımalıdır.
6. Kitaplar, görsel ve dilsel özellikleriyle çocuğun hem sanat hem de düşünme eğitimi sürecini desteklemelidir.
7. Kitaplar, çocuğun yaşına, ilgi ve gereksinimlerine uygun olarak insan ve yaşam gerçekliğini anlamasına katkı sağlamalı, her şeyden önemlisi de çocuk ile yaşam arasında güçlü bir bağ oluşturmalıdır.
8. Kitaplarda yazar tarafından kurgulanan gerçeklik çocuklar tarafından okuma eylemi sonrası kendi gerçekliklerine dönüştürebilmeli, başka bir söyleyişle;

yazarın paylaşmak istedikleri çocukların yaşam, anlam gerçeğinden kopuk olmamalıdır.

9. Kitaplar da yaşamın bir gerçeği olduğu düşüncesiyle, şiddet olgusuna da yer verilebilir. Ancak olay kurgusunda çocukların yaş ve gelişim özellikleri de göz önünde bulundurarak yer verilen şiddet ögeleri, çocuklara şiddete karşı neler yapılması gerektiği konusunda duyarlı kılmalı, onlarda şiddet ve kaba güce karşı bir anlayış oluşturabilmelidir. Özellikle çocuklara demokratik, yaşamın önemi ile bireysel ve toplumsal ilişkilerdeki sorunların çözümünden en etkili yöntemin iletişim olduğu gerçeği sezdirilmelidir.
10. Çocuk edebiyatının temel sorumluluğu, çocuklara, dilin ve resmin olanaklarıyla kurgulanmış yeni yaşantılar sunmak olmalı. Sunulan yaşantılardan çıkarsamalar yapma sorumluluğu ise, çocuğa bırakılmalıdır.

Maddeler halinde verilen bu özellikler, çocuk yazınının herhangi bir türünde olduğunda, çocuk açısından ulaştırılması amaçlanan değerin ya da olumlu bir davranışın kazandırılma olasılığı yükselecektir. Bu şekilde çocuk eğitiminde özellikle de çocukların değer eğitiminde önemli bir yere sahip olan çocuk yazısının amacına ulaşabilmesi için, yukarıda sayılan maddelerdeki özelliklerin bulunması şarttır.

III. BÖLÜM

3. ÇOCUK EDEBİYATI

3.1.ÇOCUK EDEBİYATI; KAVRAMI VE AÇIKLAMASI

Edebiyat kavramı, duygu ve düşüncelerin ya da olay ve imgelerin dil aracılığıyla merak ve ilgi uyandıracak şekilde yazı ve söz ile anlatılması becerisidir (Püsküllüoğlu'dan akt. Arıcı, 2016). Yetişkin insanlar edebiyat eserlerini, hoş bir vakit geçirmek ya da ruhlarını dinlendirmek için kullanmaktadırlar. Dünyayı daha iyi algılamak, yaşamdaki zorluklara karşı güç ve empati geliştirmek için de edebiyata başvurmaktadırlar. Çocuklar için ise durum daha farklıdır. Edebiyat, çocuklar için şekillendirici bir eğitim aracıdır. Bundan da önemlisi edebiyat, yeni başlamış olan hayatlarında çocuklara, doğruların ve güzel şeylerin yolunu gösterecek olan bir rehberdir (Oğuzkan, 2010:5).

Çocuk edebiyatı konusuna değinmeden önce, "çocukluk dönemi" hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır. Bazı araştırmacılar, çocukluk döneminin iki yaşında başladığını ve ergenlik dönemine kadar devam ettiğini söylemektedirler (Oğuzkan ve Alaylıoğlu, 1976). Sınar'a (1997, s. 8) göre ise çocukluk,

> "*Yalnız sonu ergenliğe, rüşte varan bir yol değildir. O aynı zamanda bir yığın tatlı hususiyetin tabiatla derin kaynaşmanın, hayatla her tecrübeden uzak şahsi bir bakışın mevsimidir".* Bir başka tanıma göre çocuk, *"Kişiye has algılara sahip olan, çevresini kendisinin gördüğü şekilde değerlendiren, sosyal, ruhsal ve dilsel becerileri tam olarak tamamlanmamış ve yetişkinlerle farklılıkları olan varlık* "tır (Dilidüzgün, 2004: 41).

Ayrıca, "*Çocukların yetişkinlerden farklı olan bir zihinsel yapıları vardır. Onlar yetişkinlerin minyatürü değildirler. Onların; dünyayı görme ve gerçeklere karar vermede kendilerine özgü yolları vardır"* (Charles, 2000: 1.).

Çocuk edebiyatı, erken çocukluk döneminden başlayarak, ergenlik dönemini de içine alan, kazanımları dil gelişimini içeren ve görsel beğeni kapasitesini geliştiren, çocuklara yönelik sunulan ürünlere verilen addır (Sever, 2010). Dolayısıyla da, çocuk yazınında konu edilecek değerler, çocukların gelişimsel özelliklerine uygun olmalıdır. Hedef kitleye uygun değerler tercih edilmelidir (Asutay, 2019). Çocuk Edebiyatı hakkında birçok tanım bulunmaktadır. Bir başka görüşe göre; henüz

yetişkinliğe ulaşmayan ve eğitime ihtiyaç duyan toplumun en genç sınıfı olan çocukların, fikir dünyasına erişmek ve bu fikirlerine çeşitlilik kazandırmak için kullanılan sözlü ve yazılı şekillerde olan tüm ürünlere çocuk edebiyatı denir (Ciravoğlu, 1999).

Demirel'e (2010) göre ise,

> "*Çocuk edebiyatı, temel malzemesi dil olan ve bu dil aracılığıyla çocuğun gelişim özelliklerini dikkate alan, onların hayal dünyalarına hitap eden, onları bayağılıktan ve çirkinlikten uzak tutan, onun anlama, kavrama ve yorumlama yeteneklerine katkıda bulunan, onu bir yandan eğitirken bir yandan da eğlendiren, ona hoşça vakit geçirten yazılı ve sözlü eserlerin bütününe verilen addır."* (Demirel 2010:45).

Bazı araştırmacılar çocuk edebiyatını, özel bir tür olarak adlandırmazlar. Çocuk edebiyatı tabirinin, "çocuk" ve " edebiyat" kelimelerinin yan yana gelmesiyle oluştuğunu, bu tanımlamanın sadece bir çerçeve olabileceğini söylemektedirler. Onlara göre, çocuk için yazılan ve söylenen eserler vardır. Yazılanlar çocuğa göredir. İşte bunlar, çocuk edebiyatı olarak adlandırılabilirler (Aytaş ve Yalçın, 2011). Bu fikri savunanlara göre, böyle bir ayrım yapmaya, özel olarak çocuk edebiyatı türü tanımlamasına gerek yoktur (Gökşen, 1985; Şahbaz, 2008).

Edebiyat türleri içerisinde yer alması sebebiyle çocuk edebiyatı, her şeyden önce bir yazındır. Bu sebeple edebiyatın tüm inceliklerini içinde barındırmalıdır. Sadece çocuklara değil, okuyan büyüklere de bir şeyler katabilme gayesinde olunmalıdır. Dili, anlatımı ve biçimiyle okuyucunun ilgini çekebilmelidir. Toz'a (2013: 227) göre çocuk edebiyatı; "*Çocuğu yarına, geleceğe hazırlayan, hayatın sürprizleri ve zorlukları karşısında azmi ve çabalamayı, sonuçta da başarmayı öğreten bir edebiyat ürünüdür".* Oğuzkan'a (2006: 3) göre; "*Çocukluk döneminde bulunan bireylerin duygu, düşünce ve hayallerine hizmet eden eserlerin tümüdür*". Çocuk edebiyatını, üç yaş ile ergenlik dönemi başına kadar çocukların, duygusal dünyasını hem dil hem de yazılı sanat anlamında geliştirmeye yarayan etkinlikler, olarak tanımlayanlar da olmuştur (Güleryüz, 2006).

Çocuk edebiyatı belirli yaş aralığına hitap ettiğinden, bu yaş aralığındaki çocukların gelişim özelliklerine aşina olmak gerekmektedir. Bu açıdan edebiyatta kullanılan dil, çocukların dünyasına hitap etmelidir. Onlara, birtakım sembollerle ya

da duygularda seslenmeyi bilmelidir. Hedef kitlenin çocuk olduğu özellikle de hangi yaş grubu çocuklardan oluştuğunun farkında olunması, onların edebiyattan zevk almalarına yardımcı olan bir unsurdur. Günümüzde, çocukların ortak bir gelişim döneminden geçtikleri bilinmektedir. Bu özellikler göz önünde bulundurulursa, çocuk edebiyatı amacına uygun olarak kullanılmış olur (Arıcı, 2016).

Çeşitli çocuk edebiyatı tanımlarından sonra, bu türün çocuklar üzerinde sağladığı faydalardan bahsetmek önemlidir. Genel bir ifadeyle bu edebiyat, okul öncesi ile okul çağındaki çocukların ihtiyaç duydukları alanların tümünde fayda sağlayabilmektedir (Tuncer ve Yardımcı, 2002, s.9). Çocuk edebiyatının hangi tür olması önemli değildir. Önemli olan, ele alınan konular, çocukların dünyasına olumlu katlı sağlayışları, anlatım teknikleri ve kazandırılması istenen değerlerin niteliğidir. En önemlisi de, kazandırılmak istenen olumlu davranışlar olmalıdır (Arseven, 2005).

Çocuk edebiyatının, değerler eğitiminin çocuklara kazandırdıklarının önemi açısından maddeleri sıralamak gerekirse, şu şekildedir:

1. Başarma isteğini teşvik etme
2. Bilgilendirme
3. Çevreye karşı duyarlı olmalarını sağlama
4. Dil gelişimine destek olma
5. Dinlediğini anlamayı kolaylaştırma
6. Duyuşsal ihtiyaçlarını giderme (Güzellik ve estetik gibi)
7. Düşüncelerin yazı aracılığıyla nasıl anlatılabildiğinin farkına varma
8. Farklı alan ve kavramlara ilgisini çekme
9. Görselleri adlandırmayı ve yorumlamayı öğrenme
10. Güven duygusu kazanmalarını sağlama
11. Hayal gücünün gelişmesine yardımcı olma
12. Hislerinin yazı ile anlatımının farkında olma
13. İnsanlara karşı duyarlı olmalarını sağlama
14. Kişiliğinin gelişmesine olumlu yönde katkı sağlama
15. Okumayı sevmesini sağlama

16. Okumanın, hem eğlenme hem de bilgilendirme amacının olduğunun farkına varma
17. Topluma karşı duyarlı, değerlere karşı bağlı olan bireyler yetiştirmeye yardımcı olma
18. Yaratıcı düşünme becerilerinin gelişmesini sağlama
19. Çocuğun zihinsel gelişimine destek olma
20. Zevk verme (Arseven, 2005).

Tüm bu maddeler halinde sayılan davranışları, tek bir türde kazandırmak mümkündür (Karatay, 2007).

Çocuk edebiyatının faydalarından çeşitli örneklerle söz etmeye devam edebiliriz. Edebiyatın iletilme aşamasında, çocukların dil gelişimi desteklenmektedir. Bu sayede çocuklara, anadillerini nasıl kullanmalarının uygun olacağı öğretilir ve dilini kullanmanın yaratıcı gücünü de keşfetmelerine imkân sağlanmış olur. Bu şekilde kavrama yetenekleri gelişmeye başlayan çocuklar, çevre ile olumlu bir şekilde iletişime geçmeyi öğrenirler, kendilerini ifade etme yollarını ararlar ve dolayısıyla da çevrelerini de aynı şekilde anlama ve duyduklarını yorumlama çeşitliliği gücünü kendilerinde bulacaklarını keşfetmiş olurlar. Edebiyatın tüm bu iletişim yararını sağlamasının nedenleri vardır. Bir kere edebiyat, çocukları kelimelerin renk ve estetik yapısıyla tanışmalarına imkân veren bir ürün niteliğindedir. Onlara, anadilini duymalarını ve bu dille düşünmelerini sağlayan aracı görevi üstlenirler. Ayrıca, çocukların olay ve durumlar karşısında, hangi açılardan bakılması gerektiğini gösterirler ve farklı bakış açılarına örnekler sunmuş olurlar. Tüm bu nedenlerden dolayı, edebiyat çocukların dil gelişimi için son derece önemli bir araçtır (Sever, 2013).

Bugün çeşitli araştırmalarla kanıtlandığı üzere çocuk, yetişkinlerin küçültülmüş örneklerinden ibaret değildir. Çocukluk, ayrıca kendi içinde özellikleri olan bir dönemdir. Bu nedenledir ki, bu dönemin özellikleri merkeze alınmalıdır. Yetişkinlik daha sonra kazandırılacak bir oluşumdur (Nas, 2004). Dolayısıyla çocuk edebiyatı, çocuğun yetişkinlik dönemine bir mirastır. Çocuk, bu dönemde edebiyat aracılığıyla kazandığı değerleri ve davranışları gelecek yetişkinlik döneminde

kullanarak topluma yararlı bir birey olacaktır. Okunma alışkanlığının edinilmesi, yazınsal iletişim kurulabilmesi, özgür ve çağdaş düşünebilmeyi öğrenebilmesi, çocuk edebiyatının bireye kazandırdıklarıdır (Dilidüzgün, 2004).

3.2. ÇOCUK EDEBİYATI TÜRLERİ

Çocukluk dönemi'nde, değerlerin kazandırılması açısından Çocuk Edebiyatı'nın ne derece önem arz ettiğini yukarıdaki bölümümüzde anlatılmıştır. Bu açıdan baktığımızda edebiyatı bölümleyerek açıklamak daha yerinde olacaktır. Bu sebepler, Çocuk edebiyat türlerini, on ana başlık altında incelemek, değerlerin kazanımının hangi tür edebi eserlerle sağlandığına açıklık getirecektir. On başlık altında inceleyeceğimiz Çocuk Edebiyatı türleri; anı, biyografi, destan, efsane, fabl, gezi yazısı, hikâye, masal, roman ve şiirdir.

Anı, biyografi, destan, efsane, fabl, gezi yazısı, hikâye, masal, roman, şiir gibi edebi türler, çocuk eğitimindeki önemli türlerdendir. Çocuk eğitiminde bu türlerden olabildiğince fazla ve sık yararlanmak gerekmektedir. Çünkü bu türler, çocukta ana dili unsuru bakından bilinç kazanmasını sağlar. Bunun yanı sıra, çocukta ilerleyen yaşlarda da birçok faydasını göreceği "*okuma alışkanlığı*" kazanmasına öncülük etmiş olurlar (Şimşek ve Yakar, 2012; Şirin, 2007;Yalçın ve Aytaş, 2012).

Çocuk edebiyatı türlerinden biri olan anı; Anı, Türk Dil Kurumu Türkçe sözlüğün'deki tanımına göre, "*Geçmişte yaşanmış çeşitli olaylardan belleğin sakladığı her türlü iz*"dir (TDK, 1988: 618). Bazı araştırmacılar da, "anı" tanımını çeşitli şekillerde yapmışlardır. Örneğin, Karaalioğlu'na göre "*Tarihe yarar diye, önemli bir kimsenin gördüğü, yaptığı, düşündüğü şeyleri de tanık olduğu olayları naklederek yazdığı eserler"*dir (Karaalioğlu 1972: 219).

Bu türün ilk örneği, Eski Yunan Dönemi'nde M.Ö. 4 yüzyılda yazılan Ksenophon'un "Anabasis" adlı eseri kabul edilmektedir. Eski Türk Edebiyatı'nda ise, Babür Şah'ın (1480-1530) anılarını kaleme aldığı "Babür-nâme" eseri ilk anı olarak kabul edilmektedir (Demirel, Çeçen, Seven, Tozlu ve Uludağ 2010: 250).

Çocuklar bu türden oldukça hoşlandıkları bilinmektedir. Özellikle de kendilerine örnek aldıkları şahsiyetleri okumaları ve kendilerini onların yaşadıkları

olayların anına götürmeleri nedeniyle bu türü zevkle okumaktadırlar. Ayrıca anı türünü okurken, çocuklarda merak duygusu üst düzeyde olmaktadır. Bu açıdan hem zevkle okudukları bir edebi türden örnek aldıkları kişilerin olumlu yanlarını kazanabilirler. Dolayısıyla kazandırılmak istenen değerler açısından çok önemlidir. Eğer çocuk okuduğu bir anı türünde, kendine örnek aldığı karakterde olumlu bir değeri kazanıp kullanırsa, bu türün önemi yadsınamayacak derecede artı yönde sonuç vermiş olacaktır.

Bir başka edebi tür olan biyografinin çeşitli tanımları yapılmıştır. Ciravoğlu'na (1997) göre biyografi; "*Hayatları, hizmetleri ve eserleriyle ün kazanmış, önemli kişileri belgeleriyle inceleyen yazılar"*dır. Oğuzkan'a göre ise, "*Yaşayışları ve yaptıklarıyla ün kazanmış önemli kişilerin hayatlarını belgelere dayalı olarak inceleyen eserler*"dir (1987, s. 141).

Çocuklar açısından biyografi türlerine bakıldığında, onlara birçok konuda faydası olduğu anlaşılmıştır. Örneğin, çocukları bu türde anlatılan bir kişiye odaklanmaktadırlar. Bu şekilde farklı karakterde kişileri tanımaktadırlar. Onların farklı hayatlarına tanık olmaktadırlar ya da onların hayatlarını kendi yaşadıklarıyla benzerlik kurabilme yetisini kazanmaktadırlar., Bazı durumlarda, biyografisine yer verilen şahıs çocuklar için rol-model olabilmektedir. Çünkü biyografiler, çocuklara birçok örnek rol-model sunmaktadır (Dedeoğlu, Ulusoy ve Alıcı, 2013: s. 116). Bu şekilde olumlu yaşam öykülerinin incelenmesi ve okunması; çocukları, bilim, sanata ilgi uyandırmasının yanı sıra yurt, insan sevgisi, yiğitlik, doğru ve güzeli tercih etmeye de yönlendirir (Kıbrıs, 2010).

Biyografilerin çocuklar için bir başka önemi de, onlara ön bilgi sağlaması ya da oluşan bilgi eksikliklerini doldurabilecek olmalarıdır. Örneğin, çocuklar, tarihi hikâye ve romanlarda eksik kalan bazı bilgileri, biyografiler sayesinde kazanmaktadırlar. Bu nedenle, yetişkinler ve öğretmenlerin, çocuklar için biyografi seçimlerinde çok dikkatli olmaları gerektiğini bilmeleri gerekmektedir. Bu açıdan onlara, önemli bir görev düşmektedir (Huck, Hiefer, Hepler ve Hickman, 2004).

Edebi bir tür olan destanlarda, kahramanlıklar anlatılmaktadır. Önemli olan, belli bir ulusun ya da kişinin yüceltilmesini sağlamaktır. Bu nedenle destanlarda,

yiğitlik, acıma, yardımseverlik, sürekli aşk, cesaret gibi duygulara yoğun olarak yer verilmektedir. Bu duygulara yer verilmesi ve örnek alınacak kahramanlar barındırması sebebiyle bu tür eserler, çocuklar için önemlidir (Oğuzkan, 2010). Destanlar genelde, manzum eserlerdir. Yazıya geçiriliş tarzı da manzum olmasının yanı sıra bazen düz anlatıma da sahip olabilmektedir (Ciravoğlu, 2000).

Efsane, sözlü geleneğin sonucu oluşan bir üründür. Bu türün, temelinde inanç olduğundan, dini ögeler ağır basmaktadır (Demirel, Çeçen, Tozlu ve Uludağ, 2010: 180). Çocukların yörelerine ya da kültürlerine özgü efsanelere aşina olması, onların bu değerleri gelecek nesillere aktarması açısından önemlidir. Bazı tanımlamalara göre efsane, tarihte yaşanmış olan bazı olayların içerisine gerçek olmayan ögelerin dâhil edilerek aktarıldığı bir edebi türdür (Oğuzkan, 2010:71). Temizyürek'e göre (2003: 161-167):

> *"Her yörenin kendine özgü efsanesi vardır. Konularına göre efsaneler, dünyanın yaradılışı ile ilgili efsaneler, doğaüstü varlıklarla ilgili efsaneler, gök cisimleriyle ilgili efsaneler, dağ, göl, ırmak ve vs. ile ilgili efsaneler, ermiş kimselerle ilgili efsaneler, hayvanlarla ilgili efsaneler şeklinde ayrılır."* (Temizyürek, 2003:161)

Fabl türünün, ilk ortaya çıkışı çok eski zamanlara dayanmaktadır. Kelimenin kökeni Latince "*fabula*"dır ve hikâye anlamına gelmektedir. Kelime zamanla, hayvan hikâyelerinin anlatıldığı tür haline gelmiştir (Oğuzkan, 2010). Bu türdeki anlatılanların kahramanları hayvanlardır. Fakat bu hayvan kahramanların davranışları, düşünceleri ve konuşmaları insan gibidir. Bunlar genelde sihirle hayvan kılığına girmiş insanlardır ve masal bittiğinde insan hallerine geri dönmektedirler (Günay, 1998). Fabllar dört bölüm halinde meydana getirilirler. Birinci bölümde, olayları ve kahramanlar tanıtılır. İkinci bölüm, olayların heyecanla aktarıldığı gelişme aşamasıdır. Üçüncü bölüm sonuç bölümüdür, burada olaylar çözüme ulaşmıştır. Dördüncü bölümde ise olayların ana fikri ve verdiği ders yer almaktadır (Oğuzkan, 2010).

Fabl türünün ilki Aisopos'un hayvan masalları olarak kabul edilmektedir (Kıbrıs, 2010: 12). Türk yazınında ise ilk çocuk kitabı çevirileri fabl türünde olmuştur. Tanzimat Dönemi yazarları olan Recaizade Mahmut Ekrem, Ahmet Mithat Efendi ve Şinasi fabl türü kitapları dilimize çevirmişlerdir. Bu ilk fabl çevirilerinden

sonra basit tarzda manzum fabl kitapları da yazılmıştır. Bunların yazarları olarak ise, Ahmet Mithat Efendi, Muallim Naci ve Şinasi'yi örnek gösterebiliriz (Geçgel ve Güleç, 2012).

Fablları okumak çocuklar için eğlencelidir. Çocuklar bu şekilde, çevrelerindeki insanları ya da olayları, hayvanların üzerinden anlatılan hikâyelerle kestirme yollardan anlamış olurlar. Bu nedenle de, tarihin her döneminde eğitimde kullanılan bir tür olmuştur (Dervişcemaloğlu, 2014). İnsanların yaşamını ya da olayların meydana gelişini kestirme yoldan anlatmasının yanı sıra, anlatılanların akılda tutulmasını da oldukça kolaylaştıran bir anlatım biçimine sahiptir. Diğer edebi türlere nazaran daha kolay hafızada kalmaktadırlar (Aytaş ve Yalçın, 2014).

Alptekin (2005) fablların, kısa yazılmasının ya da anlatılmasının çocukların dinlemesini ve akılda tutmalarını kolaylaştırmalarının yanı sıra onlara bazı duygu ve düşüncelerin öğretilmesi açısından da çok etkili olduğunu belirtmektedir. Çocuklara kazandırılacak bu işlevlerin yanında Detlor (2001) fablların eğitimsel işlevlerini üzerinde incelemeler yapmıştır. Bu işlevleri de beş madde halinde açıklamaktadır. Bu maddeler:

a. Çocukların okur-yazarlık becerilerinin gelişmesi için fabllarla çalışmak faydalı olmaktadır. Çünkü fabllardaki özgün yapıyı benimsediklerinde, kendileri de böyle yapıt denemelerinde bulunabilmek için kendilerini yeterli görebileceklerdir.

b. Fabllardaki davranışların irdelenmesi açısından sınıfta tartışma ortamı oluşturulursa, bu durum onlarda işbirlikli öğretimlere temel teşkil edebilir.

c. Hikâyelerde kullanılan değerler sayesinde, ahlaklı birer birey olma yolunda önemli adımlar atabilirler. Fablda verilen değerleri kendilerine kazandırmak için çabalayabilirler.

d. Önemli bir işlev olarak da, çocuk soyuttan somuta düşünme becerisini geliştirebilir. Soyut bir dili somutlaştırmada fablları kullanmayı öğrenebilirler.

e. Hikâyede geçen olayları gerçek yaşamla bağdaştırabilirler. Bunlardan kendilerine ders çıkarmayı öğrenebilirler. Bu bakımdan çocuklarda, eleştirel düşünme becerisini kazandırabilirler.

Diğer tür gezi yazısıdır. Gezi yazısı, kişilerin gezdiği yerlerin ve gördükleri ilginç şeylerin anılarını tarihi ve kültür bakımından edebi eser olarak yazıya dökmeleriyle oluşan edebi türdür. Türün eski adı "*Seyahatname*"dir. İlk seyyah olarak bilinen kişi de Evliya Çelebi'dir. Evliya Çelebinin yanı sıra türün en önemli kişileri arasında, Venedikli Marco Polo ve Arap seyyah İbn-i Batuta da vardır (Demirel, Çeçen, Seven, Tozlu ve Uludağ, 2010).

Diğer edebi türler gibi gezi yazısı da çocuklar için önemlidir. Çocuklar bu eserler sayesinde, kültürleri ve yerleri öğrenirler. Yalnız bu türün sadeleştirilmiş hallerinin çocuklara okutulması gerekmektedir. Aksi halde çocuklar, anlam ve coğrafi algı karmaşası yaşayabilirler. Bunun yanı sıra, çocuklara her yazılana kesinkes inanılmaması gerektiği de söylenmelidir çünkü bu türler yorum içerdiğinden çoğu zaman abartılı anlatımlara sahip olmaktadırlar (Oğuzkan 2010)

Çocuklar için bir başka önemli edebi tür de hikâyelerdir. Hikâyeler, davranışlar ile bu davranışların ortaya çıkardığı sonuçlar arasındaki bağlantıyı aktarmaya yarayan bir tür olarak tanımlamıştır (Böhme-Dürr, 2001: 27). Hikâyenin kökenleri destanlara kadar gitmekle birlikte, edebi bir tür olarak ilk defa Tanzimat Döneminden sonra ortaya çıkmıştır. Ahmet Mithat Efendi'nin *Kıssadan Hisse* ile *Letâif-i Rivâyât* serisi, bu türün Türk Edebiyatı'ndaki ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir Dönemin en ünlü hikâyecisi ise, Ömer Seyfettin'dir. Ömer Seyfettin hikâyelerinde toplumun değerlerini ön plana çıkarmasıyla tanınmıştır. Seyfettin'e göre;

> "*Her ferdi görünüşe sahip mesele, aslında sosyal boyutları olan bir durumdur. Bu sebeple o, bütün meselelere, içinde özeli taşıyan genelliği açısından bakar. Fertleri anlatırken kalabalıkları işaret eder*" (Korkmaz, 2011).

Hikâye türü hakkında birçok görüş ve yorum bulunmaktadır. Araştırmacılar, hikâyeyi farklı şekillerde anlatma yollarına gitmişlerdir. Boynukaraya (2005) göre;

> "*Hikâye bir zaman geçirme ve eğlenme, bazen başkalarının deneyimlerinden yola çıkarak olup bitenlerden ders çıkarma aracı olarak düşünülebilir. Yazar açısından kimi zaman karşı konulmaz bir zorunluluk kimi zaman da bir görevdir. Edebiyatın birinci planda bir zevk/estetik haz konusu olduğu doğru olmakla birlikte, eskiden olduğu gibi günümüzde de hâlâ bir ders çıkarma yanının olduğu ileri sürülebilir*" (Boynukara, 2005).

Hikâye anlatma, çok eski dönemlere kadar dayanmaktadır. Anlatmaya ve hayal kurmaya ihtiyacı olan insanlar eskiçağlarda birbirlerine bunları anlatmışlardır. Bu nedenle hikâyenin birçok anlatım amacı bulunmaktadır. Bu konuda amaca değinen Çetin'e (2005) göre;

> *"Hikâye tekniği ortaya çıktığından bu yana fayda değerini, belirgin bir biçimde amaç edinmiştir. Eski geleneksel tahkiyeden tevarüs eden bu motif, bu dönemde de önemini korumaktadır. Sosyal fayda, eğiticilik ve öğreticilik kaygısı ağır basar. Hikâyecinin okuyanlara ya da dinleyenlere ahlaki, dini, kültürel, eğitimsel anlamda sosyal bir fayda kazandırma isteği hep göz önünde bulundurulmuştur. Bu durum genellikle "kıssadan hisse çıkarmak" şeklinde formüle edilmiştir. Hikâye alıcısının anlatılan olaylardan kendi hayatına ve dünyasına ilişkin olarak faydalı ibretler çıkarması beklenmektedir."*(Çetin, 2005)

Hikâye, çocukların masal dünyasından sıyrılıp gerçeklikle tanıştığı türdür. Bu tanışma masal da olduğu gibi yine renkli ve eğlencelidir. Bunun yanında bu tür eserler, çocuğun yaşamı hakkında açık bir fikir farkındalığı sağlar. Onların sınırlı hayatları, bu hikâyeler sayesinde genişler ve çeşitlenir. Anlatılan kişilerin yaşamlarından etkilendiklerinden, kendi yaşamları için yargıda bulunabilmeye başlarlar (Oğuzkan 1988; Geçgel ve Güleç 2012.)

Çocuk hikâyelerinin, çocuklara değer öğretiminde olumlu etkilere sahip olduğu araştırmacılar tarafından kabul görmektedir. Bununla birlikte araştırmacılar, bu hikâyelerin titizlikle seçilmesi gerektiği üzerinde durmaktadırlar. Çünkü bazı hikâyeler olumlu davranış kazandıramamasının yanı sıra çocukta olumsuz etkilere de sebebiyet verebilmektedir (Kimmel 1970)

Çocuklar için hikâye seçiminde bir başka nokta ise, onların gelişim özellikleriyle ilgisidir. Hikâyeler, çocukların ilgi, ihtiyaç ve yaşlarına uygun olacak şekilde seçilmelidir (Tuğrul ve Feyman, 2006).

Çocuk edebiyatın da masal da diğerleri gibi önemli bir türdür. Birçok kabul edilen görüşe göre masal, genelde olağan üstü kahramanların olduğu, serüvenleri içeren ağızdan ağıza ve nesilden nesle aktarılan hayal gücünün yer aldığı hikâyeler olarak tanımlanmıştır (Boratav, 1988; Tezel, 1985; Günay, 1975).

Masallar, hayal sonucunda oluşmaktadırlar. Bu yüzden de, yer ve zaman hayalidir. Masallarda geçen kahramanlar ise; hayvanlar, insanlar, olağanüstü varlıklar, bitkiler olabilmektedir. Bu hayali dünya çocukları, yeni fikirler üretmeye ve farklı düşünceler elde etmeye yöneltmektedirler (Dağı, Alptekin ve Kaplan, 2018).

"*Anonim halk edebiyatı*" içinde yer alan dilden dile aktarılan masalların ana kahramanları, cin, peri, ejderha, dev gibi olağanüstü varlık ve kahramanlardır. Masalı, hikâyeden ayıran da bu özelliğidir. Bunun yanı sıra, sözlü olmasından dolayı da masallar, hikâye olarak adlandırılmaktadırlar (Emre, 2004).

Masallar, üç bölümden oluşmaktadırlar. Bu bölümler;

1. Giriş Bölümü (Tekerlemeden oluşan ya da masal başı denen bölüm)
2. Gelişme Bölümü (Olayın anlatıldığı asıl bölüm)
3. Sonuç Bölümü (Tekerleme ile biten bölüm) (Karatay: 2007).

Masalların inandırıcı gayesi olduğu ile inandırmak gibi bir sonucu olmadığı hakkında bazı görüş ayrılıkları vardır. Sakaoğlu'na göre (2003), asıl dinleyiciler bu masallara inanır ve haksızlığa ya da kötü bir olaya uğrayan kahramanlar hakkında üzüntü duyarlar. Aksini savunanlar ise, kurgudan oluşan masalların, sinema ya da dizilerdeki etkiye sahip olduklarını, bu bağlamda değerlendirmek gerektiğini söylemektedirler (Aça ve Ercan: 2004)

Masallar çocuk eğitimde önemli bir yere sahiptirler. Çocukların değerleri kazandırmada diğer etkili tür de masallardır. Masallar özellikle dil kazanımı açısından son derece önemlidirler. Bunun yanı sıra, dinleme, okuma, yorumlama ya da konuşma becerileri kazanmalarına destek olurlar. Bazı durumlarda, görsel tanımlama ve yorumlama becerilerinin gelişimini de sağlarlar. Bu nedenle öğretme-öğrenme süreçlerinde kullanılmaları oldukça faydalıdır. Bu tür, eğitici olmasının

yanında, çocukların duygusal açıdan gelişimine de yardımcı olmaktadırlar. Bunu yaparken de kültürün farkında olunması sebebiyle milli değerlerin yanında evrensel değerlerin de kazanılmasına zemin hazırlayan bir türdür (Karatay, 2007). Bu anlamda, Karatay'a (2007) göre; çocuklara toplumsal değerlerin öğretiminde, masalların üstlendiği görevlerin sıralanması şu şekildedir:

1. Masallarla, konudan çok anlatıcı önemlidir. Anlatıcı iyi bir hatipse, dinleyene istediği mesajı verebilecek ve onun hoş bir vakit geçirmesini sağlayacaktır. Bu da güzel bir dil gelişimi kazanımının göstergesidir. Güzel konuşma becerisini geliştirmektedir. Kişi ne kadar çok masal anlatır ve anlatırken zevk alırsa, daha iyi bir masal anlatan ve dinleyen kişi olma yolunda önemli adımlarda bulunacaktır. Dolayısıyla, masalda konudan daha önemli olan anlatıcısının ifade becerisidir (Güleç, 2002).

2. Masallara, her zaman kazanan ve başarılı olan değil, haklı olarak başarıya ulaşan kişi üzerinde durulmasında fayda vardır. Doğrunun ve iyinin haklılığı, eğitimde her zaman kazandırılmak istenen bir ögedir. Bu açıdan masallarda da bu konular işlendiğinde, eğitimde kullanılması yararlı olacaktır (Demiray, 1986)

3. Masallarda anlatılan olaylar, problem çözme üzerine de olabilmektedir. Bu açıdan da, çocuklar bir sorunla karşılaştıklarında bunu nasıl çözebileceklerini, masallardan algıladıkları gibi deneme yanılma yöntemiyle sonuca ulaştırmaya çalışabilirler. Bu açıdan masallarda, problem çözümüne dair ipuçlarına yer verilmelidir (Arıcı, 2016)

4. Masallarda genellikle iyiler kazanmaktadır. İyi olan, sabreden her zaman masalın sonunda ödüllendirilmektedir. Bu nedenle de masallar, sabretmeyi bunun sonucunda da amaca ulaşılabilecek olmayı öğretebilir. Bu açıdan masallar, gerçek hayatta karamsar olan, gelecek açısından umutsuz olan insanlar için terapi olarak kullanılabilir. Masallardan, bazen durumların kötüye gitmediğini, iyi şeylerin de yaşanabileceği algısını vermesi açısından faydalıdır (Arıcı, 2016)

5. Masallar, çocukların edebiyat ve dile olan merak duygularını canlandırırlar. Onların aracılığıyla çocuklar, edebiyata yönelirler ve kitap okumaktan zevk almaya başlarlar. Bilinen bazı yazarların da, masallar sayesinde yazar oldukları, edebiyata düşkün oldukları bilinmektedir (Arıcı, 2016)

6. Masallarda birçok kavram ve dil yapıları kullanılmaktadır. Bunlar aracılığıyla da çocuklar, kavramlara aşina olurlar. Kelime dağarcıkları gelişir. İyi bir kelime haznesine sahip olmak da gelecekte çocuklar için önem teşkil etmektedir (Arıcı, 2016)

7. Masalların planlı oluşu da, çocuklar da estetik bir bakış açısının temelini kazandırabilmektedir (Arıcı, 2016).

Çocuk edebiyatında kullanılan diğer bir tür de romandır. TDK'daki tanıma göre roman:

> "*İnsanın veya çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan, duygu ve tutkularını çözümleyen, kurmaca veya gerçek olaylara dayana uzun edebi tür".* (TDK, 2011: 1982).

Bu türün diğerlerinden farkı konu sınırının oldukça geniş olmasıdır. Çocuklar tarafından tercih edilme nedenleri diğer türlerle benzerlik göstermektedir. Çocuklar, romanlarda geçen kahramanları kendilerine rol model olabilirler. Sürükleyici olay örgüsü içinde kendilerini bulabilir ve bu durumda zevk alabilirler (Arısoy: 2014)) Bu durum da onlarda okuma alışkanlığının zevkli bir uğraşı olduğu fikrini kazandıracaktır. İlerleyen yaşlarında da bu uğraşıdan vazgeçemeyecekler ve çevrelerindeki insanlara da bu alışkanlığı kazandırma gayesinde olabileceklerdir. Farklı roman tanımlamaları da yapılmıştır. Özdemir'e göre (1994):

> "*Yaşanmış ya da yaşanması olağan durumları, olayları düş gücüyle gerçeğe uygun biçimde yaratarak anlatma sanatı"* olarak tanımlanmıştır.

Kavcar'a göre (1999:4), sadece roman okumak bile bir insanın karakter ve sahip olduğu değerleri hakkında karşı tarafa açık bilgi verebilmektedir. Bu açıdan baktığımızda romanlar, çocukların karakterlerinin sağlam temellere dayanmasına önemi bir yere sahiptirler.

Kimi yazarlar öykü ile roman türlerini birlikte değerlendirmiştir. Oğuzkan'a göre romanlar, öykülerden farklı olarak; "*Alışkı ve göreneklerin, kişiler arası ilişkilerin ve tutkuların, toplumsal durumların ve ruhsal olayların açıklanmasına ve çözümlenmesine çalışılır"*. (Oğuzkan, 2010).

Taşdemir romanların ayırt edici özelliklerini altı maddede incelemiştir (Taşdemir, 2005). Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

1. İşlenen konu gerçek ya da gerçekçidir.
2. Yazar haricinde, olayın başka anlatıcısı olabilir.
3. Ayrıntılar önem içermektedir.
4. Bir romanda, dört unsur vardır. Bunlar; kişi, zaman, mekân ve olaydır.
5. Roman türüne göre sınırlandırılabilir olmalıdır.
6. Çeşitli olay örgüsü, kalabalık kişiler, farklı yerler, ayrıntılı gözlem ve anlatıma sahip olması açısından hikâye türünden ayrılmaktadır.

Güleryüz'e göre (2006):

> "*Çocuk edebiyatı türü olarak roman, çocuğun, somut işlemler dönemini bitirdikten sonra olayları çok boyutlu düşünmeye başladığı on bir yaşından sonra okuyabileceği sanat ürünleridir. Roman, çocuklara, olayların neden ve niçinleri üzerinde geniş düşünme, olaylar arası bağ kurma, olayları bütün içinde ayrıntılara inerek görme fırsatı verir."* (Güleryüz, 2006)

Çocuk, her zaman iyi ve eğlenceliye yönelme gayesi içindedir. Bu nedenle bu eğlenceyi onlara verecek olanda "Çocuk Romanları"dır (Sağlık, 2005). Böylelikle çocuklar hem eğlenir hem de kazanmaları gereken değerlerin bu yolla çocuklara verilmesi sağlanmış olur.

Yalçın ve Aytaş'a göre, çocukların okuma alışkanlığı ve okumaktan zevk alma gibi önemli duyuşsal becerileri kazanmalarındaki temel edebi ürün romandır. Bunun yanı sıra romanlar, çocukların hayal dünyalarının içine dâhil olarak bu açıdan yaşamlarıyla paralellik kurmalarına yardımcı olurlar. Roman okumanın diğer önemli özeliği ise, eğitimin okul dışında devam etmesine de olanak tanımasıdır. Çocuk okulda öğrendikleri bilgilerin benzerini ya da aynılarını okuduğu romanlarda bulabilirler ve bilgilerini pekiştirebilirler (Yalçın ve Aytaş: 2011).

Sınar'ın (2012) çocuk romanları için ortaya koyduğu tespitlere de yer verirsek, şu şekildedirler:

> *"Dış görünüşlerinden memnun olmayan çocuklar, çekingen, utangaç, sıkılgan çocuklar, ailelerinden sürekli yaramaz olduklarını işiten çocuklar, kardeş kıskançlığı yaşayan çocuklar, benzer sorunlarla okudukları eserin kahramanlarının da karşı karşıya kaldığını görünce rahatlar ve değişik çözüm yollarını tanıma fırsatı bulurlar. Bunun yanında çocuğun sınırlı olan hayat tecrübelerine zenginlik katar. Yeni maceralar yaşatarak çocuğun ufkunu genişletir. Farklı insan tiplerini, farklı yaşayışları, başka ülkeleri ve kültürleri tanır. Çocuğun içinde yaşadığı toplumun değer yargılarını anlamasına yardımcı olur ve topluma uyum göstermesini kolaylaştırır."* (Sınar, 2012).

Çocuk şiirleri, diğer edebi türlerden farklıdır. Bu açıdan çocuklara kazandırdıkları beceriler de farklıdır. Şiirde anlamlı ve kafiyeli söz tekrarları, çocuklarda ritim becerisi kazanmalarına olanak sağlamaktadır. Bunun yanı sıra şiirde anlatılmaya çalışılan duyguları, çocuklar kendi içlerinde bulabilirler (Şirin, 2000).

Çocuk şiirleri, Cumhuriyetimizin ilk yıllarında Türk edebiyatına girmeye başlamıştır. Orhan Seyfi Orhon, Halit Fahri Ozansoy, Ruşen Eşref Ünaydın, Yusuf Ziya Ortaç ve Faruk Nafiz Çamlıbel, çocuk şiiri alanında uzmanlaşmış sanatçılarımızdır (Aytaş ve Yalçın, 2011).

Çocuk şiirleri hakkında birçok görüş bulunmaktadır. Styles (1998), çocukların evrensel sanat değerlerini anlamalarına temel oluşturmak ve bu türden zevk duymak için, post modern dünyanın bir parçası olan şiirin önem arz ettiğini belirtmiştir. Paul (Akt. Sloan 2001) ise; "*Şiirin, çocuğu olgunlaştıran ve geliştiren bir tür"* olduğunu belirtmiştir. Bu açıdan şiir, çocuğu hem duyuşsal hem de bilişsel becerileri açısından geliştiren bir türdür.

3.2.1. RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARI

Resimler, çocuklar için çok önemli bir değere sahiptirler. Resimler, çocuğa güven duygusu sağlamalarının yanı sıra, verilmek istenen bilgileri de kolayca kazanmalarına yardımcı olmaktadırlar. Bu nedenle de, henüz okuma yazma öğrenmemiş olan çocuklar, kitapları içinde yer alan resimler yoluyla anlamlandırmakta ve değerlendirmektedirler. Bu faydalardan yola çıkılarak, bir-yedi yaş arası çocuklar için hazırlanmış kitaplara "resimli kitaplar" denmektedir.

Çocuklara bu resimli kitaplar aracılığıyla, bilgiler ve değerler kazandırılmaktadır (Gönen, 1989).

Okuma öncesi ve okuma çağında olan çocuklara yalnızca resimli kitaplarla eğitim yapılmaktadır. Çocuğun yaşı arttıkça kitaplarda kullanılan resim oranı da azalmaktadır. Çünkü artık okuma öğrenmiş çocuğa resim yoluyla bilgi ve kavram öğretilmesinden ziyade zil yoluyla bunların verilmesi amaçlanmaktadır (Aslıer, 1975).

Glazer'in (1986) yaptığı tanıma göre resimli çocuk kitapları, 0-7 yaş arası çocukların yararlanması amacıyla oluşturulan resimlemenin çok önemli olduğu kitaplardır. Çocuklar için tasarlanmış kitaplarda bolca resim bulunmaktadır. Bu resimlere, kitaplarda bilinçli olarak yer verilmektedir. Bazı durumlarda, kitap ağırlıklı olarak resimlerden oluşsa da metin bütünlük içindedir (Dilidüzgün, 2002). Bu metinler, aslında bildiğimiz edebiyat ürünlerine benzememektedirler. Hem masal hem öykü bazen de şiir türüne benzediğinden *anlatı* olarak adlandırılan bir türdür. Kitaplarda kullanılan resimler de bu anlatıları yinelemek değildir. Resimlerin kullanılmasının amacı, kastedilen asıl fikri görsel ögelerle vurgulamaktır.

Resimli çocuk kitapları başka bir deyişle, sözcüklerle tam olarak anlatılamayan ifadelerin, resim aracılığıyla işlenmesidir. Dolayısıyla resimler; sözlerle anlatılmaya çalışılan soyut kavramların, somut hale getirilmiş, renklendirilmiş ve dikkat çekici hale getirilmiş halini yansıtmaktadırlar. Açıkça belirtmek gerekirse, kitaplardaki resimler, soyut durumları somut hale getiren bir köprü niteliğindedir. Bunu yanı sıra, resimler sayesinde çocuk, renkli ve heyecanlı bir dünya ile tanışır. Bu tanışma da, çocuğun sanat dünyasına attığı bir adımdır. Bu açılardan baktığımızda Sever'e (2002) göre resimlerin işlevleri; sözcüklerin görsel olarak yorumlanması ile anlatılana bütünlük kazandırması, anlatılanlara renkli bir bakış açısı katmasına ve söz ile anlatılamayanların görsel ögelerle netlik içinde anlaşılması olarak sıralanabilmektedir (Sever, 2002).

Kitaplarda resimlerin kullanımı, çocukların yaratıcılıklarını da harekete geçirmektedir. Çünkü onların, düş gücünü besler ve hayal kurmalarını destekler

(Özel, 2003). Ayrıca çocuk kitapları, çocuklar ile anne-baba ya da diğer yetişkinler arasındaki iletişime de destek olmaktadır (Güleç ve Geçgel, 2012).

Okul öncesi çocukları eğer öykü ve hikâye seviyorlarsa, resimli kitapları da incelemekten hoşlanmaktadırlar. Özellikle 2-3 yaşından itibaren çocuklar, resimli kitaplara bilinçli olarak yönelmektedirler (Şen, 2003). Okul öncesi çocukları, henüz okuma-yazma bilmediklerinden resimleri yorumlayarak kitapları bir nevi okumaktadırlar. Bu açıdan Resimli çocuk kitapları eğer çocukta merak duygusu uyandırırsa, ilerleyen yaşlarda okula isteğinin artmasına olumlu yönde katkı sağlanacaktır (Güleç ve Gönen, 1997).

3.2.1.1. 02-03 YAŞ RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARI

Yeni doğmuş bir bebek için kitaplar bir anlam ifade etmemektedir. Çünkü bebek, daha etrafını algılamaya başlar ve keşfettikçe de etrafında olan olaylara şaşırmaktadır. Kitapla tanışma ise, bir yaş civarında başlamaktadır. Bu yaştaki çocukların bu tanışmaları, sadece resimlerin kullanıldığı kitaplarla olabilmektedir (Alpay, 1984). 02-03 yaş çocuk kitapları henüz bebeklikten çocukluk dönemine gelmiş olanlar için, görsel ve dilsel olarak dikkat çeken kitaplardır (Sever, 2013). Bu kitaplar, aileler tarafından çocuklara okumaktadır. Bu açıdan kitaplar eğer, çocukların gelişim düzeylerine uygun olarak seçildiklerinde, küçük yaşta kitapla tanışan şanslı çocuklar çoğalacaktır. Bu yaştaki çocuklar içinde durum resimlerden ibarettir. Kitaplarda ağırlık sadece resimdedir. Anlatılmak istenene dikkat çekici resimlerle yer verilmektedir. Çocuk yaş aldıkça da, kullanılan resim sayısı azalmaktadır (Sever, 2013).

3.2.1.2. 04-05 YAŞ RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARI

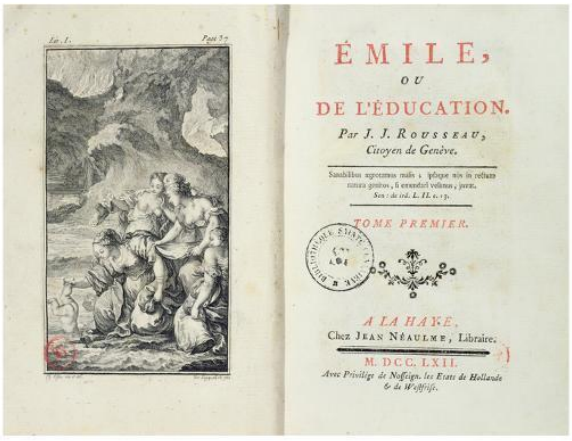
4-5 yaş grubu çocukları, artık kitaplardaki öykü ve masallara ilgi duymaya başlamaktadırlar. Masallarda yer alan tekerlemeleri dillendirmek hoşlarına gitmeye başlamaktadır. Bu yaşta okunulan kitaplardaki öyküleri dikkatle dinlerler ve ardından defalarca farklı kurgularla aynı öyküyü tekrar anlatabilirler (Sever, 2013).

3.2.1.3. 06-07 YAŞ RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARI

06-07 yaş grubu çocuklar artık sosyalleşmeye başlamaktadırlar. Bundan dolayı da arkadaşlık değeri onlar için önem kazanır. Bu açıdan da, arkadaşlık değerine yer verilen kitaplar daha çok ilgilerini çekmektedir. Özellikle bu yaş grubu çocukların okudukları kitaplar aileler tarafından kontrol edilmelidir. Ayrıca, çocukların okuyacakları kitap seçimleri için yeterli zaman ayrılmalıdır (Sever, 2013).

3.2.1.4. DÜNYADA RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ GELİŞİMİ

Çocuk kitaplarının ilk kez 15. yüzyıldan itibaren Batı'da görüldüğü bilinmektedir. Fakat bu dönem kitapları, çocukların zevk ve ilgilerinden uzaktır. Eğlencenin insanı tembelliğe iteceği düşüncesinden dolay bu kitapların geneli dini amaçlarla yazılmıştır. James Janeway'in "Birçok Gencin Neşe İçinde Ölümü", "Çocuklara Hatıra" ve "Matem ve İbret" bu dönemde yazılmış kitaplardandır (Mardi, 2006).

Resim 1: Emile

17. yüzyılda, çocukların yetişkinlerden farklı olduğunun düşünülmesi, çocuk edebiyatına hız kazandırmıştır. Bu açıdan, çocuğun saf duygularının olduğunu ve eğitim ile çocuğun bu duygusal gelişiminin korunması gerektiğine inanan Jean Jacques Rousseau, "*Emile"* kitabını yazmıştır (Pekmezci, 2004).

Çocuk yazını türleri, belli dönemlerde Batı'da korku ve tehdit konuları üzerine şekillenmiştir. Bu açıdan Batı'da birçok dile çevrilmiş olan ve günümüzde de

çocuk eğitimi maksadıyla okutulan *Struwwelpeter* kitabı önemli bir örnektir. 1844 yılında, Frankfurt'lu Alman Dr. Heinrich Hoffmann tarafından şiir tarzında yazılmış resimli kitap olan *Struwwelpeter* kitabının oluşum sürecine değinmek gerekmektedir:

Resim 2: Der Struwwelpeter

> *"1844 yılının Noel gecelerinde 3 yaşındaki çocuğuna hediye almak isteyen Hoffman çarşıya çıkar ve çocuk kitaplarını araştırır. Araştırmasının sonunda uzun anlatımlarla ahlaki dersler vermeye çalışan masalları beğenmeyen Hoffman eve döner ve kendisi "Struwwelpeter" adlı resimli kitabını oluşturmaya başlar. Heinrich Hoffman'ın bu kitabında, uslu olmayan, ailesinin sözünü dinlemeyen çocukların örneğin parmaklarını emen çocukların parmaklarının büyük bir makasla kesilmesinden, hayvanlara eziyet edenin köpekler tarafından damarları koparılacak biçimde ısırılmalarına, çok gülenlerin derilerinin renklerinin siyaha dönüşmesinden, çorbasını içmeyen çocuğun ölümüne kadar çeşitli korkunç felaketlere ve cezaları maruz kalacağı resimlerle anlatılmaktadır. Kitapta çocuklar resimler yardımıyla düşmanca bir tabiata sahip, dikkatsiz ve düşüncesizliği yüzünden tehlikelere maruz kalabilen varlıklar olarak betimlenmektedirler".*(Şentürk, 2013:24).

Resimli çocuk kitaplarının Batı'da basımına 1889 sonrasında hızla devam edilmiştir. Resimli basılan ilk çocuk kitabının adı da, "Mavi Peri Masalları (The Blue Fairy)"dir. Longman Yayınevi tarafından basımı yapılan kitabın yazarı, Andrew Lang iken resimleyeni H.J. Fold ve G. P. Jacomb Hood'dur (Mardi, 2006). Fakat farklı görüşler de bulunmaktadır. Örneğin Kaya'ya göre; basılan ilk resimli kitap 1658 yılına aittir. Ona göre, Nürmberg'de basılan bu kitabın adı "Resimlerle Görülen Dünya"dır. Yazılma dili Almanca ve Latince olan, resimlerinin ise ağaç kalıplara oyulduğu kitabın asıl amacı, okuma-yazmayı öğretmekti (Kaya, 2003).

3.2.1.5. TÜRKİYE'DE RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ GELİŞİMİ

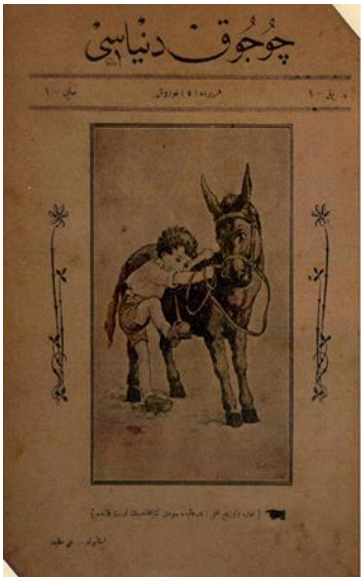
Türkiye'de çocuk kitaplarına karşı ilginin, Tanzimat Dönemi'nden sonra oluştuğu düşünülmektedir. 1870 yılından sonra basılan gazete ve dergilerde çocuklar için hazırlanan özel sayfaların bulunuşu, bu öncülüğün başlangıcı sayılmaktadır (Mardi, 2006:48).

Yerli edebiyatımızda, 19. yüzyılın ikinci yarından itibaren önemli değişiklikler olmuş, batılılaşma süreci ağır adımlarla takip edilmeye başlanmıştır. Neydim'in de dikkati çektiği gibi:

> *"Batı ile ortaya çıkan bu etkileşimde, çevirilerin önemli bir işlevi vardır. Çevrilen kitaplara bakıldığında Batı'nın yaşadığı gelişim sürecinin biraz geç de olsa bizde de yaşandığını görmek mümkündür. Batı'da 1719 yılında yayınlanan, cesaretle ve tekniğe hükmederek dünyaya egemen olunabileceğini ve insana duyulan inancı vurgulayan Daniel Defoe'nin "Robinson Cruseou" romanı bizde 1874 yılında "Hikâye-i Robinson" adıyla Ahmet Lütfi tarafından çevrilmiştir".* (Neydim, 1998:29).

1872 yılında ise, Jonathan Swift'in yazdığı *Gulliver* romanı da, "*Gulliver Nam Müellifin Seyahatnamesi"* ismiyle Mahmud Nedim tarafından çevrilmiştir (Neydim, 1998).Daha önceden yayınlanmış dergilerdeki gibi, 1882'de yayınlanan *Arkadaş Dergisi'nde* de, eğitici öykülerin yanı sıra fen bilgisi ile ilgili yazılara yer verilmiştir. 1896 yılında *Çocuklara Mahsus Gazete* yayın hayatına girmiştir. Bu dergide, Osmanlı hakkında haberler verilmiştir. 1897 yılında ise *Çocuklara Rehber* adı altında yayınlanan dergide de fizik, biyoloji gibi bilgilere yer verilmiştir (Neydim, 1998).

Cumhuriyet Dönemi'nde, Türk çocukları için resimli çocuk kitaplarının yayınlanmasına başlanmıştır. Bu yazarları sıralayacak olursak; Mahmut Yesari (1895-1945), Peyami Safa (1889-1961), Abdullah Ziya Kozanoğlu (1906-1966), Rakım Çalapala (1809-1995) ve Kemalettin Tuğcu çocuk kitapları alanlarında ilk yazanlardır. Resimli Çocuk kitapları sadece yazarları ile değil resimleyenlerinin de anılması gereken türlerdir. Bu açıdan Cumhuriyet döneminin ilk çizerleri; Cemal Nadir, Ercüment Kalmık'tır (Erkmen, 1996).

Resim 3: Çocuk Dünyası

İlerleyen yıllarda çocuklar için dergi yayınlanmasına devam edilmiştir. 1913 yılında yayınlanan *Çocuk Dünyası* adlı dergi, Osmanlıda çocuk edebiyatı ürünlerinin olmamasından yakınılmıştır. Dergide, Tolstoy'un çocuklar için kitaplar yazıyor olduğunu, onların da ilerleyen sayılarında Rus, İngiliz, Alman ve Fransız edebiyatından yararlanacaklarını ayrıca milli masallara da yer verileceğine değinmişlerdir (Neydim 1998).

Dergi ve gazetelerde bulunan sayfalar öncü olarak sayılsa da, resimli kitapların asıl başlangıç tarihi 1937 yılıdır. Bu tarihte basılan "Alfabe" adlı kitaplar, bu türün ilk örneklerinden olmuştur. Bu resimli çocuk kitaplarının kapakları, Türk grafik tasarım sanatçısı İlhap Hulusi Görey tarafından yapılmış, iç sayfadaki resimlemeleri de Ramiz Gökçe çizmiştir. Cumhuriyet döneminde ise, Cemal Nadir ve Ramiz Kamlık karikatür çizimleriyle, Ercüment Kamlık ise, resimlemeleriyle, Türk çocuk kitaplarına önemli katkılar sağlayanlardandır (Erkmen, 2000).

1940 yılından sonra, yazarlarımız çocuklar için resimli öykü kitaplarına alanlarına yönelmişlerdir. Çünkü 1940 yılında, Türk Neşriyat Kongresi düzenlenmiştir. Tercüme Bürosu ile düzenlenen kongrede, Dünya Çocuk Klasiklerinin, Türk çocukları için çevirilerinin yapılması kararı alınmıştır (Kul, 2014). Çevirilerin yanı sıra bu dönemde, mevcut kitapları düzeltme çabasına da girmişlerdir. Bu durum, çocuk edebiyatımızın gelişmesi yönünden etkili bir yol

olmuştur. 1943 yılında Naki Tezel'in basılan halk öyküleri ile masalları resimleme ve içeriği açısından örnek bir çalışma niteliğindedir (Mardi, 2006).

Resim 4: Tenbel Karakaçan

Yukarıdaki başlıklarda çocuk kitaplarındaki resimlemenin öneminden söz etmiştik. Türkiye'de 1950 yılından sonra önemli hale gelen kitap resimleyen kişilere örnek; Abidin Dino ile Sait Maden'i verebiliriz. Bu üstatlardan Dino, bütün tekniklerin kendine has özelliklerinden faydalanmayı bilmiştir. Ayrıca Birden çok özgün teknik sürecinde bulunmuştur (Topçu, 2002). 1950 yılı ve sonrasında çocuk ve gençlik yazınına başka edebi türler de girmiştir. Öykü, masal ve roman türleriyle önemli eserler veren yazarlar; Orhan Veli Kanık, Rıfat Ilgaz, Aziz Nesin, Talip Apaydın'dır. Resimleme açısından ise bu senelerde, Mustafa Eremektar örnek verilebilir. Eremektar'ın resimlediği *Tembel Karakaçan*, söz edilen yıllarda resimleme açısından önemli bir örnek olarak gösterilebilir (Kul, 2014).

1970li yıllarda yaşanan ekonomik kriz nedeniyle, bu dönemde resimli çocuk kitaplarında durağanlık görülmüştür. Neydim'e (1998) göre 1970li yıllar:

> "*Batı'da 70'li yıllarda başlayan eşitlikçi çocuk yazını, yerli yazınımıza tam anlamıyla yansımamıştır. Bu durum çocuk yazınımıza boşluk yaratmıştır. Bu boşluk yine çeviri ile doldurulma yoluna gidilmiştir. Eşitlikçi çocuk edebiyatının önemli temsilcisi Alman yazar Peter Haertling, eşitlikçi çocuk kitabı yazarı Avusturyalı Christine Nöstlinger'in kitapları, Fransız yazar Goscinny ve İngiliz yazar Roald Dahl'ın kitapları çevrilerek bu konudaki eksiklik giderilmeye çalışılmıştır.*(Neydim, 1998, s.45).

İlerleyen yıllarda kitaplarda hareketlenme yaşanmıştır. Çeviriler yapılmıştır. Örneğin, içerik yönünden pozitif olan fakat resimleme açısından başarısız sayılan

Ayşecik ve Ayşegül serisi çevirileri tamamlanmıştır. Yine bu dönemde sadece çocuklara yönelik çizimler yapan Eremektar (Mıstık) adlı ilk çizer ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra, Emir, Nihal Sarıer, Zafer Sükan, İsmail Gülgeç, Tan Oral, Mehmet Sönmez gibi çizerlerin de katkısı yadsınamaz (Mardi, 2006).

Çocuk edebiyatının en çok gelişme gösterdiği dönem olarak, Gülten Dayıoğlunun eserlerini verdiği yıllardır. Gülten Dayıoğlu, çocuk edebiyatı dünyasına iten şey, Cumhuriyet Gazetesi'nin düzenlediği yarışmada "Döl" adlı yazısıyla ikincilik ödülü kazanmasıdır. Bu kazanımdan sonra, birçok çocuk kitabı yayımlanmıştır. Bunlar; *"Dayıoğlu, Fadiş (1970), Dört Kardeştiler (1971), Suna'nın Serçeleri (1974), Yurdumu Özledim (1977), Dünya Çocukların Olsa (1981), Yeşil Kiraz (2000)"*, roman ve öyküleridir (Mardi, 2006: 52-53).Yabancı dile çevrilmiş olan Türkçe resimli kitaplar da bulunmaktadır. Bunlardan en bilinenleri Selçuk Demirel'in çizip yazdığı resimli kitaplardır (Mardi, 2006)

Yine 19 yüzyılın sonlarında önemli çocuk edebiyatı ürünlerinin verildiği görülür:

> "*…özellikle Ahmet Rasim, Ahmet Mithat, Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Tevfik Fikret, Ali Ekrem Bolayır, İbrahim Alaattin Gövsa, Ali Ulvi Elöve ve aka Gündüz'ü çocuk yazını yazarları arasında sayabiliriz. Özellikle Milli Edebiyat Döneminde çocuklarda dil bilincini geliştirmek, yani nesilleri milli ve manevi değerler konusunda eğitmek amacıyla başta Ziya Gökalp olmak üzere, Ömer Seyfettin ve diğer milli edebiyat sanatçıları çocuklara yönelik birçok eser kaleme alarak, çocuk yazınının gelişmesine katkıda bulunmuşlardır."* (Asutay, 2013: 269).

Çocuk edebiyatının, dünya genelinde ve özellikle Türkiye'deki gelişimi açısından incelenmesinin ardından bu yazının ne gibi ayrıcalıklara sahip olması gerektiğinin de incelenmesi gerekmektedir.

3.2.1.6. RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ ÖNEMİ

Çocukların birçok gelişim alanına katkı sağlayan resimli kitaplar, kavram öğretimi için de çok önemli bir aracıdırlar. Kavram öğretiminin yanı sıra resimli kitaplar, iletişim, sanatsal nitelikler ve estetik bir göz kazandırdığından çocukları görselleri okuma özelliğinin temelini oluşturmada etkilidirler. Dolayısıyla onları, görsel okuma-yazma becerileri kazandırmaktadırlar. Kavramların da kazanılmasıyla,

söz dağarcıklarının gelişmesine de yardımcı olmaktadırlar (Kılıç, Güleç ve Genç, 2014).

Resimli kitaplar, kavram öğretiminin yanı sıra çocuklara bilimsel süreç becerilerinin kazandırılmasında da etkin rol oynamaktadırlar. Resimler sayesinde, çocukta merak ve sorgulama duygusu gelişmektedir. Böylece de, bilimin temeli olan merak kazanımı sağlanmış olacaktır. Dolayısıyla çocuklara erken çocuklukta önem verilen Fen Bilimleri okuryazarlığı da kazandırılacaktır (Saçkes, Trundle ve Flevares, 2009).

Çocukların resimli kitaplarda, fen ile ilgili kavramları öğrenmeleri de, fen bilimleri ile ilgili konulara olumlu bir bakış açısıyla bakmalarını sağlayacaktır. Bu fen kavramlarının doğru anlamlarıyla öğrenilmesiyle de, çocukların olayların sebep ve sonuçlarını öğrenmelerine ve karşılaştırma yapabilmelerine olanak sağlayacaktır. Bunlardan daha da önemlisi, çocuklar problem çözme becerilerini geliştirmiş olacaklardır. Gökkuşağın oluşumu, yağmurun yağması, yanardağ patlaması, depremin oluşumu ve ışığın kırılması gibi bilimsel olayların anlaşılmasını sağlayan çocuklara kavramlar yanında verilen resimli kitaplardaki resimlerdir (Alptekin, 2018).

Resimli kitaplar, çocukların dil gelişimini de desteklemektedir. Onların, kendilerini ifade edebilmelerine olanak sağlamaktadır. Ayrıca topluma etkin olarak dâhil olmalarına, kendilerini yalnız hissetmemelerine de yardımcı olmaktadır. Bunun yanı sıra, kültürel açıdan birikimli olmalarının temeli atılır. Kültür yanında, sanatla da tanışmalarına yardımcı olmaktadır. Tüm bunların yanında, çocuklara neşe ve sevinç gibi olumlu duygular da hissettirmektedir (Ciravoğlu, 2000).

Resimli kitapların, özellikle küçük yaş çocuklar için kazandırdıkları beceriler oldukça fazladır. Örneğin, resimli kitaplar henüz okuma yazma öğrenmemiş olan çocukların, harf ve rakamlarla tanışmalarına öncülük etmektedir (Oruç, 2010). Resimli kitapların nitelikli olanları, çocuklara kitap sevgisini de aşılamaktadır. Bu kitaplar, çocuğun tüm gelişim alanlarını desteklemesinin yanı sıra, onlar yeni deneyimler ve kavramlar kazandırmada etkindir. Ayrıca, çocukların, yaşamda

karşılaşacakları durumlara karşı, eleştirel bakış açılarına da destek olmaktadırlar (Gönen, 1989).

Çocukların gelişim dönemleri açısından oldukça önemli olan çocuk kitapları, amacına ulaşabilmesi için gerekli tüm nitelikleri taşımalıdır. Bu açıdan bazı özellikler de taşımalıdır. Özellikler, ne kadar yerinde kullanılırsa o çocuk kitabı o kadar değerli olur. Nitekim Paul Hazard, 1932 yılında çocuk kitaplarında olmazsa olmaz özellikleri belirtmiştir. Bu özellikler (Hazard'dan aktaran Mardi, 2006):

1. İyi bir kitap, gerçek bilgileri vermeli ve bu bilgiler sade bir şekilde işlenmelidir.
2. Çocuklara, huzur ve mutluluk gibi olumlu duygular vermelidir.
3. Ahlak kurallarını gerçekçi bir şekilde yansıtmalıdır.
4. İyiliğin ve sevginin sonunda olumlu güzel neticeler doğurduğunu, kıskançlık ve kötülüğün ise bir fayda sağlamadığını açık bir şekilde vermelidir.
5. Çocuklarda, hayatları boyunca devam edecek olan "okuma sevgisi" aşılamalıdır.

Çocuklara okuma sevgisinin aşılanmasına, erken çocukluk döneminden itibaren başlanmalıdır. Geç kalındığında çevredeki uyaranlar sebebiyle kitaplara ve okumaya ilgi azalabilir. Günümüzde, ortaya çıka birçok uyaran -görsel-işitsel- okumanın önünde büyük bir engeldir.

> *"Geleneksel yazın içerisindeki pek çok öykü, masal ve kahramanlar, bu araçlar yoluyla (ekran, radyo, Cd, bilgisayar) kolayca ve çabuk bir şekilde alıcılara ulaştırılmaktadır. Alıcılar ise, dışarıdan pek bir yardım da görmeden bu tür olanakları kullanabilmektedir. Tabi tüm bunların olumsuz yanları da vardır. Geleneksel yazın olumsuz olarak etkilenmektedir. Ayrıca, kitaplarda yer alan tiplemeler, konular medyalar aracılığıyla önceden sunulduğu için tekrar kitaplarını okumak çocuklara pek de ilginç gelmemektedir. Bu yüzden kitapları yani okumayı sevdirme konusunda çocuk ve gençlik yazını eserlerinden yararlanılabilir."* (Asutay, 2004).

Değerler eğitimi açısından büyük öneme sahip olan resimli çocuk kitaplarının, değerinin yanı sıra, nasıl yazılmaları gerektiği de bazı kriterlerle belirlenmiştir. Bu kriterleri, "Resimli Çocuk Kitaplarının Özellikleri" alt başlığı halinde incelemek, sınıflandırmak bu yazın türünün daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir.

3.2.1.7. RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ ÖZELLİKLERİ

Henüz okuma-yazma bilmeyen çocuklar, kitapların resimlerine bakarak yorum yapabilmektedirler. Bu nedenle resimli kitaplardaki resimler, çok basit ve kolay anlaşılabilir olmalıdır. Verilmek istenen mesajı ya da konuyu en doğal ve kolay yoldan anlatan, resimdir. Bu nedenler resimler:

1. Kolay yorumlanabilir olmalıdır.
2. Çocuğun ruhsal ve zihinsel gelişimi dikkate alınmalıdır.
3. Kullanılan resimler kompozisyon açısından bütünlük arz etmelidir.
4. Kitapta yer alan resimler, denge, simetri, zıtlık açısından uygun olmalıdır.
5. Resimlerdeki renkler, işlenen konuya uygun olmalıdır (Gönen, 1989).

Tuncer'e (1974) göre resimli kitaplar, çocukların yaşlarına göre üç grup halinde sınıflandırılmaktadır. Yaşlara göre bu kitapların özellikleri:

24-36 Aylık Çocuklar: "ABC Kitapları" denilen bu yaş grubu için hazırlanmış kitaplarda tümüyle resimler yer alır. Bazı durumlarda bir sözcük ya da cümleye yer verilmektedir. Resimlerde genelde, çocuğun tanıdığı şekiller, hayvanlar ve oyun materyalleri vardır. Kitaplar dış yapı bakımından sağlam özellikte olmalıdır.

48-60 Aylık Çocuklar: Bu yaş için hazırlanacak resimli kitaplar, hikâye şeklinde olmaktadır. Hikâye anlatımını sağlayan kısa metinler içermektedir. Kitabın dış kapağı sağlam olmalıdır.

72-84 Aylık Çocuklar: Bu yaş grubu çocuklar artık okuma-yazma öğrenmiş olacaklarından kitapların özellikleri de çeşitlenmektedir. Bu nedenle de bu yaş için hazırlanan resimli kitaplar kendi içinde iki gruba ayrılmaktadır:

a) Çocuğun Kendisinin Okuyacağı Kitaplar: Bu kitapların kolay okunabilmesi için yazı puntoları büyük (14, 16, 18) olmalıdır. Diğer kitaplara göre kavram ve dil gelişimi yönünden biraz daha ileri düzeyde hikâye ve masallara yer verilmelidir. Kullanılan metin kısa olmalıdır.

b) Çocuğa Başkası Tarafından Okunacak Kitaplar: Bu tür kitaplarda, punto büyüklüğü önemli değildir. Çünkü kitabı çocuğa başkaları okuyacaktır. Bunun yanı

sıra bu yaş çocukların dikkat süresi biraz daha uzun olduğundan, uzun metinli hikâyeler dahi okunabilir fakat bu tür hikâyeler yine de kısım kısım okunmalıdır. Artık kavram ve dil gelişiminden ziyade kitaplarda, kahramanlar ve onların verdikleri değer mesajları önem kazanmaktadır (Tuncer 1974).

Yukarıda verilen yaş aralıklarının kitapları arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bu nedenle de çocuk kitabı yazımında gerekli en önemli özelliklerden biri de, çocukların gelişim aşamalarının iyi bilinmesinden geçmektedir. Böyle olduğunda hem istenen amaç sonuca ulaşmış olacak hem de yazılan kitap eğitimsel değer içerecektir. Bu açıdan bakıldığında ise çocuk kitapları yazmak, hem estetik duyarlılık hem de eğitimsel temel bilgi gereksinimi içermektedir (Aktaş, Erem, Eyüp, Karagöz, Stebler, Şimşek, Yakar, Yılmaz, Yurt, 2016).

Tüm yorumlardan çıkarılacak sonuçlar, çocuk edebiyatı yazarlarının, çocuklara doğru şekilde hizmet edebilmesi için onların gelişimsel özelliklerini çok iyi bilmeleri gerekmektedir. Bu açıdan hem yazarlara hem de kitabı baskıya hazırlayan yayın evlerine önemli görevler düşmektedir. Yazarlar gibi, yayın evleri de çocukların gelişim aşamalarının farkında olmalıdır. Bu sayede dış yapı özelliklerini hazırlarken doğru bir yol izleyecektir. Çünkü dış yapının da, içyapı ile uyumlu olması gerekmektedir (Sever, 1995).

Çocukların gelişimleri açısından önemli olan çocuk kitapları özelliklerine göre de dört bölüm halinde incelenebilir.

3.2.1.8. RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARINDA BİÇİMSEL ÖZELLİKLER

Çocuk kitaplarının hazırlanmasında dış yapıda bazı özelliklere dikkat edilmelidir. Bunlar; kullanılan kâğıdın cinsi, ciltlemede kullanılacak kâğıt, ciltleme, boyut, kapak, resimleme ve sayfa düzeni ile yazıların boyutudur (Sever, 1995;Ural 2013).

a. Kâğıt

Resimli kitaplarda kullanılacak en iyi kâğıt, gramajı ağır olan birinci kalite hamurdur. Çünkü tercih edilen kâğıt, kolayca yırtılmamalı, dayanıklı olmalıdır. Eğer ikinci kalite kâğıt kullanılırsa, renklerde bozulma meydana gelir ve yazılar iyi çıkmaz. Bunların yanı sıra, kuşe kâğıt da ışığı yansıtmasından dolayı gözü çok yorduğu için kullanılmamalıdır (Tuncer 1974).

b. Ciltleme

Kitapların hafif olması tercih edilmelidir. Bu şekilde olduğunda çocuklar kolayca taşıyabileceklerdir. Kolayca yıpranmaması için ise, sağlam bir şekilde ciltlenmelidirler. Ciltleme ise, bez ya da mukavvadan dikiş şeklinde yapılması tercih edilmelidir (Arbuthnot 1964).

c. Boyut

Kitapların olması gereken boyutlarını dört grup halinde ele alabiliriz. Birinci grup; 12 cm'den olan "minyatür boy" denilen kitaplardır. İkinci grup kitaplar; 12-15 cm boyutundaki "küçük boy" olarak adlandırılan kitaplardır. 16-22 cm olan kitaplar "orta boy", 22 cm'den büyük olan kitaplar da "büyük boy" özelliğindeki kitaplardır (Tuncer, 1974). Kitapların boyutu, kullanım şekli açısından da önem kazanmaktadır. Örneğin çocuklar "minyatür boy" kitaplardan hoşlanırlar. Büyük boy kitapları ise, grup paylaşımı yapacakları sırada kolaylıkla kullanabilirler (Norton 1987).

d. Kapak

Kitabın dış yapısı olarak kullanılan malzemenin yanı sıra, kapak özelliklerinin nasıl olması gerektiğine de değinmek gerekmektedir. Kapakta yer verilen resimler öncelikle canlı ve dikkat çekici renklerde olmalıdır. Bunun yanı sıra kapak resmi, kitapta anlatılan konu ile uyumlu olmalıdır (Güleç ve Gönen 1997).

Kapaklar, çocukları kitaba davet edici nitelikte olmalıdırlar. Kapağın önemli olan ilk özelliği renkleridir. Kapan renginin "gösterişli", "göze çarpan" nitelikte olmadı gerekir. Böylece çocuk ilk bakışta heyecan duymalıdır. Eğer, çocuklar ilk görüşte önemli olan kapaktan hoşlanmazlarsa, kitabın kendisine karşı da olumlu davranış göstermeyebilirler. Bu nedenle de çocukların kitapları okumak istemesini

sağlamak güzel ve dikkat çekici bir kapak tasarımından geçmektedir (Aktaş vd., 2016). Bunun yanı sıra, kapakta kullanılan resim, kitabın konusu ve olay örgüsü bakımından ipucu içermelidir. Çocuk, kapağa ilk bakışta kitapta hangi olayların ve durumların yaşandığını tahmin edebilmelidir. Çocukların ön bilgilerini ortaya çıkaracak düzeyde de olmalıdırlar (Arıcı vd., 2011).

Kapağın ön yüzünde, yazar, çizer ve yayınevinin adı bulunmalıdır. Dış kapaktan sonra gelecek olan iç kapakta da, kitabın yayın tarihi, basım yeri, sayısı ve iletişim bilgileri gibi önemli bilgiler bulunmalıdır. Kitabın en sonunda bulunan arka kapağında da, kitabın ücret bilgisi ile korsan olmadığını gösteren pul yapışkanı olmalıdır. Bunun yanı sıra yine eğer kitap seri halindeyse diğer serilerinin resimlerine de arka kapakta yer verilmelidir. Özellikle de çocuklarda kitaplık oluşturma bilinci açısından kitapların sırtında da kitap ve yazar adı bulunması iyi olacaktır (Aktaş vd., 2016).

e. Sayfa Düzeni

Kitaplarda kullanılan yazı puntoları, çocukların yaşlarına göre değişiklik göstermektedir. Okul öncesi çocuklara punto; 24 ile 36 arasında farklılaşmaktadır. İlköğretim öğrencileri için 12 ve üstü, 4. ve 5. sınıftaki öğrenciler için ise 10 değerinde olabilmektedir. Puntonun yanı sıra, kullanılan harf özelliği çocuğun okumasını zorlaştıracak ya da karıştıracak türde olmamalıdır. Daha okunaklı harf türü seçilmelidir. Sayfaların aralıklarının normal düzeylerde olması gerekmektedir. Kitabın hitap ettiği çocuk yaşı kaç olursa olsun yazıların kesinlikle sıkışık olmamasına dikkat edilmelidir (Aktaş vd., 2016). Cümlelerin ise, tek sütun halinde olmasına özen gösterilmelidir. Böyle olduğunda okuma rahat bir şekilde gerçekleşecek, gözü yormayacaktır. Bunların yanı sıra sayfalarda resim ile yazı uyum içinde olmalıdır (Server, 1995).

3.2.1.9. RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARINDA İÇYAPI ÖZELLİKLERİ

Çocuk kitaplarının hazırlanmasında dikkat edilmesi gereken içyapı özellikleri; konu, tema, ileti, karakterler, plan, anlatım ve dil kullanımı olarak altı madde altında incelenebilir.

a. Konu

Yazarlar, konu seçiminde öncelikle hitap ettikleri çocukların gelişim özelliklerini iyi bilmelidirler. Bu bilgiler ışığında, onların eğlenmelerini ve bunun yanı sıra öğrenmelerine yardımcı olarak konular seçmelidirler. Seçilen konu, gerçek hayattan izler taşımalı ve çocukların yaşantılarıyla örtüşmelidir. Kitaplarda işlenen konular, çocukta demokratik düşünmenin, topluma saygı duymanın, eşitlikçi ve yardımseverlik gibi değerlerin kazanmasını sağlayacak nitelikte olmalıdır. Ayrıca çocukların ilgilerinin olduğu konuların seçilmesine özen gösterilmelidir (Sever, 1995). Bu özellikler ne kadar iyi bilindikçe o kadar uygun bir şekilde sorunlara ya da verilmesi gereken eğitime yönelik olacaktır (Aktaş vd., 2016).

Okul öncesi dönem çocukları için hazırlanacak kitaplarda aslında konu kısıtlaması yoktur. Çünkü önemli olan kavram öğretimidir. Bu nedenle de; teknolojik araçlar, meyveler, sebzeler, renkler, boyutlar, yönler gibi kavramlar kitaplara konu olurlar (Karatay, 2011). Kavramların yanı sıra duygular da konu olarak işlenebilir. Sevinç, mutluluk, üzüntü, neşe, kıskançlık, kızgınlık, tiksinme ya da korkma gibi soyut kavramlara da yer verilmelidir. Kitaplarda özellikle sadece olumlu duygular olacak diye düşünülmemelidir. Olumlu duyguların aksine kötü ya da üzücü duygular da- ölüm, yalnızlık- gibi olumsuz duygulara da yer verilmelidir. Çünkü bu duygular da hayatın içindedir ve çocuğun hayatı anlamlandırması için bunlara aşina olması iyi olacaktır (Aktaş vd., 2016).

Değerlerin öğretimi açısından da konu seçiminin önemi bulunmaktadır. Konu bakımından kültürel, ahlaki ve evrensel değerleri kazandırabilecek nitelikteki resimli kitaplar, iyi bir kitap olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra seçilen konuların, çocukların merakını uyandıracak düzeyde olmasına da dikkat edilmelidir (Sever, 2010).

Konu belirlenmesinde ya da aktarımında bir diğer önemli husus da çatışma ve olay uyumudur. Konu içinde üç temel çatışma bulunabilmektedir. Bunları; kişi-kendisi çatışması, kişi-kişi çatışması, kişi-doğa çatışması olarak sıralayabiliriz. Her kitapta bulunan konularda bu çatışmalar yer almaktadır (Sever, 2010).

b. Tema

Kitaplarda işlenen tema, özellikler çocuklarda geliştirilmesi amaçlanan davranışlar çerçevesinde olmalıdır. Onlara, hayvan, çevre, aile, ulus, arkadaş sevgisi gibi olumlu yönde davranışlar kazandırmalıdır. Bunların yanı sıra kitaplarda, evrensel değerlerin kazanımını sağlayan temaların seçilmesine dikkat edilmelidir. Bu çerçevede tema, çocukların toplumları ve yaşadıkları çevreyi daha iyi tanımalarına yardımcı olmalıdır. En önemlisi de, tema ile konu birbiri ile uyum içerisinde olmalıdır (Sever, 1995).

c. İleti

İleti, kitapta asıl verilmek istenen bir nevi mesajdır. Yazarların hepsi, kitaplarının kurgusunu okuyucu kitlesinin özelliklerine göre oluşturur ve bu özelliklere göre de bir ileti belirler. Bu ileti çerçevesinde de eserini oluşturur ve bunun kazandırılmasına yardımcı olur. Dolayısıyla her kitabın, vermek istediği gizli bir ileti bulunmaktadır. Kitabın konusuna asıl yardımı dokunan ana iletinin yanı sıra bazen ara iletiler de yer alır. Bu ara iletiler de kitapta geçen diğer olayların arasına serpiştirilmiş şekilde yer alırlar. Fakat kafa karışıklığına neden olmamak adına, çok fazla ileti bulunmamasına dikkat etmek gerekmektedir. Çünkü böyle olduğunda, verilmek istenen ana iletiden uzaklaşılacak ve ara iletilerin karmaşa yaratmasına neden olunacaktır (Aktaş vd. 2016).

d. Karakterler

Çocuk yazınında da karakterler, yetişkin kitaplarındaki amaçlarla kullanılır. Dolayısıyla karakter, kitapta duygu ve düşünceleri, olayları işleyen ya da yaşayan kişidir (Püsküllüoğlu, 1994). Bu nedenle de en önemli şey kitaptaki karakter olduğundan, özenle seçilmelidir. Çünkü karakterler, çocuklar için olumlu olduğu

kadar olumsuz örnek de olabilirler. Kimi zaman çocuklar karakterleri en yakın arkadaşları olarak da görmeye başlayabilirler. Bu bakımdan olumlu karakterlere yer verilmesi, çocuğun düşüncesine ya da davranışlarına pozitif anlamda katkı sağlamalıdır (Mardi, 2006). Kitaplarda yer verilen karakterlere hatasız ya da erişilmez roller biçilmemelidir. Onların da zaafları olduğu, eksikliklerinin olabileceği olay ve durumlara yer verilmeye çalışılmalıdır. Karakterler, gerçek yaşamla benzer olmalıdırlar. Abartılı durumlar içinde bulunmamalıdırlar (Sever, 1995).

Karakterlerin sahip olacağı özelliklerin yanı sıra resimlemesinde de dikkat edilecek hususlar bulunur. Bunlar göz önüne alınarak resmedilmelidirler. Örneğin ana karakter, diğer kahramanlardan daha abartılı, renkli ve hareketli olarak resmedilebilir. Gösterişli çizimlerin yanı sıra ana karakterlerin isimleri de abartı içerebilir. Karakterlerin çizimi, hitap ettiği yaş gurubun gelişim özelliklerine de uygun olmalıdır. Onların beklentilerine ve beğenilerine destek sağlamalıdır. Eğer böyle olursa, çocuklar karakterleri ilgiyle takip edecek ve merak edeceklerdir. Çünkü çocuklar öncelikle kendilerini karakterler aracılığıyla tanımaya başlarlar (Mardi, 2006). Dolayısıyla çocuk kitaplarındaki karakterlerin ortaya çıkarılmasında bilinmesi gereken özellikler şunlardır:

a. Kitabın hitap ettiği çocukların yaşı
b. Çocukların gelişim evreleri
c. Çocukların renk ve biçimlerine dair ilgi ve hoşlandıkları şeyler

Yetişkin gibi hareket eden yani hata yapmayan, hep doğruları savunan büyümüş de küçülmüş karakterlere de yer verilmemelidir. Böyle karakterleri, çocukların örnek almadığı görülmüştür. Diğer yandan bu tür karakterler donuk ve sıradan gözükmekte olduğundan çocuk için heyecan ve merak yaratmamaktadır. Bu nedenle de kullanılması tavsiye edilmez (Karataş, 2014).

e. Plan

Kitaplarda yer alan olay, konu ile uyumlu olmalıdır. Giriş, gelişme ve sonuç özelliklerine dikkat edilmelidir. Çocukların dikkat sürelerine uygun olarak, kurgudan sapmamalıdır. Ayrıntılara çokça yer verilmemelidir. Eğer ayrıntılara yer verilir ve

konudan sapılırsa, plansız bir metin olur ve bu durum da çocukların dikkatlerinin dağılmasına neden olabilir (Sever, 1995).

f. Anlatım

Kitaplarda, öncelikle anlatım tek özne ve tek yüklem ile olmalıdır. Yüklemde etken çatısı fiiller kullanılmalıdır. Edilgen çatılı fiiller çocuklara uygun değildir. Anlatım çok uzun ya da karmaşık sözcüklerle dolu olmamalıdır. Kısa ve zengin bir anlatım olmalıdır. Dolayısıyla başka özellikler gibi anlatım da çocuğa göre olmalıdır. Onların dikkat sürelerinin uzunluğuna uygun olarak, gelişim dönemlerinin gerektirdiği ayrıcalıklara göre anlatım tercih edilmelidir (Demircan, 2006).

g. Dil ve Üslup

Kullanılan dil, abartılı olmamalıdır. Konu ve olay bazında akıcı bir dil kullanılmalıdır. Üslup, yalın olmalıdır. Çocukların kullanmakta zorluk çekebilecekleri ya da anlamlarına aşina olmadıkları bağlaç özelliğindeki kelimeleri kullanmaktan kaçınılmalıdır. Kaba ve argo kelimeler kullanılmamalıdır. Olumsuz tutum ve davranışa neden olacak kelimelere yer verilmemelidir. Kullanılan kavramların anlamlarına dikkat edilmeli, kavram yanılgısı oluşturabilecek kelimelerden uzak durulmalıdır (Sever, 1995).

Bu aşamada, sözcüklerin neler olması gerektiğine de dikkat edilmelidir. Karmaşık sözcükler, basit sözcüklerden sonra verilmelidir. Dolayısıyla basitten karmaşığa doğru gidilmelidir. Bunların yanı sıra noktalama ve imla kurallarına da uyulmalıdır. Bu açıdan hiçbir hata bulunmamalıdır. Amaç çocuğa hatasız Türkçe kullanmayı da teşvik edecek nitelikler içermelidir (Güleryüz, 2006).

3.2.1.10. ÇOCUK KİTAPLARININ RESİMLEME ÖZELLİKLERİ

Resimlerde kullanılan renkler, konu kadar önemlidir. Renkler, kitabın ulaştığı yaş kitlesin uygun olmalıdır. Resimde öncelikli olan gerçekliktir. Renkler, ikinci sırada önem içermektedir. Siyah-beyaz yerine, çocuklar renklerin bol kullanıldığı kitaplara daha çok ilgi duymaktadırlar. Sayfanın ¼'ü yazıya ayrılırken, 3/4ü ise resimlemeye ayrılmalıdır (Gönen, 1989).

Gönen'e (1989) göre; okuma-yazmayı henüz bilmeyen çocuklar, kitapları resimlerden okuduklarından, resimleme basit ve kolay anlaşılabilir olmalıdır. Resimler, kolay yorumlanabilmesinin yanı sıra, sanatsal değer içermeli ve çocukların ruhsal yapılarına uygun nitelikte olmalıdırlar (Gönen, 1989).

Kitaplarda, resimlerin kullanımının üç ana işlevi bulunmaktadır. Bunlar; tamamlama, süsleme ve metni açıklamadır. Bu işlevlerinden dolayı resim, kitapların vazgeçilmez unsurudur. Tamamlama işlevine sahip resimlerle, metin olarak yazılması zor ve uzun olan konu kısaca ve basit olarak anlatılabilir. Örneğin; çocuğun hiç görmediği bir hayvanı metin yoluyla tasvir etmek zordur ve bazen tam anlamıyla anlaşılmayabilir. Fakat bu hayvanın çizimi yapılarak metnin yanına konursa, çocuğun anlaması daha da kolaylaşacaktır. Eğer çocuğun söz dağarcığı az ise, bu tür resimlemeler onu hoşnut edecektir. Süsleme ise, kitapta anahtar anlatımlar içeren, görsel açıdan hoş gözükmesini sağlayan resimlemelerdir. Bu sayede çocukta estetik bakış açısı gelişmektedir. Okuma aşamasında olan çocuklar için de, metni daha çok kavramsallaştırmaya ya da somut hale getirmeye yarayan resimler ise, metni açıklama türünde olanlardır. Bu sayede resimler, kavram ya da nesneleri en basit açıdan açıklamış ve tanıtmış olmaktadırlar (Şimşek, 2007).

Resimleme, hiçbir zaman tek düze olmamalıdır. Eğer böyle olursa çocuklarda kalıplaşmış düşüncelerin oluşmasına neden olurlar. Örneğin, ağaçlar yeşilin aynı tonlarında, gökyüzü mavi ya da yıldızlar beyaz renkle sürekli olarak resmedilmemelidirler. Ağaçların da kızılımsı ya da sarımsı renklerde olabileceği, gökyüzü ya da yıldızların renk tonlarının değişebileceği aktarılmalıdır. Bunun yanı sıra örneğin; ağaçlardan söz edilirken "çam ağacı", çiçeklerden bahsedilirken de "papatya" gibi çok rastlanılan tekdüze şeylerden farklılaşmak gerekmektedir. Böylece çocuklar, resimler aracılığıyla düşüncelerini özgürleştirebileceklerdir. Hayal güçleri gelişecek ve yorum yapmak yetenekleri artacaktır (Karatay, 2011).

Resimlemenin çocuk kitaplarında birçok açıdan önemli etkisi vardır. Örneğin, okuma-yazma bilmeyen çocuklara hitap ettiğinden, kitap sayfalarında kullanılan resim, tek başına da hikâyeyi anlatabilme özelliğinde olmalıdır (Aktaş vd., 2016). Ayrıca kullanılan resimler, yakından-uzağa ilkesine göre sıralanmalıdır. Kitaptaki

karakter ne ise öncelikler onun yakınındaki nesnelerden ya da kişilerden söz edilmelidir. Örneğin kitaptaki ana karakter bir çocuk ise, olaylar öncelikler en yakınındaki kişilerde-anne, baba-dede- sıralamasıyla ilerlemelidir. Kişilerin yanı sıra nesneler de, yakınında ne olabilirse o sırada gitmelidir. Ayrıca olaylar da sıralı gitmelidir. Eğer çocuk uyanış ve yatış sırasında yaptığı işler ne ise, onlar belirli bir yönde olmalıdır. Böyle olduğunda resimlerdeki yakından-uzağa ilkesi de ihlal edilmemiş ve doğru sırada yer verilmiş olurlar (Aktaş vd. 2016).

Resimlemelerde dikkat edilmesi gereken hususlardan bir diğeri de: cinsiyet rollerinin doğru şekilde gösterilmesidir. Rollerin kalıplaşmış fikirlere dönüşmesine ya da rol karmaşasının yaşanmamasına dikkat edilmelidir. Örneğin; cinsiyet ya da meslekleri sürekli aynı renklerle ya da nesnelerde resmetmek ile onları aynı davranışlarla betimlemek demokratik düşünce oluşumunu engelleyebilir. Dolayısıyla bir erkek, okul öncesi öğretmenliği yapabilir ya da pembe tshirt giyebilir. Benzer şekilde bir kadın, taksi şoförlüğü yapabilir ya da tamircilik işinde çalışabilir. Bu tasvirlerle çocuklarda özgür düşüncenin oluşumu sağlanabilmektedir (Aktaş vd. 2016).

Kitaplarda eğer hayvan karakterlerine yer verilecekse, onlar vahşi ya da korkunç bir şekilde resmedilmemelidirler. Aksine böyle resmedilirse çocuklarda hayvanlara karşı olumsuz izlenimler ortaya çıkabilir. Bu durum da ileriki yaşamlarında onların hayvanlardan korkmalarına –çünkü korku koşullu bir öğrenmedir- ya da onlara karşı kötü davranışlarda bulunmalarına sebebiyet verebilir (Aktaş vd. 2016).

Resimleme yani görsel metin kullanımının da özellikleri bulunmaktadır. Çizer, bu görsel metinleri oluştururken bazı önemli detaylara dikkat etmelidir. Bu detaylar; çizgi, doku, şekil, renk, uzam, kompozisyon ve perspektif ve görsel metin tasarımıdır. Bu özelliklerin önemini anlamak için kısaca açıklamak gerekmektedir;

Çizgi: Görsel metindeki, hareketi, dinginliği ya da dengeyi göstermek ise çizginin sorumluluğundadır. Örneğin; dikey çizgilerin kullanılmasıyla uzaklık ve yükseklik gibi mesafelerin hissedilmesi sağlanmaktadır. Dairesel ve eğri çizgilerin kullanımı ise olay ve durumlara daha esnek ve sıcak bakılmasına yol açmaktadır.

Bunların yanı sıra keskin ya da zigzag gibi çizgilerin kullanılması da hızlı geçen olayların ve heyecan yaratan durumların meydana geldiğinin göstergesi olmaktadırlar (Sivri, 2014).

Doku: Kitaplarda görsel tasarımcılar, pürüzlü, pürüzsüz, yumuşak, sert gibi dokuların anlaşılmasını sağlayacak türde resimlere yer vermektedirler. Bu sayede çizer, hangi dokunma hissini vermek istiyorsa, ya da kitabın konusunda hangisi geçiyorsa o hissi sağlayacak türde dokunsal malzeme kullanabilmektedir. Son zamanlarda dokunma duyusuna da hitap eden bu tür dokular sıkça kullanılmaktadır (Sivri, 2014).

Şekil: Kitaplarda kullanılan şekiller de diğer ögeler gibi, çocukları yaş özelliklerine uygun olarak kullanılmalıdır. Küçük yaştaki çocuklara hitap eden kitaplardaki şekiller daha basit hatlı, büyük yaş çocuklar için is karmaşık yapılı şekillerin kullanımı tercih edilmelidir. Bunun yanı sıra renkler gibi şekillerinde kodları bulunur. Örneğin, açısal şekiller duygusal ve heyecanlı durumları tasvir ederler. Durgun ya da başarısızlığı ise, daha büyük şekiller temsil etmektedir (Sivri, 2014).

Renk: Görsel metinde, okuyucunun duygularına hitap eden en önemli oluşum kullanılan renktir. Kullanılan renkler bu açıdan üçe ayrılmaktadırlar. Birinci etkili olan şey "rengin kendisinin" verdiği duygulardır. Dolayısıyla kullanılan renk, aslında duygu kodları içermektedir. Örneğin; coşku içeren bir konu işlenmişse resimlerde kırmızı, sarı, turuncu kullanımı tercih edilmelidir. İşlenen olaylarda ters bir durum varsa mavi, mor, çivit renkleri kullanılarak dinginlik ve huzur duyguları karşı tarafa verilmektedir (Sivri, 2008). Rengin kendisi, kullanılan tema ile de ilişkili olmalıdır. Örneğin konu, gece gerçekleşiyorsa resimlerde daha koyu renkler kullanılmalıdır (Aktaş vd. 2016). Bu nedenle renkler, duyguları yansıtmada ve düzenlemede etkin bir rol almaktadırlar. Renklerin ikinci dikkat edilmesi gerekeni ise "tonudur". Tonlamanın nasıl olduğu, kitabın vermek istediği duygu ile uyumlu olmalıdır. Örneğin korku içeren ögeler bulunuyorsa renk tonları da koyu yapılmalıdır. Üçüncü renk özelliği ise; "rengin doygunluğudur". Üzgün bir durum yaşanıyorsa donuk

renkler, neşeli bir olay anlatılıyorsa ise canlı renkler kullanılması tercih edilmektedir (Sivri, 2014)

Resimlemede kullanılan renkler, perspektifi de etkilemektedir. Sıcak tonlardaki resimler daha yakın, soğuk tonlardakiler ise uzak etki yaratmaktadırlar. Yine koyu tondaki resimler yakın, açık tondakiler ise uzak görünüm verirler. Bunların yanı sıra parlak ve dokusu sert olan cisimler yakın etkisi, mat ve dokusu yumuşak olanlar uzak görünümü vermektedirler. Bu özelliklerden dolayı da, renklerin canlı ve parlak olanları tercih edildiğinde, çocuklar için daha ilgi çekici olan resimlemelere ulaşılabilecektir. (Mardi, 2006).

Uzam: Uzam, kitaplarda olayların gerçekleştiği mekândır. Kitaplardaki en önemli öge de resimlemede kullanılan uzamdır. Çünkü uzam kullanımı, çocukların hayal güçlerini geliştirmede oldukça etkindir (Sivri, 2014:580).

Kompozisyon ve Perspektif: Kitaptaki her sayfada konu ne ise, resmin de ona uygun olması kompozisyonun doğru kullanıldığını göstermektedir. Bu işlemi yaparken, her sayfanın birbirinden farklı ya da uyumlu olmasını sağlamak, kompozisyonu oluşturanın en zor işidir. Önemli olan, kompozisyonun ve metin içeriğinin bir bütün oluşturmasıdır (Sivri, 2014).

Kompozisyon oluşturulurken dikkat edilmesi gereken diğer öge de, perspektiftir. Kitaptaki resmedilen nesnelerin yeri ve önemi perspektifle sağlanmaktadır. Bu nedenle önemli olan bir nesneyi betimlerken odak noktasına dikkat edilmelidir (Sivri, 2014).

Maddeler halinde kısaca özetlemek gerekirse, çocuk kitaplarındaki resimlerin özellikleri şunlardır:

a. Resimler, konudaki hareketleri verebilmeli ve duyguları yansıtabilmeli
b. Resimler de, öykü düzeyinde ayrıntılı olmalı
c. Resimler net bir şekilde görülebilmeli
d. Çocuğun gelişimine, yaşına, hoşnut olduğu durumlara yakın olmalı
e. Çocukları resimle tanıştırıp, bu alanda istekli olmalarına öncülük edebilme

f. Öyküde anlatılan kahramanla, resmi çizilen kahramanın özellikleri aynı olmalı
g. Sıcak renklere, olumlu duygulara ve dinamik süreçlere yer verilmeli
h. Kullanılan renkler birbiri ile uyum içinde olmalı
i. Resimler, yer verilen kahramanların ayırt edici özelliklerini (şişman, zayıf, uzun boylu vs.) yansıtabilmeli (Sever, 2010)

3.2.2. RESİMLİ KİTAPLARDA EĞİTSEL ÖZELLİKLER

Çocuk kitaplarının asıl amacı, eğitimsel olarak kullanılmasıdır. Kazandırılmak istenen birçok kavram ya da değer bu aracıyla çocuklara ulaşır. Bu nedenle de ülkemizde –diğer ülkelerde de olduğu gibi-eğitsel özellik dikkate alınmadan yazılan çocuk kitapları lükstür (Dayıoğlu, 2000). Resimli çocuk kitaplarının diğer kitaplardan farklı birçok yönleri vardır. Bunlardan en önemlisi, görsel tecrübe kazanmalarını sağlamasıdır (Tuğrul ve Feyman, 2006).

Çocuk kitaplarının sahip olması gereken birçok eğitsel özellikler bulunmaktadır. Sever'e göre bu özellikler:

1. Çocuklarda dil gelişimi becerisi (dinleme, konuşma, yazma, okuma) kazandırmalıdır.
2. Çocuklarda, estetik bakış açısının temelinin oluşmasına yardımcı olmalıdır.
3. Çocuklarda, kişilik oluşumuna olumlu katkısı olmalıdır.
4. Çocukların yaşama uyumunu kolaylaştırmalı ve toplum bilinci kazandırmalıdır.
5. Çocuklara, insan hakkında "olumlu" ve "olumsuz" tüm tanıtımları yapmış olmalıdır.
6. Çocuğa, birey olduğunu hissettirmeli ve toplumda sorumlulukları olduğunu öğretmelidir.
7. Kitaplar, bilim çerçevesinde ahlaka uygun olmalıdır.
8. Çocuktaki duygu ve heyecanı ortaya çıkaracak türde yazılar içermelidir.

9. Çocuğun çevresini tanımasına olanak sağlamalıdır. Çocuk kitaplar aracılığıyla, önce yaşadığı topluma ve daha sonra dünyaya aşina olmalıdır.
10. Kitaplarda önyargı içeren ögelerden uzak durulmalıdır.
11. Çocukların eleştirel becerileri kazanmasına öncülük etmelidir.
12. Kitaplarda verilen olay ve durumlar, düşündürücü ve eğitici olmalıdır.
13. Çocuklarda yaparak yaşayarak öğretimin yolunu açmalıdır.
14. Çocukların öğrenirken eğlenmelerini de sağlamalıdır.
15. Çocuklarda, okumaya dair olumlu katkıda bulunmalıdır.
16. Çocukların bu türün niteliklerini merak etmelerine öncülük etmelidir.

Yukarıda sıralanmış tüm maddeler, çocuk kitaplarında yer alması gereken eğitici özelliklerdendir (Sever, 1995; Dilidüzgün, 2003).

3.2.2.1. RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARINDA TEMEL DEĞERLER EĞİTİMİ

Çocuklar, toplumların en önemli mirasçılarıdır. Bu nedenle onlara kazandırılacak değerler, toplumun sağlıklı bir şekilde devamını belirlemektedir. Öncelikle ailede başlayan değerler eğitimi, okul öncesi eğitimde de gerek öğretmen gerekse de kitaplar aracılığıyla kazandırılmaktadır. Bu nedenle mutlaka Okul öncesi dönemde, değerler eğitimine yer verilmelidir. Genel eğitim kavramı gibi, değerler eğitimi de öncelikle aile içinde başlamaktadır. Okulda devam eden eğitim-öğretim sürecinin eğitim ile alakalı kısmını, değerler eğitimi oluşturmaktadır. Öğretim tarafında ise, akademik bilgiler yer almaktadır. Bu açından gerek ailede gerekse de okullarda sürdürülen değerler eğitiminde en önemli aracı, çocuk yazınıdır. Bu açıdan değer eğitimi de, çocuk yazınının alt dalı olan resimli çocuk kitapları sayesinde kazandırılabilmektedir (Asutay, 2019).

Özellikle, değerlerin işlendiği çocuk kitaplarına da zaman ayrılmalıdır. Kazandırılan bu değerler, çocukların ileriki akademik başarılarında olumlu etki içinde olmalarını sağlar. Okul başarısı ile doğrudan ilişkisi olmadığı düşünülse de, arkadaşları ve çevreleri ile olan sosyal etkileşimde pozitif etkendirler (Uyanık ve Balaban, 2006).

Erken çocukluk döneminde, çocuklar dokunarak, görerek ve işiterek çevresindeki olaylara anlam vermeye çalışırlar. Bu açıdan henüz okuma-yazma öğrenmemiş çocuklara beş duyusunun da etkin olmasını sağlayarak, eğitim resimli kitaplar aracılığıyla verilmektedir. Resimli kitaplar, onlara her türlü olumlu duygu ve eğilimleri öğreten somut nesnelerdir. Çocuk, bu nesneler sayesinde, harflere, kelimelere ve görsellere aşina olur. Bu durum da onun ileriki eğitim yaşamına temel oluşturmaktadır (Oruç, 2010).

Toplumun, gelecekte ne istediğini belirleyen gösterge, çocuk kitaplarında işlenen konu ve kavramlardan anlaşılabilir. Bu açıdan, toplumsal değerler, istendik ve olumlu davranışlar çocuk edebiyatı aracılığıyla kazandırılmaya çabalandığından daha kalıcı olurlar. Özellikle de okul öncesi dönemde kazandırılması istenen davranışların ve yapılması amaçlanan eğitimin, resimli kitaplarla tamamlandığı görülmektedir (Erdal 2009'dan akt. Atabey, 2014).

Çocuk kitapları, çocuklarda tamamlanması gereken ya da ihtiyaç duydukları duyguları kapsamalıdırlar. Bu nedenle de kitapların, çocuklarda bu ihtiyaçların karşılanması için yazılmaya özen gösterilmesi özelliğine sahip olmaları beklenmektedir. Öyle ki, çocuk kitaplarında yer almasının beklenildiği ve çocukların ihtiyacı olan duyguları içeren değerlere kısaca değinmek gerekmektedir.

Resimli çocuk kitaplarında, metnin yanı sıra görsel olarak da hedef kitleye ulaşılması metin-resim kurgusuyla daha da etkili hale gelmektedir. Sözü geçen kurgularda, temel değerlerin içerisinde yer alan sevgi, temizlik, arkadaşlık değerlerine yer verilebilmektedir. Bu temel değerler, çocukların erken yaşlarda öğrenmesi gereken niteliktedir. Bu açıdan resimli kitaplar, bu değerlerin öğretilmesi için aslında en önemli materyaldirler. Bu nedenle, resimli kitaplardaki resimler çocukların hem estetik bakışı kazandırmakta hem de okuma alışkanlığı edinmelerine temel teşkil etmektedirler (Asutay, 2019).

Resimli çocuk kitaplarında, hangi değerlere yer verildiğinin daha kolay anlaşılabilmesi için, bazı kelimelere dikkat etmek gerekmektedir. Bu kelimelerin, hangi değerlere hitap ettiği aşağıdaki tabloda verilmektedir:

Değerler	Tanımlayan Kelimeler
Adalet	Hakkını arayabilmek, haksızlıkların farkında olmak ve şikâyet etmek, eşit davranabilmek, seçim yapabilmek, oy verebilmek, başkalarının ve kendisinin hakkını söyleyebilmek.
Arkadaşlık	Arkadaş olmak, dost, arkadaşlarına üzülmek, onlar için fedakârlık yapmak, yeni arkadaş edinmek, arkadaşlık kurmayı sevmek.
Barış	Barış yapmak, barış, barış içinde olabilmek.
Cesaret	Cesur, kahraman, cesaret, korku içinde olmamak, cesaret vermek.
Çalışkanlık	Azimle çalışmak, azim, çok çalışmak, çalışmak, mücadele etme, gayret etmek.
Dürüstlük	Bulduğu eşyayı sahibine ulaştırma ya da verme, doğruları söylemek, söz verdiğini yerine getirmek.
Empati	Karşısındakinin duygularını anlamak ve anladığını belirtmek, seni anlıyorum, kedini onun yerine koyabilmek.
Estetik	Beğenmek, süslemek ya da süslenmek, güzel görünmek, güzel görmek, şık, toplamak, düzenlemek, hoş, güzel.
Hoşgörü	Hataları affetmek ya da kabul etmek, farklılıklara saygı duymak, affetmek, anlayışlı, kötülüğü iyilikle cevaplamak.
Liderlik	Önder, lider, üstlenmek, sorumluluk kabulü.

Mutluluk	Gülmek, sevinç, sürpriz, neşe, eğlence, içi içine sığmama, kuyruk sallamak.
Nezaket (Görgü Kuralları)	Tebrik etme, alkışlama, saygı duyma, takdir etme, özür, hatayı telafi etme, kibar davranma, konuşan kişiyi dinlemek.
Özgüven	Kendine güvenme, kendini güçlü ve lider hissetme, yapabilme kapasitesinin farkında olmak.
Paylaşmak	Yiyeceğini bir başkasına verme, sır vermek, sohbet etmek, kıyafetlerini vermek, yiyeceğini bölüp paylaşmak, birlikte oyun oynamak, misafirliğe gitmek.
Saygı	Yaşlılara yardım etme, onlara yer vermek, çevredekileri rahatsız etmemek, hayvanları ve doğayı korumak, fikirlere saygı duymak, izin istemek, izin almak.
Sevgi	Sevmek, hoşlanmak, kucaklamak, sarılmak, hediye vermek, en sevdiği yemek, canım gibi güzel hitap sözcükleri, sevgi dolu, hayvan beslemek, gülümsemek, çevresine gülücükler saçmak.
Sorumluluk	Sorumluluk sahibi olmak, görevi olma, sorumlu olduğu işleri zamanında yapmak, ödevlerini zamanında tamamlamak, çevreye ve insanlara karşı duyarlı davranmak,
Temizlik	Ellerini, yüzünü yıkama, banyo yapma, dişlerini fırçalamak, çöpleri çöp kutusuna

	atmak, çevreyi temiz tutmak, temiz olmak.
Tutumluluk	Para biriktirme, tutumlu olma, gereksiz para harcamama, doğal kaynakları gereksiz yere kullanmama, israf etmemek.
Yardımseverlik	İhtiyacı olanlara yardım etmek, yardımlaşma, işleri paylaşma, yardımcı olmak.

Tablo 5: Değerleri Tanımlayan Kelimeler

IV. BÖLÜM

4. ESER İNCELEMELERİ

4.1.NECDET NEYDİM HAYATI ve ESERLERİ

Necdet Neydim, 1955 yılında Ödemiş'te doğdu. İlk ve Ortaöğrenimini Ödemiş'te tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu Almanca Öğretmenliği Bölümünü bitirdi. Güzel Sanatlar Yüksek Okulu (1979-1981) M.E.B., İstanbul Yabancı Diller Yüksek Okulu (1980-1981), İ.Ü. Basın Yayın Yüksekokulunda (1983-88) ve Devlet Konservatuarında (1990-1995) öğretim görevlisi olarak çalıştı. Edebiyat Fakültesi'nde Çeviri Kuram ve Uygulamaları Anabilim Dalında, yüksek lisansını tamamladı.

Resim 5: Necdet Neydim

Münih Uluslararası Gençlik Kütüphanesi'nde üç ay süresince araştırmalar yapmıştır. Alman Dili Eğitimi Çeviri Kuram ve Uygulamaları Bilim Dalı'ndaki doktora öğrenimini 2000 yılında tamamlamıştır. Doktora tez konusu "80 sonrası Değişen Paradigma Açısından Çeviri Çocuk Edebiyatı"dır.

Neydim, "Çocuk ve İlk-Gençlik Kültürü ve Edebiyatı Araştırmacıları Derneği (ÇİKEDAD)" kurucu başkanıdır. Ayrıca, "Çocuk Hakları Koalisyonu'nun kurucu üyesi olmakla birlikte bu koalisyonun ilk yetişkin sözcülerindendir. Almancadan

çevirdiği şiirleri, çeşitli dergilerde yayımlanmıştır. Şiir çevirilerinin yanı sıra öykü çevirileri de vardır. Ayrıca, çocuk edebiyatı üzerinde eleştiri yazıları yazmıştır.

Neydim, 1985 yılından bu yana İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Bölümü'nde Almanca Okutmanıdır. Edebiyat Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Almanca ve İngilizce Mütercim Tercümanlık Anabilim Dallarında kültür dersleri vermektedir. Bu derslerin yanı sıra; metin yazarlığına giriş, metin inceleme, karşılaştırmalı edebiyat, karşılaştırmalı dil bilgisi ve yazılı anlatım derslerinden de sorumludur.

Kitap Türleri	**İsim ve Basım Yılları**
Öykü Kitapları	İsmail ve Babamın 68 Kuşağı (2009) Annem Öyle Söylüyor (2010) Düşler Teknesi (1988) Ceviz Oynama Zamanları Geçti (2018)
Roman	Şehrazat: İstiridyenin Sırrı (2004) Ben Özgür müyüm? (2001) Çocukluğum Nerede Saklı (2001)
Şiir	Sen Islık Çalmayı Bilir misin? (2008) İki Gözüm Üzümüm (2012)
Araştırma Eserleri	Çocuk ve Edebiyat (2000) Çeviri Çocuk Edebiyatı (2003) Çocuk Edebiyatı (2003) Genç Kız Edebiyatı (2005) İlköğretimde Çocuk Edebiyatı (2007)

Çeviri Çocuk Kitapları	Seni İyileştireceğim Dedi Ayıcık (2014) Haydi Gel Hazine Bulalım (2014) Kaplancık için Dev Parti (2014) İyi Günler Pembe Burun (2014) Kaplancık'a Mektup Var (2014) Elif Serisi (10 Kitap) (2018) Çağlar Serisi (6 Kitap) (2018)
Türkçe Çocuk Kitapları	Kağıt Helvayı Paylaşmak (2007) Tilki Çalışmayı Nasıl Öğrendi? (2009) Selim'in Maceraları Serisi (4 Kitap) (2011) Nasrettin Hoca ile Düşünmek Serisi (2012) Hoş geldin Ali (2013) Leylak Perisi (2013) Çok Cici Bir Kızım Ben (2014) Yasimcim Canım Benim (2014)

Tablo 6: Necdet Neydim'in Eserleri ve Basım Yılları

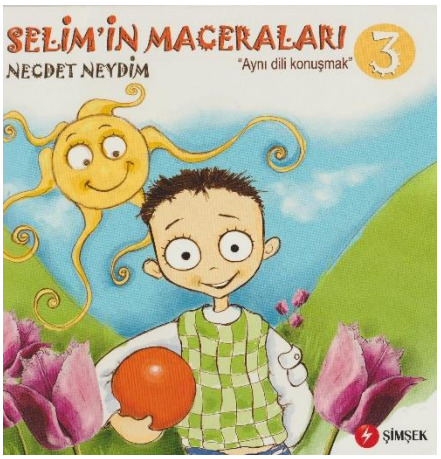
Çalışmamızda Necdet Neydim'in iki kitabı, biçimsel, içyapı özellikleri ve temel değerlerin eğitimi açısından incelenecektir. Bu kitaplar, Selim'in Maceraları Serisi'nden, "Aynı Dili Konuşmak" ve "Selim Sana Ne Diyeyim" kitaplarıdır.

4.1.1.SELİM'İN MACERALARI "Aynı Dili Konuşmak" BİÇİMSEL İNCELEMESİ

Resimli çocuk kitaplarında biçimsel özellikler, kullanılan belli ögelerin incelenmesini içermektedir. Bu ögeler; kapak, ciltleme, boyut, kâğıt, sayfa düzeni ve resimlemedir. Kitabımız bu ögelere bakılarak, biçim açısından incelenecektir.

4.1.1.1.KAPAK

Ön Kapak: Kitabın ön dış kapağının üstünde, kitabın hangi seriye ait olduğu büyük harflerle ve numarasıyla, asıl adı ise küçük harflerle yazılmıştır. Kitabın adı, kısa ve açıklayıcıdır. Ayrıca kitabın konusuna uygundur. Kitabın adının altında yazar adı bulunmaktadır. Sağ alt köşede yayınevinin adı bulunmaktadır. Konuyu özetleyen bir kapak resmi kullanılmıştır. . Kapak resminde canlı renkler kullanılmıştır.

Resim 6: Selim'in Maceraları

İlk bakışta çocukların ilgisini çekecek ve merak uyandıracak bir resme yer verilmiştir. Resimlemede kullanılan renkler birbiri ile uyumludur. Kapak resminde güneş dikkat çekmektedir. Selim'in üzerinde gülümseyen bir güneş vardır. Ön kapağın önemli bir eksiği, resimleyenin yer almamasıdır. Tüm resimli kitaplarda, kitap yazarı kadar resimleyeni de önemli olduğundan, o kişinin de isminin yazarla birlikte kapakta olması, çocukların resimleyenin de farkına varması açısından dikkat çekici olabilmektedir.

Arka Kapak: Kitabın arka kapağının en üstünde, ön kapakta yer alan Selim'in resminin küçük haline yer verilmiştir. Onun altında ise, yazarın adı vardır. Kapağın orta kısmında, kitabın konusunun belirtildiği özete yer verilmiştir.

Resim 7: Selim'in Maceraları Arka Kapak

Bu durum, kitabı alacak ebeveyn ya da çocukların, konusu hakkında ön bilgi edinmelerinin kolaylaştırması açısından yerinde bir uygulamadır.

Özetin alt kısmında, kitabın seri olduğunun anlaşılması ve diğer seriler hakkında da farkındalık yaratılması için, ön kapak resimlerine yer verilmiştir. Bu sayede okuduğu kitaptan hoşlanan çocuk ya da ebeveynin, diğer serilere de ulaşması ya da isimlerinden hangi konular hakkında yazıldıklarının bilinmesi, onlara ulaşmalarına yardımcı olabilecektir. Kitabın diğer serilerinin belirtildiği kısmın altında, kitapta bandrol olmama nedeni –ayrıntılı yönetmelik ve madde bilgisi verilerek- açıklanmıştır. Bu açıklamanın yanında, kitabın ücreti bulunmaktadır. Arka en altında, ayrıntılı yayınevi adı, telefon numarası, mail adresi ve yeri yer almaktadır. Kitabın arka kapağında bilinmeyen kelimelerin yer aldığı sözlüğün bulunması, içinde geçen deyimlerin anlaşılması açısından olumlu olabilirdi. Bunun yanı sıra, hangi yaş grubuna uygunluğunun da belirtilmemesi, kapak kısmının diğer eksikliğidir.

İç Kapak: Kitabın iç kapağında öncelikle, telif ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Onun altında, kitabın adı büyük harflerle belirtilmiştir. Daha sonra ise sırasıyla; yazarı, editörü, resimleyen isimleri verilmiştir. Ardandan yayınlayan ve

baskıya hazırlayan ve matbaa bilgileri vardır. Kitabın kaçıncı basım olduğu basım tarihi, iç kapakta yer alan bilgilerdendir. İç kapakta tekrar, ön kapaktaki gibi yayınevinin ayrıntılı adresi bulunmaktadır. Birinci iç kapaktan sonra gelen ikinci sayfada da yazar (Necdet Neydim) hakkında bilgilerin ardından eserlerinin bulunduğu kısma yer verilerek, yazar ve eserleri hakkında bilgi verici içerikler bulunmaktadır.

4.1.1.2. CİLTLEME

Kitap, çocukların kolay taşıyabileceği gibi hafiftir. Hacimli değildir. Mukavvadan dikiş yöntemiyle ciltlenmiştir. Tutkallı yöntemden iyi olsa da, cildin sağlamlığı sorgulanabilir. Hem dikilmesi hem de tutkalla desteklenmesi, muhtemelen sağlamlığını arttırabilirdi (Aytekin, 2016: 58). Fakat ücret bilgisi açısından yorumlamak gerekirse kitabın ciltleme şekli makuldür. Çünkü kullanılan malzeme boyut özelliğini bir anlamda belirlemektedir.

4.1.1.3.BOYUT

Kitabın boyutu, 20 cm olduğundan "orta boy kitap" kategorisine girmektedir (Tuncer, 1974:78). Çocukların hem tek başına okumaları hem de başkaları tarafından okunduğunda dinlemeleri açısından, uygun bir boyuttadır. Taşınması açısından da boyutu, kolaylık sağlamaktadır.

4.1.1.4. KÂĞIT

Birinci kalite hamur kâğıt kullanılmıştır. Bu durum hem renklerin netliğinden hem de sayfaların sağlamlığından anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra gramaj düşüktür. Bu da sayfanın inceliğinden belli olmaktadır.

4.1.1.5. SAYFA DÜZENİ

Toplam 16 sayfa olan kitapta, harflerin kullanımının temiz olduğu söylenebilir. Dolayısıyla gözleri yormamaktadır. Yaş grubuna uygun olarak (7+) 16-

20 punto aralığında yazılmıştır (Aytekin, 2016:58). Ayrıca kullanılan tümceler de yaş grubuna uygun olarak, genelde altıyı geçmemektedir. Kitaptaki sayfalar da tek sütundan oluşmaktadır ve sayfa kenarlarında boşluklar yer almaktadır. Kullanılan paragraflar kısa tutulmuştur. Metindeki yazılar, zemin rengine zıt renkte yazılmıştır.

4.1.1.6. RESİMLEME

Kitapta kullanılan resimler, konu ile uyum içindedir. Bu açıdan resimler, okuma yazma bilmeyen çocuklar için dahi, konuyu anlamada etkili olabilirler. Resimlerle, metinde yer alan duygu ve olaylar tahmin edilmektedir. Özellikle de resimler, bazı duyguların ifadesini dile getirmektedir. Resimlere bakarak yorum yapılabilmektedir.

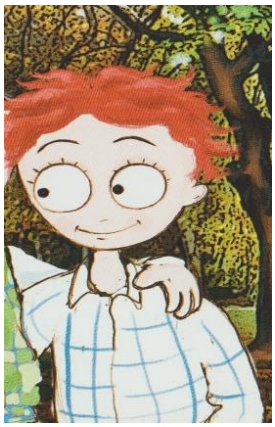
Resim 8: Doğanın Renkleri

Resimler tek düze kullanılmamıştır. Örneğin bir sayfada kullanılan resim tam olarak doğanın rengârenk halini gözler önüne sermektedir. Bu resimde ağaçların renkleri birçok ton içermektedir. Bu durum çocukların farklı düşünmelerine yardımcı olabilmektedir. Bunun yanı sıra diğer nesneler, özellikle de hayvanlar her zaman bilindikleri şekillerde ve renklerde resmedilmiştir. Fakat bu hayvanların resimsel hatları çok sıradan ve ayrıntılı değildir. Bu yönden de biraz gösterişsiz bir hayvan resimlemeleri vardır denilebilir.

Küçük yaş grubuna hitap eden bir kitap olduğundan resimlerde kullanılan şekiller daha basit hatlıdır. Renkler ise nesnelerin önem sırasına uygun kullanılmıştır. Örneğin kitapta olay, “Kaybolan bir topun” üzerinden işlenmektedir. Bu nedenle de

top için, dikkat çekici ve hareket veren özellikte olan “kırmızı” rengi tercih edilmiştir.

Renklerin tonu, kullanılan tema ile uyumludur. Konu gündüz gerçekleşen bir olaya değindiğinden, renkler daha açık tonda kullanılmıştır. Ayrıca resimlemede perspektif kurallarına da dikkat edildiği görülmektedir.

Resim 9: Cem

Yan kahramanımız olan Cem’in hem kıyafetine hem de saçlarının rengine değinmek gereklidir. Böylelikle çocuklar ve dolayısıyla insanların dış görünüşlerinin farklılığının normalliği, saç için kullanılan “kızıl” renk ile belirtilmiş olabilir. Kıyafeti ise, Selim’den farklıdır. Selim yamalı pantolonla resmedilmişken, Cem daha resmi –gömlekli ve yeni kıyafetli- resmedilmiştir. Bu açıdan da ekonomik farklılığın olmasının, arkadaş olmaya engel olmadığına dikkat çekilmiş olabilir.

Resimlerde kullanılan nesneler ve kişiler abartılı bir şekilde değil, gerçek yaşamla uyumlu olarak betimlenmişlerdir. Özellikle kahramanın resimlenmesine dikkat çekilecek olursa, yamalı pantolon ile resmedilmiştir. Bu durum onu, sokakta oynamayı seven mahallede yetişmiş bir çocuk olarak tanımlanması yorumuna açıktır. Resimle metin aynı sayfada yer almıştır. Kahramanlar ve figürler sabit değil, konuya uyumlu bir şekilde hareket halinde resmedilmişlerdir. Resimleme yapılırken perspektif ve uzam gibi resim özellikleri de yerinde kullanılmıştır. Selim’in uzaklaştığı bir resimde simsiyah resmedilmesi onun zor göründüğü çünkü uzak bir yerde olduğunun anlaşılması açısından uygun kullanımlıdır.

4.1.2. SELİM'İN MACERALARI "Aynı dili konuşmak" İÇYAPI ÖZELLİKLERİ

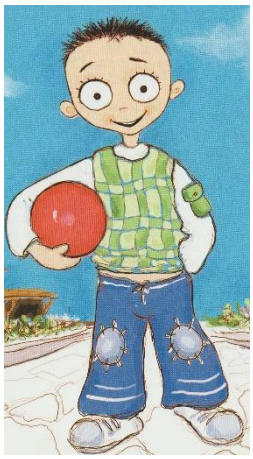
Dış yapı özelliklerini incelediğimiz kitabımızın içyapı açısından da irdelemek yerinde olacaktır. İçyapı özellikler açısından kitapta bakılması gereken ögeler; konu, tema (ana fikir), kahramanlar, anlatım, plan, dil ve üslup, değerlerdir.

4.1.2.1. KONU

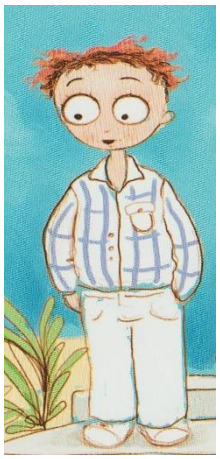
Kitaptaki konu, öncelikle çocuklarda ilgi uyandıracak şekilde başlamıştır. Bunun yanında "düşündürücü" bir konu seçilmiştir. Çocukları düşünmeye sevk edecek bir durum yaşanmıştır. Aynı zamanda çocukları meraklandırmaktadır. Sinan topunu kaybetmiştir. Ne yapmalıdır? Topunun bulunması için gördüğü her şeyden yardım ister ama ona herkesin yardım edebilecek yeteneği yoktur. Dolayısıyla konunun önemi buradan da anlaşılabilmektedir. Ortaya aslında bir problem durumu atılmıştır. Bu durum karşısında ne yaptığı sade bir şekilde ifade edilmiştir. Çözüme ulaşıldığında ise hissedilen duygu durumu ve kazanımı çok net olarak belli olmaktadır. Konu bu şekilde, bir çocuğun anlayabileceği onda bazı duygu durumlarını yaşatabilecek tarzda seçilmiştir. Bu açıdan çocukların, benimseyeceği, onların sevebileceği bir konudur.

4.1.2.2. TEMA

Konudaki en dikkat çekici temadır. Gerçek hayatla uyumlu bir tema tercih edilmiştir. Hayvanların konuşamadığı, yardım etmek isteseler dahi, insanlarla birbirlerini anlama becerisi olamadığına dikkat çekilmek istenmiştir. Yardım edebilmek için önce sorunun anlaşılması ya da iletişimin önemi üzerinde durulmaktadır. Bu sebeple de yazar, iletişimin yardımlaşmanın olmazsa olmaz ögesi olduğunu vurgulamak istemiştir. Daha da önemlisi, bir sorununum çözümünün yardım sayesinde kolayca çözülebileceğine de göz kırpmıştır.

Resim 10: Selimin kıyafeti

Resim 11: Cem'in kıyafeti

Ayrıca resimlemeden de farklı bir tema çıkarılabilir. Kitapta Selim, yamalı pantolonla ve eski yeşil bir süveterle resmedilmiştir. İsmi de geleneksel bir isim olan "Selim"dir. Ona yardım eden arkadaşının adı ise, yani nesil isimlerden olan "Cem"dir. Ayrıca Cem, çok güzel kıyafetiyle resmedilmiştir. Resimleme bölümünde de belirttiğimiz üzere, saç rengi de kızıldır. Dolayısıyla Selim ve Cem'in farklı ekonomik düzey ailelere sahip çocuklar oldukları yorumu çıkarılabilir. Fakat kitabın sonunda her ikisinin de arkadaş olması ve Selim'in topunu Cem ile paylaşması, bu gibi farklılıkların çocukların ve arkadaş olmalarının önünde engel olmadığı, kitabın diğer bir teması olabilir.

Resim 12: Selim

4.1.2.3. KAHRAMANLAR

Ana Kahraman: Kitaptaki ana kahramanımız, Selim'dir. Yazarın diğer serilerinde de, Selim'in başından geçen maceralara değinilmektedir. Bu kitapta Selim, kitabın ilk sayfasından son sayfasına kadar etkin bir şekilde olayların içindedir. Yaşına uygun bir şekilde gözükmektedir. Kıyafeti ve davranışları gerçekliğe uygundur. Gelişimsel özellikler normale göre resmedilmiştir. Cinsiyeti ile ismi de uyumlu ve gerçekçidir. Yaptığı davranışlar açısından da gerçekçi bir tavır sergilenmiştir.

Kahramanımız Selim'in de, kitabın hitap ettiği yaş grubunda resmedilmesi ve anlatılması, çocukların kitabı kanıksamaları açısından önemlidir. Ana karakter olan Selim, diğer kahramanlardan daha gösterişli ve canlı renklerde resmedilmiştir. Dikkat çekmesi ve konuda ona odaklanılması açısından doğru bir resimleme tercihidir. Ayrıca, Selim, yaşına uygun olarak hareketli ve canlı çizgilerle betimlenmiştir. Tüm bunlardan yola çıkarak, çocuk kitaplarındaki karakterlerde olması gereken; hitap edilen yaşa uygunluk, gelişim evreleri ve çocukların hoşlandıkları ve dikkatlerini çekecek renk ile çizgilerin kullanımı açısından olumlu bir karakter tercih edilmiş ve bu karakter sayılan kriterlere uygun bir şekilde de resmedilmiştir.

Yan Karakterler: Kitabımızdaki yan karakterlerin en belirgini, Cem'dir. Cem, Selime topunu bulup iade eden bir çocuktur. Dürüstlüğü ile betimlenmiştir. Ayıca Cem'in kıyafeti ve saç rengi Selim'den farklı olarak tasvir edilmiştir. Kitaptaki bu durum yorumlanacak olursa, Selim kendisine topunu verdiği, dürüst davrandığı için belki de ona arkadaşça davranış ve arkadaş olur. Hatta bu nedenle, ona güvendiği için birlikte top oynama cömertliğini de göstermiştir.

Resim 13: Köpek

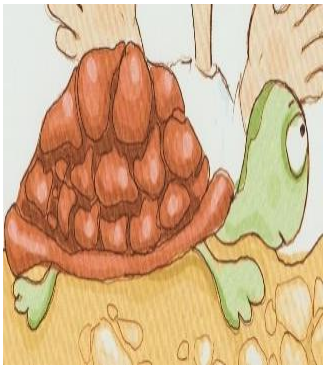
Resim 14: Kuş

Resim 15 Leylek

Resim 16: Kedi

Resim 17: Kaplumbağa

Diğer yan karakterler ise, hayvanlardır. Bu hayvanlar sırasıyla; kaplumbağa, köpek, kedi, leylek ve kuştur. Selim, topunu ararken tek tek onlardan yardım beklemektedir.

4.1.2.4. ANLATIM

Çocuk edebiyatını, yetişken edebiyatından farklı kılan en önemli özelliklerden biri de, çocuk kitabının hedef kitlenin yaşına uygun olarak bir anlatım tercih edilmesi gerekliliğidir (Yalçın ve Aytaş, 2011; 47). Kitapta kullanılan anlatım

basit ve sadedir. Anlatımı çocukların kolayca anlayabileceği şekildedir: *"Selim, Pazar sabahı uyanmış, esnemiş, gerinmiş, yataktan kalkmış. Elini yüzünü yıkayıp dişlerini fırçaladıktan sonra kahvaltısını yapmış, topunu alıp dışarı çıkmış."* (A.D.K., s. 4)

Sayfalarda yer alan metinlerin hepsi tek özne ve tek cümleden oluşmaktadır. Kullanılan fiiller etken çatılıdır ve edilgen çatılı fiiller yer verilmediği görülmektedir. Bu durum çocuk kitapları anlatımı açısından son derece doğru bir tercihtir. Bu açıdan çocukların anlaması için doğru cümleler tercih edilmiştir.

Kitaptaki anlatımda, yakından uzağa ilkesine dikkat edilmiştir. Selim, önce evinde uyanmakta, sonra sokağa çıkmakta ardından farklı yerlerde gitmekle evinden biraz uzaklaştığı algısı bulunmaktadır. Ayrıca anlatım, resimleme ile uyum içindedir. Duygu durum anlatımları da basittir ve yine bunlar da resimlerle tamamlanmıştır. Hitap ettiği yaş grubuna uygun olarak da anlatım çok uzun değildir. Tercih edilen kısa anlatımın tercih edilmesi, çocukların dikkat süresi açısından kullanışlı olduğu söylenebilir.

Genellikle çocuk kitaplarındaki anlatımın, üçüncü ağızdan olduğu görülmektedir. Bu durum alışılmış olduğundan, doğru bir ilke gibi görülse de, aslında çocukların hoşuna gitmediği düşünülmektedir (Yalçın ve Aytaş, 2011). İncelediğimiz bu kitabımızda da anlatım üçüncü ağızdandır. Bu açıdan ilkeye uyulsa da, iyi bir tercih olmadığı düşünülebilir.

4.1.2.5. PLAN

Kitabımızda olması gereken bölümler sırasıyla verilmiştir. Öncelikler giriş bölümü denen konuya başlangıç yapılmıştır. Ardından gelişme bölümü olarak incelenecek olan, olayların olduğu ve zamansal imgelerin yer aldığı kısım yer almıştır. Sonuç bölümü de mevcuttur. Bu bölümde de, olaylar sonuçlanmış ve neticeye varılmıştır. Abartılı anlatım söz konusu değildir. Konu anlatımında dağınıklık, anlaşılmazlık söz konusu değildir

Planlama açısından önemli bir unsur da; konu, kahramanlar ve temanın uyum içinde olması gerekliliğidir. Kitapta bu durum vardır. Söz konusu konu, tema ve kahraman uyum içindedir. Uyumlu olmasının yanı sıra, bu ögelerin sunulması da

anlaşılır bir biçimdedir. Kahramanın kim olduğu, konu ve temanın ne olduğu kolayca anlaşılmaktadır. Bir karmaşa ya da karışıklık durumu söz konusu değildir.

4.1.2.6. DİL VE ÜSLUP

Kitapta kullanılan dil, hitap ettiği çocukların yaşına uygundur. Abartılı kelimeler bulunmamaktadır. Uzun cümlelerin aşırılığına kaçılmamıştır. Eski, dolayısıyla çocukların anlayamayacağı kelimeler kullanılmamıştır. Fakat kitabımızda, deyim ve yan anlamlı kelimelere yer verilmiştir. Kitabın hitap ettiği yaş belirtilmediğinden, kullanılan deyim[1] ve yan anlamın uygunluğu sorgulanamamaktadır. Bunun yanı sıra, genelde somut kelimelere yer verilmiştir. Özellikle dikkati çeken soyut bir kelime yoktur.

Konunun akıcılığını ve gerçekliğini arttırması açısından; cansız tasvirlerden, çok canlı eylemlere yer verilmiştir:

> "*Köpek önce kuyruğunu sallamış, ardından sevimli bir "hav" dedikten sonra…"* (s.7)
>
> *"... patisini yalamış ve "miyaaav" demiş."* (s.9).
>
> "*... dönmüş ve Selim'e bakıp "lak lak lak laka lak"* demiş. (s. 11).

Kitap yöresel ağız kullanılmamış. Argo kelimeler de bulunmamaktadır. Kaba ve karmaşık bir üslup görülmemektedir. Bunların yanı sıra, noktalama işaretlerine dikkat edilmiştir. Türkçenin gerektirdiği türde yazım yapılmıştır.

4.1.3. ESERİN TEMEL DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Değerler, toplumun daimi ve düzeni için gerekli en önemli ögelerden biridir. Bu açıdan, geleceğe taşınması ve unutulmaması için, değerlere çocuk eğitiminde ve okul programlarında yer verilmektedir. Dolayısıyla eğitimde önemli bir yere sahip olan resimli çocuk kitapları da, değerler eğitiminin ayrılmaz bir görev üstlenicisidirler. Birçok çocuk kitabı, değerlerin kazandırılması amacı taşıyarak kaleme alınırlar ve seçtikleri konuların birçok değeri içermesini dikkate

[1] Ümidini yitirmek (s.12).

almaktadırlar. Bu açıdan çocuk edebiyatı yazarlarına önemli görevler düşmektedir. Yazarımız Necdet Neydim'in de, yazdığı bu çocuk kitabında hangi değerlere yer verdiği, incelenecektir.

Hem resimleme hem de konusu açısından gerçek temanın yer aldığı kitapta, kahraman da oldukça mütevazı ve mutlu olarak yansıtılmıştır. Bunların yanı sıra, verdiği mesaj ve değerler de önemlidir. Kitapta bazı değerler net bir şekilde bazıları ise örtülü olarak verilmiştir. Kitabın incelenmesi sonucunda yer verildiği düşünülen değerler; sevgi, nezaket, yardımlaşma, temizliktir, aile, arkadaşlık, sorumluluk, paylaşma, doğa ve hayvan sevgisidir. Bazı değerler örtük bazıları kelimelerinden dolayı doğrudan kendilerini belli etmektedirler.

Değerler	**Doğrudan**	**Örtük**	**Toplam**
Temizlik	2	0	2
Nezaket	3	1	4
Sevgi	0	2	2
Arkadaşlık	2	0	2
Dürüstlük	0	1	1
Çalışkanlık	0	1	1
Mutluluk	1	0	1
Yardımseverlik	0	1	1
Paylaşma	1	0	1
Sorumluluk	0	1	1
Empati	1	0	1
Toplam	10	7	17

Tablo 7: "Aynı dili konuşmak" Kitabındaki Değerler

Yukarıdaki tabloda sayısal verilerle tablo haline getirilen değerlerin, kitapta hangi sayfalarda ve hangi sözcüklerde yer aldığının belirtilmesi açısından incelemelere devam edilmiştir.

"*...elini yüzünü yıkayıp dişlerini fırçaladıktan sonra...*" (Temizlik, s.4)

"- Affedersin kaplumbağa kardeş…" (Nezaket, s. 6)

" Topu eline aldıktan sonra çocuğa teşekkür etmiş. (Nezaket, s. 14)

"-Köpek kardeş, köpek kardeş merhaba!" (Nezaket, s. 7).

Bir başka *nezaket* değeri de örtük olarak alabiliriz. Çünkü bu değer, belli bir kelime şeklinde kendini göstermemektedir. *Tanışma* cümlesinin geçtiği bahsi geçecek metin, nezaket kurallarından biridir. Bu diyaloğa yer vermek, konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilecektir. Bu diyalog:

"-Benim adım Selim, ya seninki? demiş.

"-Benimki de Cem, demiş çocuk. (Nezaket, s. 16)

Sevgi değerine de, örtük olarak değinildiği anlaşılmaktadır. Selim'in karşısına çıkan hayvanlara (sırasıyla; kaplumbağa, köpek, kedi, leylek, kuş) arkadaş gibi davranması, onlarla konuşmaya, derdini anlatmaya çalışması, "hayvan sevgisi"nin bir göstergesidir. Selim hayvanlardan korkmamış aksine onlardan yardım talep etmiştir. Ayrıca bu hayvanlara yardımda bulunmaları için seslenirken;

"…-kaplumbağa kardeş…" (Sevgi, s.6)

"-Köpek kardeş, köpek kardeş…" (Sevgi, s. 7)

"-Sarman kardeş, Sarman kardeş…" (Sevgi, s. 9)

"-Leylek kardeş, leylek kardeş…"(Sevgi, s. 11)

Bu şekilde hayvanlara hitap etmesi, onları kendisiyle yakın olarak gördüğü, arkadaşı belki de kardeş gibi gördüğünü düşündürmektedir. Dolayısıyla, hayvanlarla insanlar da arkadaş olabilir (-aynı dili konuşamasalar da) iletisi verilmeye çalışmıştır. Ayrıca, tam olarak hayvan sevgisi, kelimesinden bahsedilmese de Selim'in hayvanlarla olan bu iletişimi, hayvan sevgisi değerine yer verildiğinin bir göstergesidir (A.D.K., s. 6-12).

"-Hey arkadaş, bir şey mi arıyorsun? (Arkadaşlık, s.12)

Doğrudan arkadaşlık değerinin bir diğeri, metin içerisinde net olarak belirtilmese de resimlemede (Resim:2) doğrudan gösterilmektedir. Bu açıdan arkadaşlık değerinin, doğrudan görüldüğünü söyleyebiliriz. (A.D.K., s. 16)

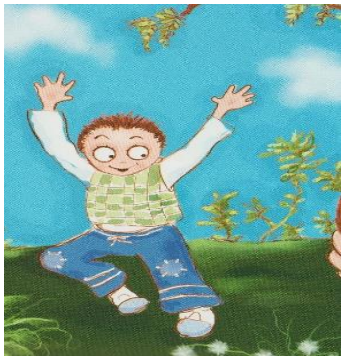

Resim 18: Selim ve Cem

Kitapta, örtük bir *dürüstlük* değerinin olduğunu anlıyoruz. Selim topunu aramaktayken, Can ile karşılaşır. Can ona topunu verir. Dolayısıyla Selim'in sahip olduğu şeyi geri, ona vermiştir. Dürüst bir şekilde, topu kendisine almamış, gereği üzere sahibine iade etmiştir.

Diğer örtük ele alabileceğimiz, doğrudan bir kelimeyle kendini belle etmeyen değer ise, *çalışkanlık*tır. Selimin, bıkmadan usanmadan kaybettiği topunu araması, onun hırslı ve mücadeleci olduğunu, bunun da çalışkanlığın ön koşulu olduğunu varsayarsak, çalışkanlık değerinin iksiri bir anlamda ifade edilmiştir.

Mutluluk değeri ise doğrudan kendini göstermektedir. Selim topunu bulduğunda kendini mutlu hissetmesi hem resimlemede (Resim:3) hem de metinden belli olmaktadır:

Resim 19: Selim

"Selim topunu görünce çok sevinmiş" (Mutluluk, s. 14)

Yardımseverlik değerini de örtük olarak görmekteyiz. Selim'in topuna kavuşmasına Cem yardımcı olmuştur. Ayrıca, kitapta hayvanların da (eğer konuşabilselerdi) Selim'e yardım edebilecekleri izlenimi yatmaktadır (A.D.K., s. 14).

Hikâyenin sonunda, Selim topunu bulmuştur. Geri dönüp tek başına oynayabilirdi. Fakat yazar, *paylaşma* ögesini vermek istemiş olduğundan Selim, Cem ile oynamayı tercih edecektir:

"-Hadi gel oynayalım, demiş Selim. (Paylaşmak, s. 16.)

Kitap metninde bir diğer örtük değer olarak, *sorumluluk* duygusunun anlaşıldığını da söylemek mümkündür. Selim, kendisine ait olan topunu kaybetmiş. Sorumluluk duygusuna sahip olduğundan, topunu bulmak için çabalamıştır. Eğer sorumluluk duygusu olmasaydı topunu aramak için uğraşmayabilirdi. Yazarımız da bu değeri vermek istemeseydi, böyle bir konu seçmemiş olurdu diye düşünülebilir.

Kitabın vereceği en önemli değer ise, *empatid*ir. Ayrıca bu değer, kitabın ana fikridir. Eğer *empati* yoksa, iletişim yoksa yardımlaşmanın imkansız olacağı, problemlerin sonuca kavuşamayacağı anlaşılmaktadır. Hayvanlarla insanlar aynı dili konuşmadığından dolayısıyla problemler karşısında birbirleriyle empati kuramazlar. Kitapta bunun üzerinde sık sık durulmuştur. Çeşitli hayvanlardan (kaplumbağa, kedi, köpek, leylek, kuş) yardım istense de iletişim kurulamadığına dikkat çekilmiştir. Birbirlerini sevseler de, aynı sorunları yaşamadıkları ve birbirlerini anlayamadıkları için -yardımcı olmak isteseler de- olaylar karşısında yardım ya da çözüm becerileri üretemezler. Kişini yardım ya da çözüme ulaşması için kendi gibi olan ya da kendini anlayan bireyler ya da canlılar gerekmektedir. Dolayısıyla, çözümün ya da anlaşılmanın olabilmesi için, aynı dili konuşmak bir ön koşuldur. Bu sebeple de verilecek en önemli ders olarak *empati d*eğerinin verilmiş olduğu yorumu yapılabilir. Bu cümleye yer verilirse daha iyi anlaşılabilir:

" *-Sarman kardeş, Sarman kardeş topumu kaybettim gördün mü acaba? demiş.*

"Sarman önce bir gerinmiş, ardından dala oturmuş. Ve kulağını kaşımış, kuyruğuyla oynamış, patisini yalamış ve "miyaaav" demiş. Eh bunu anlamak için kedice bilmek gerekiyormuş. (Empati, s. 9).

Sonuç olarak, hem resimleme hem de metinler açısından değerlere yer verilmiştir. Belirlenen bu değerlerin sayısını on bir olarak belirlemek mümkündür. Kimi değer, yazarın belki açık olarak verdiği, kimi değer ise örtük olarak verilen ya da yorumlanarak anlaşılan türdendir. Kitabı okuyan çocuklar, kısa ve zevkli bir metin sonrasında, resimlemenin de etkisiyle birçok olumlu duygu ve davranış kazanımına sahip olabileceklerdir. Tüm bu değerleri vermesinden dolayı önemli bir kitaptır. Ayrıca tema (anafikir) kısmında da bahsedildiği üzere, ismi ile de bu açıdan uyumlu olan kitap, yardımlaşmak için aynı dili konuşmanın gerekliliği üzerinde örtük olarak durmuştur. İletişimin, yardımlaşma sürecindeki etkisinin ne denli önemli olduğu vurgulanmak istenmiştir.

4.2.1. SELİM'İN MACERALARI "Selim Sana Ne Diyeyim?" YAPISAL İNCELEMESİ

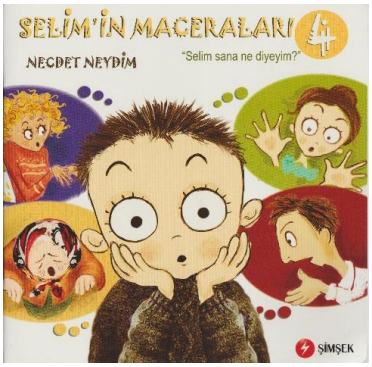
Necdet Neydim'in, Selim'in Maceraları serisinin 4. kitabı olan "Selim Sana Ne Diyeyim" adlı çocuk kitabını, öncelikle dış yapı (biçimsel) özellikleri açısından incelemek gerekmektedir. Bu kitap da, diğer serileri gibi benzer dış yapı özelliklerine sahiptir. Daha ayrıntılı incelemek gerekirse, belirli başlıklar halinde ve sırasıyla yorumlamak, kitabın anlaşılması için önemlidir. Selim'in Maceraları "Anı Dili Konuşmak" adlı serisinde yapıldığı gibi bu kitapta da biçimsel özellikler olarak sırasıyla kitabın; kapak, ciltleme, boyut, kâğıt, sayfa düzeni ve resimleme özelliklerine, başlıklar halinde bakılacaktır. Kitap bu yönleriyle, dış yapı (biçimsel) özellikler açısından yorumlanacaktır.

4.2.1.1. KAPAK

Selim'in Maceraları "Selim Sana Ne Diyeyim" kitabının kapağının ön yüzünde; kitabın adı, yazarının adı ve en altında da yayınevinin adı ve simgesi bulunmaktadır. Kitabın, seri bir kitap olduğu, ön kapağa bakıldığında

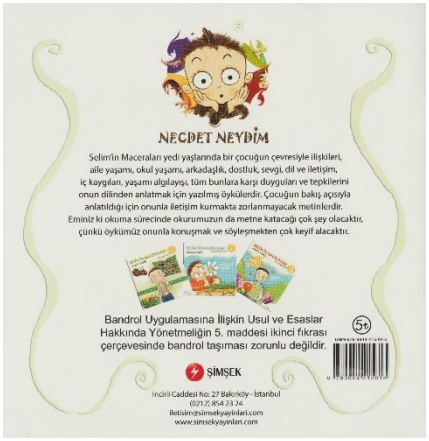
anlaşılmaktadır. Çünkü numaralandırılmıştır. Örneğin bu kitabın serisi 4'tür ve kitap adından sonra büyük bir şekilde yazılmıştır. Ön kapağın resimlemesi ise oldukça dikkat çekicidir. Selim'in büyük ve ayrıntılı çizimi, bu kitabın kahramanı olduğunu gösterir. Kitaptaki diğer kahramanların ise Selim'in yanında küçük bulutlar halinde resmedildiği görülür. Bu resimleme ile de onların yan kahraman oldukları anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kitabın ön kapak resimlemesi ile konusu ve adı oldukça uyumludur.

Ön Kapak: Ön kapak resminde, dikkat çekici renklerin (kırmızı, sarı, mor) daha doygun halleri kullanılmıştır. Bu durum gözün yorulmamasını sağlamaktadır. Kapak resmi rengi, işiyi rahatsız etmemekte aksine ilgi ve merak uyandırmaktadır.

Resim 20

Diğer serileri de okuyanlar ilk bakışta, Selim'in hangi olayı ya da durumu yaşayacağını, ön kapak resmine bakarak kolayca anlayabilecektir. Tüm bunların yanı sıra, kitabın ön kapağındaki büyük eksik, resimleyen kişinin adının yazarla birlikte yazılmamasıdır. Bu kitapta da –incelenen diğer kitabında olduğu gibi- söz konusu durum benzerdir. Bu açıdan, kitaba ilk bakışında resimleyenin adı anlaşılmadığından, dikkati çekmez, çocuklar belki yazan ve resimleyenin kapağın üzerinde yazan tek isimin yaptığını zannedebilirler.

Resim 21: Arka Kapak

Arka Kapak: Kitabın arka kapağında ise, ön kapakta yer alan kahramanımız Selim'in küçük bir resmi bulunmakta onun altında ise yazarın ismi yer almaktadır. Kapağın orta kısmında, kitabın konusunu anlatan özet yer almaktadır. Özetin oluşu, çocuk kitapları açısından önemlidir. Bu özetler sayesinde, ebeveynler ya da çocuklar aldıkları kitabın konusu hakkında ön bilgi sahibi olurlar ve bu durum da kitapları tercih edip etmelerindeki ön koşuldur. Bu durum da, seri kitaplar için olmazsa olmazdır. Bu sayede, diğer serilerin de hatırlanması ya da onların da alınıp okunması ve diğer serilerin konu başlıkları hakkında fikir sahibi olunmasına yardımcı olunmuştur. Kitabın serilerin yer verildiği kısmın altında ise, bandrol olmama sebebi yönetmelik maddesinin ayrıntılı bilgisi ile açıklanmıştır. Onun yanında kitabın ücreti yazmaktadır. Çocuk kitapları –eğer malzeme ve içerik kalitesi de önemli- fiyat açısından ne kadar uygun olursa okunması da o kadar kolay ulaşılabilir olduğundan, bu kitabın fiyatı da o açıdan makuldür. Çocuklar için hem içerik hem de değerler kazanımı açısından çok değerli olan bu kitabın fiyat olarak da uygunluğu, hitap ettiği tüm yaş grubu çocukların ulaşılabilmesini kolaylaştırabilir.

Yine kitabın arka kapağının incelemesine devam edecek olursak; en alt kısımda, yayınevi büyük bir şekilde simgesiyle birlikte belirtilmiş, onun altında da yayın evinin adresi, telefon numarası, mail adresi ve yeri yazılmıştır. Kitabın arka kapağının en büyük eksikliği, kitabın hangi yaş gurubuna hitap ettiğini belirten yaş ibaresinin olmayışıdır. Ayrıca, bilinmeyen kelimeler için sözlüğün de olması, okuyanların yeni kelime edinimi açısından yararlı olabilirdi. Sonuç olarak, ön

kapakta resimleyenin isminin bulunmaması, arka kapakta ise yaş ibaresi ve sözlüğe yer verilmemesi haricinde, kitabın kapak özellikleri yerindedir.

İç Kapak: Bu kitabın iç kapağı da incelediğimiz ilk kitabın iç kapağı gibidir. İkinci basım olan bu kitabın da diğeriyle aynı yıldır. Yine resimleyen, editör ve yazarı belirtilmiştir.

4.2.1.2. CİLTLEME

Kitabın ciltlenmesi diğer serileriyle aynıdır. Ciltleme mukavvadan tel dikiş ile yapılmıştır. Sağlamlığı açısından sorgulanabilir. Fakat yaş grubu dolayısıyla temiz kullanılırsa cildin yıpranması zordur. Hacim açısından, küçük hacimlidir. Taşınabilmesi kolay olması ve ağır olmayışı çocuklara kitabı istedikleri her yerde okuma imkânı sunmaktadır.

4.2.1.3. BOYUT

Kitabın boyutu orta boy kategorisine girmektedir. 16x23 ebatlarındadır. Bu açıdan, hitap ettiği yaş grubuna uygundur. Okuma yazma bilen çocuklara hitap etmesinden dolayı çok büyük olmasına gerek olmadığından, boyutu normaldir. Resimler, boyutuna uygun olarak ve uyumlu şekilde kullanılmıştır. Hem ebeveynlerin hem de çocukların okumasını kolaylaştıran bir boydur. Serisinin diğer kitapları da aynı boyutlardadır.

4.2.1.4. KÂĞIT

Kâğıt yapısı incelediğimiz ilk kitaptaki gibi, birinci hamurdur. Bu nedenle resimlerin görünümü net ve doygundur. Yaş grubunun kullanabileceği kalitede ve sağlamlıktadır. Fiyatına göre uygun gramaja sahiptir.

4.2.1.5. SAYFA DÜZENİ

Bu kitapta, sayfalardaki düzen ve resimleme biraz farklı ve dağınıktır. Kullanılan metinler tek sütunludur. Yazı puntosu ise, 12 den büyüktür. Sayfa sayısı 16'dır. Bu açılardan, kullanılan yaş grubuna uygundur. Ayrıca, yazıların rengi zemine zıttır. Bundandır ki metinleri okumak kolaydır ve resimler de ayrı algılanabilmektedir. Kullanılan yazının şekli de anlaşılırdır. Metinler, resimlerin

farklı farklı yerlerine iliştirilmiştir. Bu durum da çocukların dikkatlerini farklılaştırma açısından kullanılabilir.

4.2.1.6. RESİMLEME

Kitabın resimlemesinde, öncelikle kapak resimlerine dikkat etmek gerekirse, kitabın konusu ve başlığı ile uyum içindedir. Kapaktaki resmi gören çocuk ya da ebeveyn, kitapta nelerle karşılaşacaklarını kolaylıkla anlayabilirler. Kapak resminde kullanılan renkler de doygundur ve bu açıdan okuyan kişinin gözünü yormamaktadır.

Kahramanımız Selim, bu kitapta aile ortamı içindedir ve temiz bir şekilde resmedilmiştir. Aile içi, evinin hatta odasının içi dahi resmedilmiştir. Bunlar resmedilirken düzenli ve uyumludur. Bir nevi evde, gün içinde yaşananların resmi çizilmiştir. Bu kitapta tüm ayrıntılar çizilmiştir. Özellikle ifadelerin anlaşılması açısından, başarılı bir resimlemedir. Kitapta geçen olay ve durumlarda yaşanan duygular, verilen ifadeler aracılığıyla açık bir şekilde görülmektedir. Ayrıca, çocuklara uygun olarak olumlu renk ve tonlar kullanılmıştır. Bu renk ve tonlamalar, yaşanan duygu yoğunluklarına göre de değişmektedir.

Örneğin, Selim kötü bir duygu ya da anlamsızlık içinde olduğu zaman, o sayfanın resminin renginde de daha koyu tonlara yer verildiği söylenebilir. Kötü olayları düşündüğü sıralarda kullanılan renk ve tonlar, koyu mor ve kahverenginin tonlarıdır (S.S.N.D.,s. 15). Kabus görmesi de bu şekilde renklendirilmiştir. Fakat kabustan uyanışı ve rahatlayışını en çok gösteren ise, mavinin en tatlı tonunun kullanımı olmuştur (S.S.N.D. s, 16). Özellikle de belirtmek gerekirse, evin bütün odaları resimlenmiştir. Öncelikle mutfak ve Selim'in odası, daha sonra evin holü, misafir odası (ya da oturma odası) ve Selim'in yatak odası net bir şekilde bellidir. Bu nedenle aslında Selim'in ev dünyası açık bir haldedir.

Resim 22: Kabus

4.2.2. SELİM'İN MACERALARI "Selim Sana Ne Diyeyim" İÇYAPI ÖZELLİKLERİ

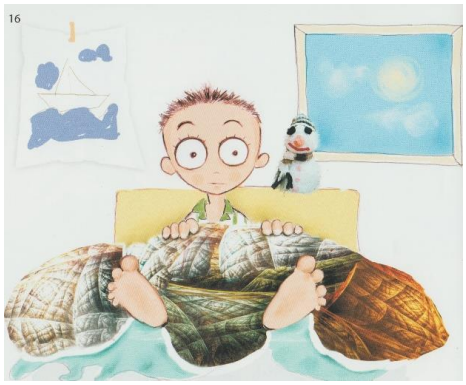
Bir önceki bölümde kitabımızı dış yapı açısından inceledik. Bu bölümde ise, serinin 4. Kitabı olan "Selim Sana Ne Diyeyim" adlı çocuk kitabının, içyapı özellikleri hakkında araştırma yapılacaktır. İçyapı özelliklerine, belirli ögeler aracılığıyla başlıklar halindeki bakılacaktır. Bu başlıklar sırasıyla; konu, tema (ana fikir), kahramanlar (karakterler), anlatım, plan, dil ve üslup, değerlerdir.

4.2.2.1. KONU

Kitabın bu serisinde kahramanımız Selim'in anlamadığı kelimeler ve durumlar üzerinde durulmuştur. Bu kitapta Selim olayları kendi ağızından anlatır. Bir akşam okuldan evine geldiğinde, babasının kahve yaptığını ve bu esnada cezvenin kırdığını görür. Babası, kahve fincanının kırıldığının annesine söylememesi için Selim'i tembihler fakat bu tembihlemesini bir "deyim" ile yapar. Bu sözden de Selim ne anladıysa, aynısını yapmıştır. Bu deyim "dilini tutmak"tır. Selim odasına gidip orada, babasının söylediği gibi dilini sıkı sıkı tutmaya başlamıştır. Bu durumdan sonra annesi işten gelmiştir. Tam ona olanları anlatırken, babası tekrar, Selimin hiç anlamadığı bir söz daha söyler: "*Ne çenesi düşük bir çocuksun sen!"*.(s. 6). Selim yine bir şey anlamamıştır.

Selim, babasının cezveyi kırdığını tam annesine söyleyecekken, annesi onun kötü bir durumu haber vereceğini anlar ve yine Selim'in bilmediği bir şey söyler:

"…*Çıkar ağzından baklayı…"*. (s. 7). Selim yine, annesinin ne demeye çalıştığını anlamak için düşünürken, okuldan arkadaşı Nazlı ödev yapmak için gelir. Selim'in annesi de ders çalışacak olan çocuklara sandviç yapmak için mutfağa gitmiştir. Okuldan gelmiş olan Selim açtır ve annesine hızlı olması için acıktığını belirtir. Annesi de Selim'e: "*...iki ayağımı bir papuca sokuyorsun…"*(s. 8) demesi Selim'in yine anlam karmaşasına yol açmasına neden olmuştur. Ardından annesinin söylediği diğer sözlerin hiç birini anlamaz. Düşünür düşünür yine de anlayamaz. Bu sözler hakkında çok kafa yormuştur, düşünür anlamlandırmaya çalışır fakat hiçbirini anlayamaz.

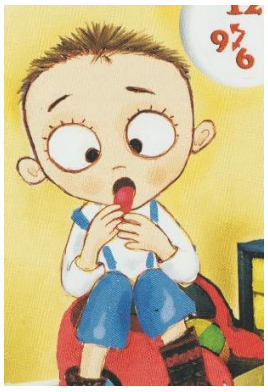
Resim 23: Selim'in Uyanması

Aile içinde, anlayamadığı sözler bir annesi bir babası tarafından ardı arkası kesilmeden devam eder: "*Canım burnumdan geliyor zaten", "Anamı ağlatıyorsun sen çocuk…", "...dilimde tüy bitti",* (s. 8). *"Ayağıma dolaşma…", "Ayakaltından çekil", "Tabanlarını yağla, doğru odana!"* (s. 10). Selim'in anlamadığı sözlerin ardı arkası kesilmez, artık Selim'in iyice aklı karışmıştır. O akşam öyle geçer. Ertesi akşam ise, komşuları Hatice teyze, Selimlere gelmiştir. Selim'in annesi ile başından geçen bir durumu anlatıyor ve dertleşiyordur. Selim de, annesi ve komşularının yanlarında bir süre oturur. Ancak bu süre zarfında Selim, bir önceki akşam gibi kafasını karıştırmaya devam eden bir sürü cümle duyar. Selim tüm bunların hiç birini anlayamaz, kendini çok kötü hisseder. Fakat tam bu sırada Selim uyanır.

4.2.2.2. TEMA

Kitabımızda konudan ziyade, önem içeren barındırdığı ana temadır. Selim'in evde konuşulanları anlamamasının bir nedeni vardır. Çünkü ailesi onun dilinde konuşmuyordur. Farklı deyimlere yer verilmesi, iletişimsizliğin göstergesidir. Selim aile içindedir, ailesiyle düzenli bir yaşamı vardır. Okula gidiyor, arkadaşı ödev yapmaya geliyor normal çocuklar gibi bir gün yaşıyordur. Fakat ne yazık ki, evde olsa da konuşulanları anlayamıyor en önemlisi de anne ve babasının kelimelerini anlamlandıramıyordur. Dolayısıyla buradan yola çıkacak olursak, ailede bir iletişim eksikliğinin söz konusu oluşunu yorumlayabiliriz.

Aslınsa Selim'in anlattığı yaşadığı olay, gördüğü bir rüyadır. Rüyadan da ziyade, resmen bir kâbustur. Selim, anne ve babasını ya da etrafta konuşulanları anlamaması ona kâbus yaşatmıştır. Annesi ve babası ayrıca çok sinirlidir ona bağırmakta ve ayakaltında dolaşmaması için bu tür laflar etmektedir. Bu durum Selim'i üzer, kafasını karıştırır. Dolayısıyla kitabımızdaki asıl tema iletişim eksikliğinin, çocukları ne derece mutsuz etmesidir. Birçok deyimin kullanılması ve Selim'in bunları anlayamaması, temanın somut bir hali olmuştur.

Resim 24: "Dilini sıkı tut"

Selim son derece normal bir çocuktur, ama mutsuzdur ve aklı karışıktır. Anne ve babasının çalışıyor olması da özellikle vurgulanmıştır. Neticede, anne ve babanın çalışmadan dolayı yorgun oluşları ya da bazı durumları açıkça anlatmaları ve çocuklarıyla iletişim kurmamaları, Selim gibi diğer çocukların da kâbusudur. İletişimsizlik, çocukların en büyük korkulu rüyasıdır.

4.2.2.3. KAHRAMANLAR

Ana Karakter: Kitabımızın ana karakteri, yedi yaşında olan Selim'dir. Kapak resminde de belirtildiği üzere, Selim'in büyük ve ortada resmedilmesi onun ana karakter olduğunun en belirgin göstergesidir. Bu kitabımızda olay, diğer serilerdeki gibi Selim'in başından geçer. Bu durum da onu ana karakter yapmaya yeterlidir. Bu açıdan Selim, kitabın hitap ettiği yaş grubuna uygun bir çocuktur. Okula gider, okuldan gelir, arkadaşı ile ders çalışır. Anlam karmaşası yaşar, olayları anlayamaz. Kendi yaş grubunun tüm özelliklerini içinde barındıran bir karakter seçimi, hedef kitledeki yaş grubunun çok iyi tanındığını ve onların bu karakteri benimsemelerini kolaylaştırdığı yorumu yapılabilir.

Yan karakterler: Kitabımızda Selim'in dışında diğer karakterler de yan karakterdir. Öncelikler ilk yan karakter, babadır. Ondan sonra sırasıyla; anne, arkadaşı Nazlı, anneannesi, komşu Hatice teyze, Hatice Teyze'nin kocası Osman Amca'dır. Yan karakterlere yer verilmiştir. Önce Selim'e en yakın aileden kişiler sonra daha uzak tanıdıklar hikâyeye dâhil olmuşlardır. En çok yer verilen yan karakterler ise, Selim'in anne ve babasıdır. Selim, yan karakterden sadece, anne, babası ve komşuları Hatice Teyze'nin konuşmalarını anlamamaktadır. Nazlı, okuldan arkadaşıdır. Anneannesini ve Osman Amcayla kitapta iletişimi olmasa da, bu kişilerin sadece adı geçmektedir.

4.2.2.4. ANLATIM

Birinci ağızdan anlatım, çocuklar tarafından daha samimi algılanmaktadır. Sanki sohbet niteliğidir:

> "*Annem beni sanki ip zannediyordu. Niye ayaklarına dolaşayım ki. Babamın ayağının altına sığmayacak kadar da büyüğüm. Hem niye tabanlarıma yağ süreyim, yerler kirlenmez mi? Şu babam da bazen çok pasaklı oluyor canım."* (S.S.N.D., s. 11)

Bu teknikle sanki anlatan kişi; düşüncelerini, korkularını, üzüntü ya da mutluluğunu karşı tarafa paylaşıyor gibidir. Bu nedenle çocuklar, bu anlatım tekniğinden hoşlanmakta ve bu sayede kahramanın yaşadıklarını daha kolay benimsemektedirler (Yalçın ve Aytaş, 2011: 47).

Kitaptaki anlatım da birinci ağızdandır. Selim iki gün içinde başından geçenleri kendi düşünceleri ile anlatmaktadır. Bu açıdan, çocukların zevkle okuyacağı ve Selim'in yaşadıklarını kolayca anlamalarını sağlayan bir anlatım olmuştur. Fakat kitapta Selim, çevresindeki konuşmaları anlamaz. Çünkü ailesi ve yakınları onun anlayacağı özellikteki sözcükleri kullanmamaktadır:

> *"Ertesi akşam komşumuz Hatice Teyze, çay sohbetine geldi. Ben de azıcık yanlarında oturdum. Yoksa annem kızıyor ve "Ayıp, misafirin yanında azıcık oturur sonra odana çıkarsın." diyor. Oturdum oturmasına da onların konuşmasından tek kelime anlamadım.*
>
> *-Ah, diyordu Hatice Teyze, "Bağrıma taş bastım, evin satılmasına razı oldum ama evi alan parayı balık kavağa çıkınca ödeyecekmiş. Aaah ah!..."*. (S.S.N.D., s. 12).

Bu açıdan Selim, aslında kendi gibi bu durumdan mustarip çocukları temsil eder. Selim'in bu halini okuyan çocuklar da benzer durumları yaşadıklarından, kendilerini yalnız hissetmeyeceklerdir.

Anlatım sade ve olay sırası anlaşılırdır. Selim yaşadıklarını akıcı bir dille anlatmıştır. Tüm bunlara rağmen içerisinde geçen deyimler, çocukların anlamalarını zorlaştırmaktadır. Selim'in bunları anlayamadığı gibi kitabı okuyan çocukların da kitaptaki sözcüklerin ne anlatmak istediğini anlayamayacakları düşünülmektedir.

4.2.2.5. PLAN

Bu kitabımızda; konu ile ana fikir birbiriyle uyumludur. Konu, Selim'in konuşulanları anlamayışı iken tema da iletişimsizliktir. Bu açıdan her ikisi ve kahraman Selim'in davranışları, harmoni içindedir. Öncelikle, giriş kısmı olarak tanımlayabileceğimiz olaylar yaşanmaktadır. Selim okuldan eve gelir ve babasının hatasını görür. Daha sonra bu olaydan sonra ardı ardına yaşananlar ise, gelişme bölümü olarak anlatılmış denilebilir. Gelişme bölümünde Selim, birçok durumla karşılaşmıştır ve bunlar uzun bir zaman diliminde gerçekleşmiştir. Son olarak ise, sonuç bölümü ile Selim'in yaşadığı karmaşa sonlandırılmıştır, olaylar bitmiştir. Bu açıdan, tüm bölümlerin, örtük olarak verilişi, kitabın bir plan dâhilinde yazıldığını göstermektedir.

Selim'in yaşadığı durumlardaki kişilerin sırası da bir plan halinde verilmiştir. Öncelikle ailesindeki en yakını kişiler görülmekte, kitaptaki kişiler gitgide yakınlık derecesine göre uzaklaşmaktadır. Açıkça belirtmek gerekirse, öncelikle anne, babası ve anneannesi daha sonra ise komşusundan söz edilmiştir. Bu açıdan da bir plan içinde hareket edilmiştir.

Kitapta, gereksiz ayrıntılara rastlanmaz. Bu açıdan çocuk olayın akışında okumaya devam edebilir. Anlam ya da plan karmaşıklığı söz konusu değildir.

4.2.2.6. DİL VE ÜSLUP

Öncelikle kullanılan cümlelere bakılacak olursa, kısa ve etken cümlelerdir. Çocukların okumasını kolaylaştıran türde cümleler tercih edilmiştir. Fakat cümleler okunması kolay olsa da, ne demek istedikleri yaş grubuna uygun olmayabilir. Selim'in de anlamadığı, birçok deyime yer verilmiştir. Fakat bu deyimleri ne Selim ne de kitabı okuyan yaş grubu anlamaktadır. Çünkü soyut cümlelerdir. Tam olarak ne yazıyorsa, o şekilde algılamaktadırlar. Bunlara örnekler halinde değinmek gerekmektedir. Kitapta yer alan deyimler ve Selim'in anladıkları resimler eşliğinde verilecek olursa:

Deyimler ve Resimleri

Resim 25: "Dilini sıkı tut"

Resim 26: "Çıkar ağzından baklayı"

Resim 27: "İki ayağımı bir pabuca sokuyorsun"

"…dilini sıkı tut" dedi. (S.S.N.D., s. 4)

"Ne çenesi düşük çocuksun sen!" dedi (S.S.N.D., s. 6)

"…çıkar ağzından baklayı…"dedi. (S.S.N.D., s. 7)

"…*iki ayağımı bir pabuca sokuyorsun."* (S.S.N.D, s. 8)

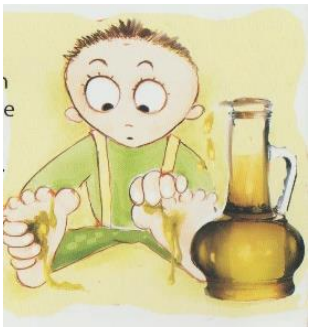
"…*Anamı ağlatıyorsun sen çocuk."* (S.S.N.D, s. 8)

"…*Canım burnumdan geliyor zaten."*(s. 8)

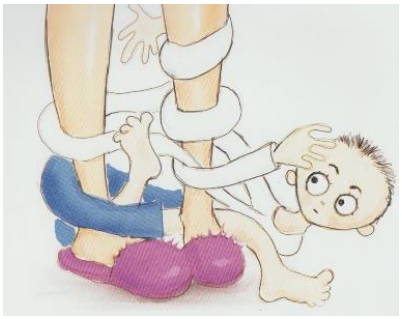
"…*dilimde tüy bitti."* (S.S.N.D., s.10)

Resim 28: "Anamı ağlatıyorsun"

Resim 29: "Tabanları yağla".

Resim 30: "Ayağıma dolaşma".

"Tabanları yağla, doğru odana!" (s. 10)

"Ayağıma dolaşma…" (s. 10)

"Bağrıma taş bastım…" (s. 12)

"…balık kavağa çıkınca ödeyecekmiş." (s.12)

"…başımın etini yedi." (s. 12)

"…içim yanıyor…" (s. 12)

"…başı göğe ersin!" (s. 12)

"…aldı sözü." (s. 13)

" *Uçan kuşa borcu varmış…"* (s. 13)

"Hah, tam üstüne bastın, diye karşılık verdi…" (s. 13)

"…hapı yuttuk ya !…" (s. 13)

"…*mumla arayacağız."* (s. 13)

Resim 31: "Hapı yuttuk".

"…uyku akıyor." (s. 14)

Yukarıda gösterildiği ve örneklendiği üzere, kitapta çok sayıda deyim kullanılmıştır. Toplam yirmi tane deyim kullanıldığı görülmektedir. Kitabın arkasında bir deyimler sözlüğünün olmayışı, okuyan çocukların bu cümleleri anlamayarak okuyacağını göstermektedir. Anlamalarını zorlaştıran bu deyimler olasılıkla, kasten kullanılmıştır. Kitabın teması olan iletişimsizliği anlatmak adına, Selim'in anlamadığı dolayısıyla kitabın hitap ettiği çocukların da anlamayacağı türden cümlelerin ve deyimlerin kullanımı bilinçlidir. Hem bu tür deyimlerin kullanımı hem de birinci ağızdan Selim'in başından geçenleri anlatması, çocuklarda empati duygusunu geliştirecek türdendir.

Üslup açısından bakılacak olursa da Selim'in üslubu nazikse de, çevresindeki kişilerin konuşmaları kabadır. Genelde Selim'e bağırmakta ya da ona karşı acımasız sözler söylemektedirler.

4.2.3. ESERİN TEMEL DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Öncelikle biçimsel özellikleri daha sonra ise içyapı özellikle incelenen kitabın, değerler açısından sorgulanması da önemlidir. İncelenen diğer kitapta olduğu gibi bu kitapta da, doğrudan ve örtük değerler bulunmaktadır. Belirlenen değerler; aile, arkadaşlık, empati, güven, sorumluluk, dürüstlük, nezaket, sevgi'dir. Bu değerleri tablo halinde göstermek yerinde olacaktır.

Değerler	Doğrudan	Örtük	Toplam
Aile	0	1	1
Arkadaşlık	1	0	1
Empati	0	1	1
Güven	0	1	1
Sorumluluk	2	0	1
Dürüstlük	1	0	1
Nezaket	1	0	1
Sevgi	1	0	1
Toplam	5	3	8

Tablo 8: "Selim sana ne diyeyim" Kitabındaki Değerler

Öncelikle *aile* değerinden söz etmek gerekmektedir. Bu değer, kitapta doğrudan bir kelime ile verilmese de, kitabın tamamında görülmektedir. Selim'in yaşadığı durum aile ortamında geçmiştir, gerek anne, baba ve anneanneye yer verilmesi gerekse de resimlemede evin tüm bölümlerinin gösterilmesi kitapta normal bir aile ortamının olduğunu göstermektedir.

Resim 32: Selim ve Nazlı

Kitabın ilerleyen kısımlarında açık bir şekilde *arkadaşlık* değerine yer verilmiştir. Selim'in arkadaşı Nazlı'nın ödev yapmaya gelmesi ve ondan açık bir şekilde "arkadaşım" kelimesiyle söz etmesi, bu değerin doğrudan kullanıldığını açıklamaktadır (s. 8). Ayrıca aynı metinin üstünde kullanılan resim de arkadaşlığa dikkat çekmesi açısından önemlidir.

Kitabın tüm sayfalarında dolayısıyla temada, vurgulanmak istenen *empati* değeridir. Selim'in ailesinin konuşmalarını anlamayışı, bu kitabı okuyan çocukların – onlar da deyimlerden anlamadıkları için- Selim ile empati kurmalarını sağlamaktadır. Bu açıdan bu değer, örtük olarak temanın içerdiği en önemli değerdir (S.S.N.D., s. 4-16)

Selim'in komşuları olan Hatice Teyze, Selim'in annesiyle yaşadığı kötü bir olay karşısında dertleşmeye gelmiştir. Burada bütün saflığıyla, komşusuna başından geçenleri anlatmaktadır. Bu durum, güvenin en güzel belirtisidir fakat tam olarak "güven" kelimesi yer almadığından örtük olarak yer alan bir değerdir diyebiliriz (S.S.N.S., s.12) Güven değerinin yanı sıra, aynı durumdan *dürüstlük* değerinin

olduğu sonucuna da varabiliriz. Hatice Teyze'nin başından geçen kötü şeyleri olduğu gibi anlatması, onun dürüst olduğunun göstergesidir.

Hem dürüstlük hem de güven değerinin işlendiği, komşuların dertleşme sahnesinin metninde ayrıca *nezaket değeri* de vardır. Selim'in annesi, Selim'e:

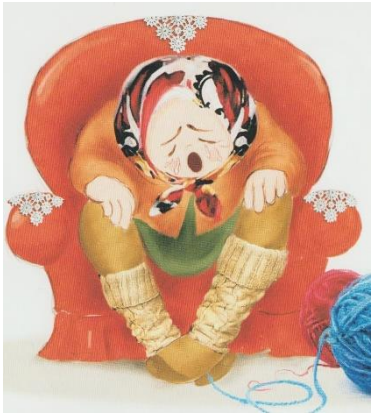
"-Ayıp, misafirin yanında azıcık oturur sonra gidersin…" cümlesi, doğrudan bir nezaket kuralı belirtisidir. İçinde toplam üç değer barındıran bu konuşmanın önemi büyüktür. Resimlemesi de bu açıdan önemlidir.

Resim 33: Selim'in annesi ve komşusu Hatice teyze

Kitabın ilk sayfasında, Selim'in okuldan geldiği belirtilmiştir (S.S.N.D., s. 4). Bu durum onun sorumlu olduğu görevlerinin olduğu göstermektedir. Ayrıca, arkadaşı Nazlı'nın ödev yapmaya gelmesi de, *sorumluluk* değerinin bir göstergesidir (s. 8).

Selim anlayışlı bir çocuktur, anne ve babasının cümlelerini anlamasa da onlara kızmaz. Bu cümleleri düşündüğü sırada aklına anneannesi gelir ve ondan:

Resim 34: Selim'in anneannesi

"O benim canım anneannem." diye söz etmesi açık bir *sevgi* değeri belirtisidir.

Sonuç olarak, değerler açısından incelediğimiz bu kitapta toplam sekiz tane değer yer almaktadır. Bunların beş tanesinin doğrudan, üç tanesinin de örtük değer kullanımı olduğu yorumu yapılabilir. Kitabımız bu nedenle, hitap ettiği yaş grubuna değerlerin kazanımını kolayca verebilecek seviyededir.

V. BÖLÜM

5.ESER İNCELEMELERİ

5.1. AYGEN SİBEL ÇELİK'İN HAYATI VE ESERLERİ

Aygen Sibel Çelik, Alman gençlik ve çocuk kitapları yazarıdır. Türk kökenli olan Çelik, 1969 yılında İstanbul'da doğmuştur. Ailesi o, bir buçuk yaşında iken, Frankfurt am Main'e gelmiştir. İstanbul Üniversitesi Alman Filoloji Bölümünde okumuştur. Bu sayede altı sene boyunca doğduğu yerde yaşamıştır.

Resim 35: Aygen Sibel-Çelik

Frankfurt'a döndüğünde, "Çocuk ve Gençlik Edebiyatı" kitapları üzerine araştırma yapmaya başlamıştır. Kitaplarında, kültürlerarası konuları ile büyüme sorunları konu almaktadır. Uzun yıllar bu araştırmalarına ve çalışmalarına devam etmiştir. Bu süre zarfında; dergi editörlüğü, serbest yazar, olarak çalışmış ve çocuk edebiyatında "yabancı" tabiri ve izlenimi üzerine birçok inceleme yapmış ve bunun hakkında makale yazmıştır.

Bu çalışmalarının neticesinde, kendisini çocuk kitapları yazmaya adamıştır. Kitaplarında, kültürlerarası gerçekleşen büyüme sorunlarını ve konularını önemle işlemektedir.

Annette Betz Yayınevi tarafından, "Sinan ve Felix" çocuk kitabı 2007 yılında yayınlanmıştır. Yine aynı yıl gençler için "Seidenhaar" adlı kitabı basılmıştır. Bu kitap 12 yaş üzeri çocukların okumaları için yazılmıştır. 2016 yılında "Sinan ve Felix" serisi olan "Çılgın Kelimeler" adlı çocuk kitabı yayınlanmıştır. Aygen Sibel

Çelik, şuan Düsseldorf'ta yaşamaktadır. Yazarlığa ek olarak da, çocuk ve gençlere yaratıcı yazarlık kursları vermeye devam etmektedir (Pekbak ve Asutay, 2018: 23-24)

Eserleri

Geheimnisvolle Nachrichten (2008)	Verrückt war gestern (2014)
Alle gegen Esra (2010)	Star Sisters (2014)
Makellos ab Mitternacht (2011)	Yakamoz: -Eine liebe in Istanbul (2014)
Seidenweg: Sinems Entscheidung (2012)	Sinan und Felix: Mein Freund (2014)
Seidenhaar (2014)	Wenn Sonntag ist. 40 kunterbunte Geschichten (2016)
Sinan, Felix und die wilden Wörter (2016)	Sinan und Felix-Kamishibai:Mein Freund-Arkadaşım (2017) Fussball, Gott und echte Freunde (2018)

Tablo 9: Aygen Sibel-Çelik'in Eserleri ve Yayın Tarihleri

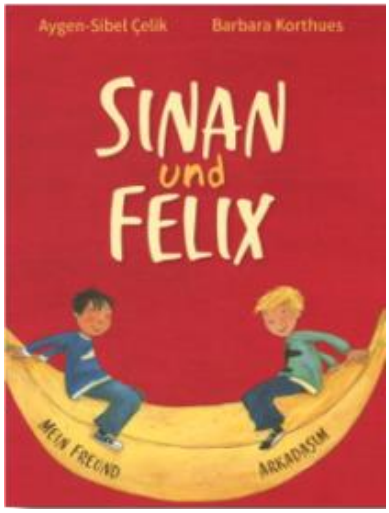
5.1.1.SINAN UND FELIX MEIND FREUND-ARKADAŞIM BİÇİMSEL ÖZELLİKLER

Aygen Sibel-Çelik'in kaleme aldığı Sinan und Felix Freund- Arkadaşım adlı çocuk kitabının öncelikle dış yapı (biçimsel) özellikleri açısından incelenmesi gerekmektedir. Bu kitapta da biçimsel özellikler olarak sırasıyla kitabın; kapak, ciltleme, boyut, kâğıt, sayfa düzeni ve resimleme özelliklerine, başlıklar halinde bakılacaktır. Kitap bu yönleriyle, dış yapı (biçimsel) özellikler açısından yorumlanacaktır.

5.1.1.1.KAPAK

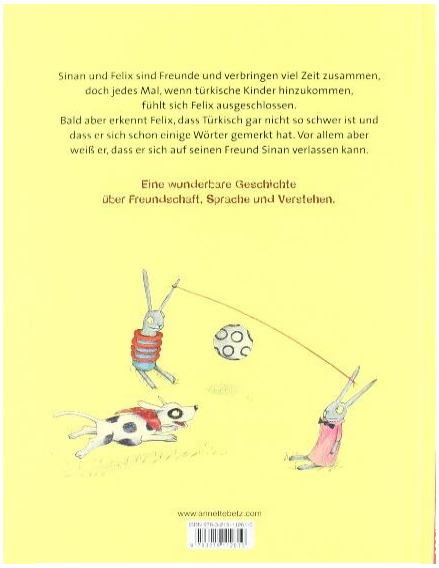
Ön kapak: Kitabın ön kapağının üstünde Yazarı ve resimleyen kişinin ismi bulunmaktadır. Altında ise büyük harflerle kitabın adı yazılmıştır. En altta da iki

çocuk resmedilmiştir. Çocukların biri sarı saçlı diğeri siyah saçlı olarak resmedilmiştir. Kapak rengi kırmızıdır. Bu açıdan ilk bakışta çocukların dikkatini çekecek bir renk tercihi yapılmıştır. Kullanılan resim de, kitabın konusu hakkında ipucu vermektedir. Dolayısıyla ön kapak resmi ile konunun uyumlu olduğu düşünülmektedir. Tüm bunların yanında ön kapakta önemli bir eksiklik, yayınevinin adı belirtilmemiştir.

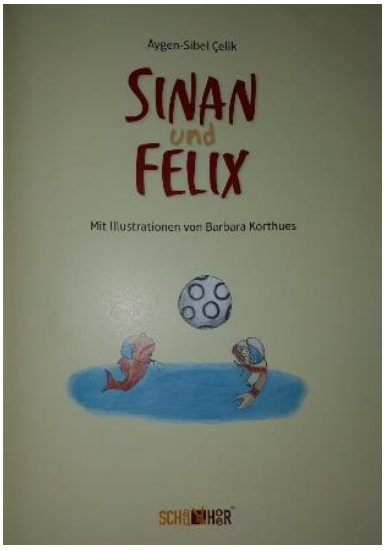
Resim 36: Sinan und Felix Ön Kapak

Arka Kapak: Kitabımızın arka kapağında tercih edilen renk ise sarı olmuştur. Bu bakımdan da hitap ettiği yaş grubu açısından merak uyandıracak bir renktir fakat tonların daha doygun kullanılması, ön kapakta daha uyumlu olmasını sağlayabilirdi. Yine arka kısımda, kitabın konusunun bildirildiği bir özete yer verilmiştir. Daha da altta, özet resimlerle de desteklemiştir. Bu bakımdan kapak resmini dikkatlice inceleyen bir çocuk ya da ebeveynin, kitap hakkında ön bir bilgisi olabilecek ve buna göre kitabı okumaya karar verebilecektir. Çocukların da dikkatini çekecek düzeyde kapak olması, bu kitabın içinde olayları merak etmeleri açısından önemlidir. Arka kapakta, kitabın hangi yaş grubuna uygun olduğu belirtilmemiştir. Ayrıca bandrol ve fiyat bilgi de bulunmamaktadır.

Resim 37: Sinan und Felix
Arka Yüz

İç Kapak: Kitabın iç kapağında, kitabın ismi ve yazarına yer verilmiş. Ayrıca kitabı resimleyen illüstratör ismi de yer almaktadır. Hem dış kapakta hem iç Altta ise kitabın sözlüğünde yer alan kelimelerden bazılarının çizimi vardır. En altında da yayınevinin adı bulunmaktadır. İç kapakta basım yılı yer almamaktadır. Aksine basım yılı (2007) kitabın en son sayfasında yer almaktadır.

Resim 38: Sinan und Felix İç Kapak

5.1.1.2. CİLTLEME

Kitabın kapağı kalın kartondan yapılmıştır. Tutkal yöntemi ile sabitleme kullanılmıştır. Mukavva yerine sağlam bir ciltleme yapılmıştır. Hacimli bir kitaptır. Tüm bu nedenle taşıması biraz zor olsa da, sağlamlık açısından hitap ettiği yaş grubun için son derece dayanıklıdır. Uzun zaman da bu sağlamlığından ödün vermeyecek bir ciltlemeye sahiptir.

5.1.1.3. BOYUT

Kitabın boyutu, 21X29 cm ebatlarındadır. Bu da kitabı, "büyük boy" kategorisine sokmaktadır (Tuncer, 1974). 330 g ağırlığında olan kitabın, boyutu hitap ettiği yaş grubuna (5-7) uygundur.

5.1.1.4. KÂĞIT

Kitabımız, birinci kalite hamurdan sayfalar içermektedir. 32 sayfalık kitapta birinci kalite gramajlı kuşe kâğıt kullanılmıştır. Bu açıdan çocukların, kolayca yırtamayacağı türdendir. Bu durum da kitabın sağlamlığını oldukça arttırmaktadır. Kullanılan renkler de, kâğıt üzerinde netlik kazanmıştır.

5.1.1.5. SAYFA DÜZENİ

Kitapta metinler genelde tek sütunludur. Bazı sayfalarda, Türkçe ve Almanca kelime karşılaştırması yapılması sırasında iki sütun tercih edilmiştir. Resimlemeler sayfaların çeşitli yerlerini serpiştirilmişlerdir. Bu durum çocukların merakının artması açısından önemlidir. Ayrıca kullanılan yazı puntosu 12'dir. Bu punto değeri, hitap edilen yaş grubuna pek uygun olmayabilir. Yazıların rengi, zemin rengiyle zıt olduğunda kolayca okunabilmektedirler. Bazı kelimeler koyu renkte, büyük puntoda yazılmışlardır. Bu yöntemin çocukların dikkatini yoğunlaştırmak amacıyla kullanıldığı düşünülebilir.

5.1.1.6. RESİMLEME

Kitabın resimlenmesinde kullanılan renk genelde mavi ve tonlarıdır. Muhtemelen, Sinan ve Felix erkek oldukları için bu renk tercih edilmiş olabilir. Çünkü onların dünyasının genelde bu renk olduğu belirtilmek istenmiş olabilir. Resimler genelde metinde anlatılanı açıklayacak düzeydedir. Çocuklar küçük boyda

resmedilmişlerdir. Kullanılan ayrıntılar ve çizim hatları ustalıkla belirtilmiştir. Nesneler ve kahramanlar aslına uygun bir şekilde resmedilmiştir.

Metinlerin resmi engellemediği gibi, resimler de metinleri kaybetmemiştir. Hepsi sınırında kullanılmıştır. Sinan ve Felix, arkadaşlıklarını temsilen hep yan yana resmedilmiştir. Bütün olayları beraber yaşamakta ve bazı şeylerle birlikte mücadele ettikleri, resimlemede net bir şekilde anlatılmaktadır. Her iki kahraman da yine mavi tonlarında olan kıyafetlerle betimlenmişlerdir. Bu da onların ne aynı şeylerden hoşlandıkları, zevklerinin aynı olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca çoğu nesne ve canlı da mavi tonlarının kullanımı, çocuklardaki özgürlük duygusunu ortaya sunmak için de tercih edilmiş olabilir. Hülya ise, kız olmasından dolayı pembe bir kıyafetle betimlenmiştir.

Resim 39: Felix' in Göle Düşmesi

Resimlemede hareketli ve canlı çizimlere sık sık yer verilmiştir. Bu durum da, çocukların kitapta yaşanan durumları daha etkili bir şekilde okumalarını ve anlamalarını sağlayacak bir yöntemdir. Anlatıma canlılık katmaktadır. Uzam ve perspektif kullanımı da yer almaktadır. Ayrıca, kuru kalem boya yöntemi ile resimlendirildiği düşünülmektedir. Bazı resimlemelerde ton farklılıkların olması bu durumu yorumlamaya yol açmaktadır.

5.1.2. SINAN UND FELIX MEIND FREUND-ARKADAŞIM İÇYAPI ÖZELLİKLERİ

Bir önceki bölümde dış yapı özellikleri incelenen kitabımızı, bir de içyapı özellikleri açısından yorumlamak gerekmektedir. Bu yorumlamayı yapabilmek için başlıklar halinde, önemli ögelere yer verilerek yorumlama yapılacaktır. İçyapı özelliklerine, belirli ögeler aracılığıyla başlıklar halindeki bakılacaktır. Bu başlıklar

sırasıyla; konu, tema (ana fikir), kahramanlar (karakterler), anlatım, plan, dil ve üslup, değerlerdir.

5.1.2.1. KONU

Kitabımızın konusunu, Türk olan Sinan'ın Alman olan Felix ile arkadaşlığıdır. Havanın çok sıcak olduğu bir yaz günü, Sinan ve Felix çimenlere otururlar. Su içip elmalarını bitirdikten sonra hangi oyunu oynayacaklarını düşünürler. Tam o sırada Sinan'ın başına bir yerden top çarpar. Bu top, Murat'ın topudur. Murat, Sinan'dan özür diler aralarında konuşular fakat bu konuşmalardan Felix hiçbir şey anlayamaz. Daha sonra Murat'ın topuyla top oynamaya karar veren Sinan, Felix'e oyuna davet eder. Felix ise, Sinan ile Murat'ın aralarındaki konuşmalarını anlayamayacağını aklına getirir ve bu durumdan rahatsız olur. Felix'in bu endişesini anlayan Murat, ona Türkçenin çok da zor olmadığını, kolayca anlayabileceği telkininde bulunur.

Sinan ile Felix, kaleci olmaya karar veren Murat ile top oynamaya sonunda karar verirler. Sinan ve Felix, Murat'a tam beş tane gol atarlar. Murat bu durumu saklamak ister. O sırada yeni bisikletiyle yanlarından Hülya geçmektedir. Onları görünce durur ve Felix ile tanışırlar. Hülya, köpeği "Schnuffi'yi onlarla tanıştırır. Felix, onların konuşmalarından hiç bir şey anlamaz. Fakat Schnuffi, Sinan'ın yanına gider ve onunla tanışmak için koklamaya başlar. Sinan ise köpekten korkar ve yanından gitmesini istediğinden Murat'ın topunu fırlatır. Köpek, topun arkasından koşar fakat top göle düşmüştür. Köpek de topla oynamak istediğinden suya atlar ve yüzmeye başlar.

Sinan, Murat ve Hülya göle doğru koşarlar ve Murat'ın topunu gölden çıkarmaya çalışırlar. Schnuffi, topu kıyıya getirecek, üç arkadaş ise buldukları sopa ile topu karaya atacaklardır. Murat bu yardımlaşmaya katılmaz kenarda bekler. Köpek, Felix'in elindeki sopayı görünce, topu bırakır ve sopa ile oyun oynayacağını sandığından Felix'e yönelir onun sopasını tutar. Dengesini kaybeden Felix derin suya düşer. Bu kez Felix'i, Hülya ve Sinan'ı sudan çıkarırlar. Murat yine onlara yardım etmez. Hatta topunun hala gölde kalmasına söylenir. Onun bu tavrına Felix,

Sinan'dan öğrendiği "Banane" Türkçe kelimesiyle cevap verir. Islanan Felix'e, Sinan ceketini verir. Felix buna çok sevinir ve çok iyi arkadaş olduklarını düşünür.

5.1.2.2. TEMA

Sinan ile Felix çok yakın arkadaştır. Arkadaşlıklarının yakınlığını, Felix'in anlamadığı kelimeleri açıklamakta ve durumlar karşısında birbirlerini desteklemelerinde borçludurlar. Felix ile Sinan farklı dilleri konuşuyor olsalar da, kelimelerin anlamlarını birbirlerine kendi dillerinden açıklamalar yaparak, anlaşabilmektedirler. Murat ise Felix'e yardım etmez, Sinan'ı kıskanır ve bencildir.

Kitaptaki ana tema, faklı dillerin konuşulmasının arkadaşlığa engel olmayacağı hatta birbirlerine destekleri sonrasında, kendi yararlarına bir durumun ortaya çıkacağı anlatılmaktadır. İletişim önemlidir fakat iletişimin oluşması için öncelikle çocukların birbirlerini kıskanmamaları ve arkadaşlık ilişkisi içerisinde olmalarının gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Felix çoğu şeyi anlamasa da bu durum onun, Sinan ile arkadaş olmamasına asla bir engel değildir. Bu nedenle de gerek Almanya'ya yaşanan Alman çocukların gerekse de Türk çocukların, birbirleriyle arkadaş olmalarında ve anlaşabilmelerinde asla engel yoktur. İsterlerse ve birbirlerine yardım ettikleri takdirde, birlikte hareket edip tüm sorunların üstesinden gelebilirler. Bu açıdan dil ve kültür farklılığının, çocuklar arasındaki iletişime engel olmayacağı hakkında, çocuklara verilen en güzel iletidir.

Kitabın verdiği en güzel mesaj, Almanya'daki çocuklarla Türk çocuklar arasındaki farklılığın sadece dil farklılığından oluştuğunu ve bu farklılığı aşmanın da –yardımlaşma ile- çok kolay olduğunu anlatması açısından önemli bir kitaptır.

5.1.2.3. KARAKTERLER

Resim 40: Sinan ve arkadaşı

Kitabımızın iki tane kahramanı vardır. Yakın arkadaş olmalarının da anlaşılması açısından, Sinan'ın mı yoksa Felix'in mi ana kahraman olduğu anlaşılmamaktadır. Bunun nedeni ise, ikisinin de aynı ölçüde değerli ve olayın içinde yer almalarındandır. Felix, Alman ve yedi yaşında sarışın bir çocuktur. Özellikle Alman olduğuna daha da dikkat çekilmesi açısından bu şekilde resmedilmiştir. Sinan ise altı yaşında Türk bir çocuktur. Sinan ise, kahverengi saçlara sahip olarak resmedilmiştir. Her ikisinin de kıyafetleri aynıdır. Bu durum önemlidir. Çünkü bu şekilde resmedilerek aslında saç renkleri ve dilleri hariç, aralarında hiçbir fark olmadığını göstermesi açısından farklılığın kötü algılanmasının önüne geçilmektedir.

Kitaptaki olayda geçen diğer yan karakterler ise, Murat, Hülya ve köpek Schnuffi'dir. Murat, yeşil kıyafetli olarak resmedilmiştir. Hülya ise, kız olmasından dolayı pembe kıyafetlidir. Köpek, Schnuffi ise oyuncu, hareketli ve akıllı bir köpek olarak betimlenmektedir.

5.1.2.4. ANLATIM

Anlatım ikinci ağızdandır. Sinan ve Felix'in bir günün kısa bir zaman diliminde yaşadıkları bir olay anlatılmıştır. Eğer Sinan'ın ağzından olayların anlatılması tekli bakış açısı yönünde, Felix'in dikkate alınmadığı algısını yaratabilirdi. Aynı durum Felix'in olayları tek ağızdan anlatmasında da yaşanabilirdi. Bu nedenler ana kahramanlarımız iki kişi olduğundan, anlatımın ikinci ağızdan anlatılması kitabın konusu ve teması açısından oldukça uygundur.

Anlatım oldukça canlıdır. Hissettikleri duyguların seslerine yer verilmiş. Bu seslerin koyu bir punto ile yazılması da, çocukların dikkat çekmesi için uygulanmıştır: "*Off", "Uff"*(s. 19). Ayrıca önemle üzerinde durulması gereken de, bu yansıma sözcüklerin evrensel olduğudur. Çünkü bunların kullanımı kimseyi anlaşmazlığa itmemektedir. Bu tür yansıma seslerin kullanımı, olayları daha da gerçekli kılmaya yaramıştır. Bu açıdan farklı ve faydalı bir yöntemdir denilebilir.

Akıcı bir anlatımı vardır. Bu durumda çocuklar okurken sıkılmayacakları düşünülebilir. Olaylar anlaşılırdır ve bir karmaşa ortamı bulunmamaktadır. Argo ve kaba kelimelere, kötü sözlere yer verilmemiştir. Anlatım ikinci ağızdan yapılsa da, kahramanların duygularının yansıtılması yerindedir ve anlaşılırdır.

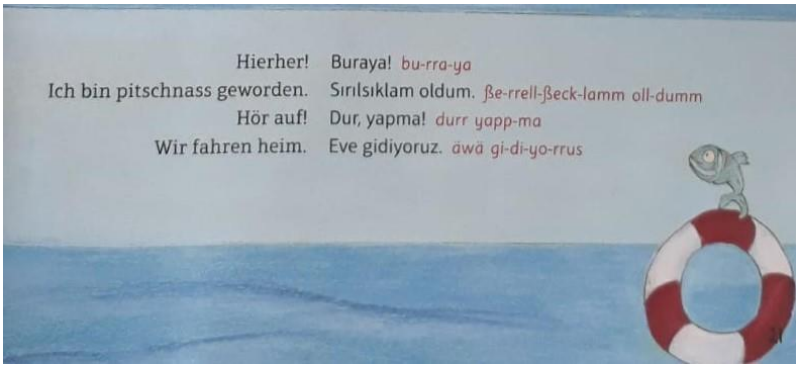
5.1.2.5. PLÂN

Kitabımızın planı hem zaman hem de metinlerin kullanımı açısından uygundur. Olayların yaşanma sırası bir plan dâhilinde anlatılmıştır. Öncelikle giriş bölümü; sakin başlamaktadır. Selim ve Felix oturup ne oynayacaklarını düşünmektedirler. Ardından Murat'ın gelmesiyle özellikle de Hülya'nın da dâhil olmasıyla olaylar serisi başlar. Gelişmenin içinde de sınırlılıklar vardır.

Gelişmenin ilk aşamasından olay yeni başlar, daha sonra git gide heyecanlı bir durum yansıtılmaktadır. Sonuç bölümünde ise, Felix ile Sinan'ın sıcacık arkadaşlığından bir kesit görülür. Bu açıdan kitabımız, çocukların sıkılmasına engel olacak düzeydedir. Anlatım yaş grubuna da uygundur. Bu yaş grubunun dikkati çabuk dağıldığından, bunun önüne geçilmesi için kitaptaki olaylar bazı sayfalarda aniden daha da hareketlenir ve bu durum da çocukların kitaba tekrar odaklanmalarına yardımcı olur.

5.1.2.6. DİL VE ÜSLUP

Kitabın dili oldukça sadedir. Olay örgüsü basit bir dille anlatılmıştır. Felix'in anlamadığı kelimelerin üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu gibi kelimelere, kitabın arkasında sözlük olarak yer verilmesi ve resimlendirilmesi, kitabı çok değerli kılmaktadır. Özellikle Sinan ve Felix'in birbirlerine karşı nazik konuşmaları, kitabın üslubunu da yumuşatmaktadır. Nezaket çerçevesinde olan arkadaşlıklarının üzerinde durulmuştur. En önemlisi de, Murat karakterinin ise, tam zır olarak vurgulanması, nezaketsizliğinde farklı bir uslup olduğunu çocuklara göstermesi açısından önemlidir.

Resim 41: Türkçe kelimelerin Almaca telaffuzları

Yaşanılan durumlara karşı Felix'in anlamadığı kelimelerin oluşuna yer verilmesinin yanında, bu kelimelerin Almancada okunuşlarına ve telaffuzlarına dikkat çekecek kırmızı punto ile yer verilmesi, bu kitabın Alman çocuklarına, Türkçeyi tanıtması açısından son derece önem içermektedir.

5.1.3. ESERİN TEMEL DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yukarıdaki bölümlerde incelediğimiz Türkçe çocuk kitabındaki gibi, Almanca olan bu kitapta da temel değerler bulunmaktadır. Bu açıdan çocukların bu kitabı okuduklarında hangi değerler ile karşılaşacakları incelenecektir. Kitapta karşılaşılan değerler; arkadaşlık, sevgi, paylaşmak, nezaket, estetik, hoşgörü, cesaret, yardımseverlik ve mutluluktur. Bu değerler, kitaptaki yer verilen şekilleriyle örneklendirileceklerdir. Ayrıca resimlerde bulunan örtük değerler üzerinde de durulacaktır.

Değerler	Doğrudan	Örtük	Toplam
Arkadaşlık	4	2	6
Sevgi	8	0	8
Paylaşmak	2	1	3
Nezaket	8	0	8
Estetik	3	0	3
Hoşgörü	1	0	1
Cesaret	1	0	1
Yardımseverlik	3	1	4
Mutluluk	1	0	1
Toplam	31	4	35

Tablo 10: SINAN UND FELIX MEIND Freund-Arkadaşım Değerler

Kitapta değerler, oldukça fazladır. Bu açıdan çocuklar için faydalı bir kitaptır. Değerlerin içerisinde en çok "sevgi" ve "nezaket" üzerin dikkat çekmek gerekmektedir. Tablo halinde gösterilen değerlere, yer aldıkları kelimeler ve sayfa numaralarıyla verilecektir.

Arkadaşlık: *"Sinan war doch sein bester Freund."* (s. 8) (Sinan en iyi arkadaşıydı.)

Resim 42: Sinan ve Felix

Resim 43: Sinan ve Felix'in arkadaşlığı

"Sinan war eben sein bester Freund." (s. 22) (Sinan, şimdi onun en iyi arkadaşıydı.)

"Er ist mein fester Freund." (s. 23) (O, benim en iyi arkadaşım.)

"Du bist mein bester Freund." (s. 23) (Sen, benim en iyi arkadaşımsın.)

Ayrıca resimler aracılıyla da *arkadaşlık değerine* dikkat çekilmiştir. Bu açıdan onları örtük değer olarak kabul edebiliriz.

Sevgi: *"En sevdiğim yemek, patates kızartması. Mein lieblingsessen ist Pommes frites."* (s. 26)

"En sevdiğim renk, mavi. Meine Lieblingsfarbe ist Blau." (s. 26)

"Hobilerim futbol oynamak, yüzmek ve kitap okumak. Meine Hobbys sind Fussballspielen Schwimmen und Lesen." (s. 26)

"Hiç sevmediğim şey, ıspanak. Wash ich gar nicht mag, ist Spinat." (s. 26)

"Mein Lieblingsessen ist Nudeln mit Tomatensosse. En sevdiğim yemek domates soslu makarna." (s. 27).

"Meine Lieblingsfarbe ist Grün. En sevdiğim renk yeşil." (s. 27)

"Was ich gar nicht mag sind Spinnen. Hiç sevmediğim şey örümcekler." (s. 27)

"Meine Hobbys sind Fussballspielen Fahrradfahren und Malen. Hobilerim futbol oynamak, bisiklet sürmek ve resim yapmak." (s. 27)

Paylaşmak: *"Magst du auch was? Sen de ister misin?"* (s. 6-7)

"Sinan gab Felix seine Jacke…" (s. 22) (Sinan, Felix'e ceketini verdi.)

Resim 44: Sinan'ın ceketini Felix ile paylaşması

Nezaket: *"Danke! Teşekkür ederim!"* (s. 6-7)

"Bitte (sehr)! Bir şey değil! Rica ederim" (s. 7)

"… özür dilerim." (s. 8)

"… bilerek olmadı." (s. 8).

"Ich habe mich doch eben entschuldigt." (Az önce özür diledim.) (s. 8).

"Es tut mir leid! Entschuldigund! Özür dilerim." (s. 9).

"Das war keine Absicht. Bilerek olmadı." (s. 9).

"Bitte! Lütfen! (s. 17).

Estetik: *"Sie hatte ein tolles neues Fahrrad."* (Harika yeni bir bisikleti vardı.) (s. 12).

"War das ein toller Schuss!" (s. 16) (Harika bir atış değil miydi?)

"Sie ist sehr nett! O, çok sevimli. (s. 19).

Resim 45: Hülya ve bisikleti

Hoşgörü: *"Farketmez! Macht nichts!"*

Cesaret: "*Mutig ging Felix auf den viel grösseren Murat zu."* (Felix, cesurca daha büyük olan Murat'a yaklaştı.) (s. 8).

Yardımseverlik: *"Willst du uns nicht helfen?"* (Bize yardım etmeyecek misin?) (s. 19)

"Sinan und Hülya versuchten Felix zu helfen?" (s. 20)

"Sinan und Hülya zogen Felix aus dem Wasser." (Sinan ve Hülya, Felix'i sudan çekip çıkardılar.).

Resim 46: Topu kurtarma çabaları

Mutluluk: "*Felix war froh"* (Felix, mutluydu…) (s. 22).

Kitapta, oldukça fazla değere yer verilmiştir. Özellikle

Yardımlaşma ve arkadaşlık değerleri vurguludur. Bu durum

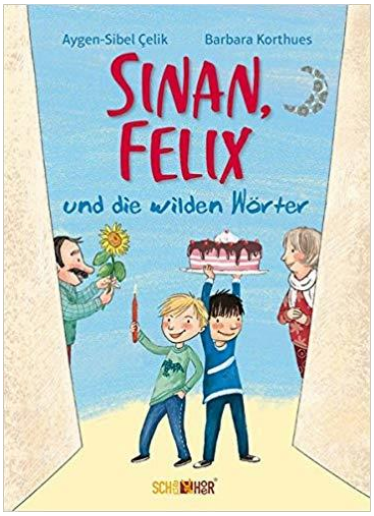
da temanın, farklılıklara rağmen arkadaşlık olmasından kaynaklanmaktadır.

5.2.1.SINAN UND FELIX DIE WİLDEN WORTER BİÇİMSEL ÖZELLİKLERİ

Sinan und Felix'in ikinci serisi gibi olan bu kitap da, belirtildiği üzere 7 yaş üzeri çocuklar için yazılmıştır. Bu açıdan kitap öncelikle biçimsel olarak incelenecektir. Öncelikle, biçimsel yani dış yapı özellikleri açısından hitap ettiği yaş grubuna etkisine bakmak gerekmektedir. Biçimler özellikler olarak sırasıyla kitabın; kapak, ciltleme, boyut, kâğıt, sayfa düzeni ve resimleme özelliklerine, başlıklar halinde bakılacaktır.

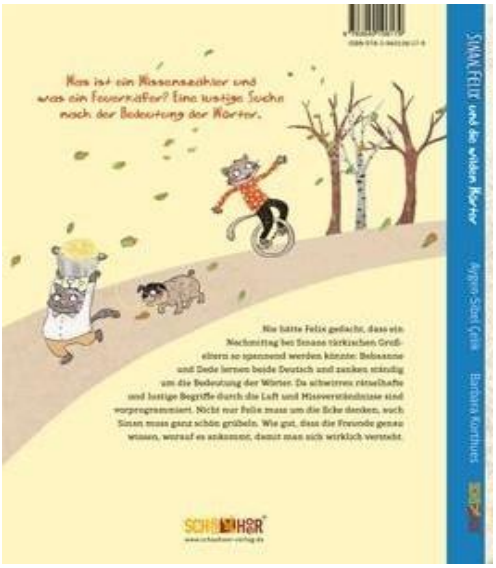
5.2.1.1.KAPAK

Ön Kapak: Kitabın ön kapağında, üstte yazar ve resimleyenin adı yer almaktadır. Altında kitabın adı büyük harflerle yazılmıştır. Başlığın altında ise, hangi serisi olduğunun adı küçük harflerle belirtilmiştir. Kitabın adı ilgi çekici ve merak uyandırıcıdır. En altta ise yayınevinin adı bulunmaktadır. Ön kapak resmine resimleme özellikleri açısında bakmak gerekirse; renkleri dikkat çekicidir. Kitabın adının, mavinin üzerine kırmızı renklerle yazılması, çocukların dikkatlerini çekecek türdendir. Ayrıca kitap kapağında Sinan ve Felix'in yanı sıra iki yaşlı kişi daha resmedilmiştir. Felix, elinde mum tutmakta, Selim ise pasta tutmaktadır. Bu açıdan kapak resmine ilk bakışta, kitabın konusu ve kahramanları hakkında ön bilgi edinilebilmektedir.

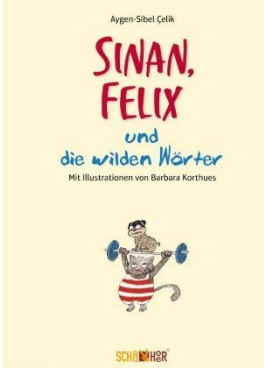
Resim 47: Sinan, Felix und die wilden Wörter Ön Kapağı

Arka Kapak: Kitabın arka kapağının rengi daha soluk tonlardadır. Fakat verdiği kısa bilgi ile konusu hakkında dikkat çekilebilecek bir yöntem kullanılmıştır. Kapakta, kitabın konusu ile ilgili olmayan sadece canlılık verilmesi açısından kedi, köpek ve ağaç resmi görülmektedir. Kitabın arka kapağında olması gerekenler; ilk serisinin bir kapak fotoğrafı, kitabın basım yılı, hitap ettiği yaş grubu ve fiyatıdır. Bu açıdan arka kapakta tamamlanması gerek ögeler yer almaktadır. Arka kapakta dikkati çeken, sırt yazısının oluşudur. Kapakta buna yer verilmesi, çocukların kendi kitaplıklarını oluşturması açısından büyük farkındalık ve önem taşımaktadır.

Resim 48: Arka Kapak

İç Kapak: Kitabın iç kapağında, yine yazarın ve kitabın adı dikkat çekici renklerle yer almaktadır. Kitabın adı genelde kırmışı ile serisinin adı ise mavi renkle yazılmıştır. Kitabın adının hemen altında resimleyenin adı da bulunmaktadır. Renklendirmesi ve canlılık kazandırması açısından, köpeği kaldırmış bir kedi resmi görülmektedir. Yine iç kapakta da olması gereken, basım yılı yer almamaktadır. En altta ise yayın evinin adı bulunmaktadır.

Resim 49: İç Kapak

5.2.1.2. CİLTLEME

Ciltleme diğer eserde de olduğu gibi, kalın yırtılmaz kartondan yapılmıştır. Tutkal ile yapıştırma yöntemi kullanılarak ciltlenmiştir. Bu açıdan sağlam bir kitap olduğundan çocukların kullanımı açısından kullanışlıdır.

5.2.1.3. BOYUT

Kitabımızın boyutu, 21x29 ebatlarındadır. Bu nedenle de "büyük boy" çocuk kitabı kategorisine girmektedir. Ağırlığı ise 375 gramdır. Boyutunun büyük olması, çocukların resimleri kolay görmesi açısından uygundur. Onların, rahatla taşıyabileceği şekilde yayımlanmıştır.

5.2.1.4. KÂĞIT

Birinci kalite hamur kâğıt kullanılmıştır. Gramajı yüksek ve kaliteli bir kâğıttır. Bu durum da kitabın, kolayca yırtılmasını ve neticede yıpranmasını engellemekte olduğundan, hitap edilen yaş grubuna uygun bir kullanım sağlamaktadır. Kâğıdın kaliteli olması, resimlerin de çok net anlaşılmasını sağlamaktadır.

5.2.1.5. SAYFA DÜZENİ

Kitaptaki metinler tek sütun halindedir. Karşılıklı kelimelere yer verileceği zaman iki sütün halinde kullanılan kısımlar da bulunmaktadır. Metinler, resimlerin görünümünü engellememektedir. Zemin rengi ile metin renginin zıt kullanılması, okunuşu kolaylaştırmaktadır. Önem verilen kelimelerin koyu tonlarla yazıldığı görülmektedir. Bunların yanı sıra kullanılan punto 16 puntodan az olduğu ve sayfa sayısı 36 olduğu için, hitap ettiği yaş grubuna uygun olmadığı düşünülebilir.

5.2.1.6. RESİMLEME

Öncelikle kapak resimlemesi, konuyu açıklaması ve tahmin edilmesi açısından başarılıdır. Bunun yanında kullanılan renkler, dikkat çekme oranına uygun olarak belirlenmiştir. Kitabın adına dikkat çekilmek istendiğinden, soluk ton zemin üzerine kırmızı yazı ile belirtmek tercih edilmiştir. Sinan ve Felix'in kıyafetleri, "Mein Freund" kitabındaki gibidir. Onların bir karakter olduklarının anlaşılması açısından böyle olması normaldir.

Resim 50: Evin geleneksel dekoru

Resimlemede, renkler çok uyumlu ve göz alıcı şekilde kullanılmıştır. Babaannenin evindeki koltukların turuncu olarak resmedilmesi, yakınlığı ve ortamdaki samimiyeti anlatmak için tercih edilmiş olabilir. Ayrıca Sinan'ın babaannesi de turuncu bir

kıyafetle resmedilmiştir. Bu renk, sevginin ve huzurun rengi olduğundan bilinçli olarak kullanıldığı düşünülebilir.

Bu kitabımızda özellikle evin dekorunun resimlenmesi hakkında konuşulmalıdır. Resimleme, kullanılan renkler, aksesuarlar ve eşyalar tamamen Türk kültürünü yansıtan özelliktedirler. Bu açıdan bu nesneler bilinçli olarak seçildiği düşünülebilir. Bu kitabı okuyan bir çocuk, Türkçe'nin yanı sıra, bir Türk evinin de nasıl olduğunu gözünde canlandırabilecek hale gelebilir. Bir kültür tanıtımı olarak, bu kitap ve resimlemesi fevkalade önem taşımaktadır. Resimlemede kullanılan; koltuk üstünde danteller, fiskos masası, üzerindeki abajur, yine koltuk üstünde asılı tablo,

odanın köşesinde duran büyük ev çiçeği tipik bir Türk evini yansıtan eşyalardır. Resimlemede daha da önemli bir şekilde üzerinde durulacak nesne de kapı önünde kullanılan paspasın resimlenişidir. Betimlenen bu paspas, neredeyse bütün Türk evlerinde bulunan bir çeşit kapı önü paspasıdır.

Resim 51: Paspas

Resimlemenin bu şekilde kültürel ögeler barındırması, çocukların bunları algılaması açısından çok yerinde bir kullanım olmuştur. Bu açıdan kitabın konusuyla resimleme son derece uyumludur. Çocuklara görsel estetiğin yanı sıra kültürel yapıları da öğreten ve bu farkındalığı kazandıran oldukça başarılı bir resimlemedir.

5.2.2. SINAN UND FELIX DIE WILDEN WORTER İÇYAPI ÖZELLİKLERİ

Kitabın dış yapı özellikleri olan biçimsel özellikleri incelenmiştir. Bu açıdan bakılması gereken içyapı özellikleridir. Bu kitabın da incelenmesi açısından, içyapı ögelerinin neler olduğuna ve özelliklerine ne derece uyulduğuna bakılması yerinde olacaktır. Yorumlanması gereken bu yapılar; konu, tema (ana fikir), kahramanlar, anlatım, plan, dil ve üslup ile değerlerdir.

5.2.2.1. KONU

Bu kitabımızda yine Sinan ve Felix'in başından geçen bir gün anlatılmaktadır. Bu serinin konusu, "vahşi kelimeler"dir. Bir gün Sinan ve Felix ne yapacaklarını düşünürken, Sinan'ın aklına babaannesine gitmek gelir. Felix ile beraber babaannesine gelirler. Kapıyı dedeleri açar ve Sinan hemen dedesinin elini öper. Felix bu hareketi anlamlandıramasa da o da dedenin elini öper ve içeri geçerler. Babaannesi, onları görünce çok sevinmiştir. Neden kapıda duruyorsunuz diyeceğine yanlış cümle kuruyor ve kapıcılar diyor. Çünkü kitapta babaanne ve dedenin pek Almanca kelimelere hâkim olmadıkları üzerinde durulmaktadır. Daha sonra Felix ve Sinan, oturma odasında ders çalışmaya başlıyorlar. Bu esnada da babaanne çiçekli elbisesini giyiyor ve yemek yapmaya başlıyor. Dede ve babaanne, en çok kimin Almanca

bildikleri konusunda tartışıyorlar. Sonra birlikte Türkçe şarkı söylüyorlar ve durum Felix'in hoşuna gidiyor. Sinan da, onların sadece Türkçe konuşurken kavga etmediklerini ekliyor. Bu esnada dede, ceviz alıyor iki eliyle kırıyor. Babaanne bunu göründe, fındık kıracağı ile neden kırmadığı hakkında onunla tartışıyorlar. Yemek hazır olduğunda hep birlikte, sofrayı hazırlamaya yardım ediyorlar. Sofrada bir çekişme yaşanıyor ve bu sırada bir but sofradan ayakkabının içine giriyor. Bu sırada babaanne dedeye yine olumsuz bir söz söyleyince dede üzülüyor. Hap içmek istiyor fakat hapın arkasında yazanı tam anlayamadığından Sinan'a okutuyor. Daha sonra da vazoda duran ayçiçeğini alıp babaanneden özür diliyor. Onların barıştıklarını gören Sinan ve Felix evlerine gitme hakkında konuşuyorlar.

Resim 52: Dede ve babaanne

5.2.2.2. TEMA

Kitabın ana fikri, sadece çocukların değil büyüklerin de, yaşadıkları yerin dillerini öğrenmelerinin zorluğunu göstermeye çalışsa da bu durum onların iletişim kuramadıkları anlamına gelmemektedir. Almancanın öğrenimi kolay olmasa da, birlikte olunca dolayısıyla yardımlar sayesinde aradaki engelin kalkacağını en güzel bir şekilde anlatan bir temaya sahiptir.

Felix'in tam olarak dede ve babaanneyi anlamaması, babaanne ve dedenin de Almancanın bazı soyut kelimelerini farklı yorumlamalarının son derece normalliği üzerinde durulmuştur. Kitapta anlatılmaya çalışılan en önemli durum da, Felix'in kültürel ögeler barındıran bir eve gelmesi ve bazı şeyleri anlamlandıramamasıdır. Fakat tüm bunlara rağmen Felix, çok hoş vakit geçirmiş ve birçok şey öğrenmiştir.

5.2.2.3. KAHRAMANLAR

Ana Kahramanlar: Kitabımızdaki ana kahramanlarımız seri kitap olmasından dolayı yine Felix ve Sinan'dır. Bu kitapta da onların arkadaşlıklarının ne denli kuvvetli olduğu betimlenmektedir. Her ikisi de, ilk kitaptaki gibi resimlenmişlerdir. Kıyafetleri dahi aynı çizilmiştir. Farklı olarak ikisinde sırtında okul çantaları vardır.

Resim 53: Sinan ve Felix

Yan Kahramanlar: Kitabımızdaki yan kahramanlar ise babaanne ve dededir. Olay onların yaşadıkları bir günün aktarılmasından geçmektedir. Sinan'ın büyüklerini bu şekilde ziyareti, çocuklara değerli bir izlenim verebilir.

5.2.2.4. ANLATIM

Kitabın anlatımı, ilk kitapta da olduğu gibi ikinci ağızdandır. Bu durum da iki kahramanın olmasından kaynaklanan bir durumdur. Böyle olması konunun akıcılığını engellememiştir. Konu akıcı ve uzundur. Bazı yerlerde mizah ögeleri de yer verilmiştir. Böylelikle çocukların kitabı okurken eğlenmesi de amaçlanmıştır.

5.2.2.5. PLAN

Kitapta anlatılanlar ve resmedilenler bir plan dâhilindedir. Özellikle giriş, gelişme ve sonuç kısımlarına yer verilerek anlatım yapılmıştır. Bazı yerlerde, çocukların dikkatini çekmesi açısından eğlenceli ve abartılıdır.

5.2.2.6. DİL VE USLUP

Kitabın anlatım dili sade olmasının yanında, argo bazı kelimelere yer verilmiştir. Ayrıca, babaannenin yanlış söylediği kelimeler, onun algıladığı şekilde resmedilmiştir. Bilinmeyen kelimeler kitabın arkasında sözlük olarak bulunmaktadır. Bunun yanı sıra farklı kelimelere de yer verilmiştir. Ayrıca konuşmaların Türkçe karşılıkları ve telaffuzları yine kırmızı punto ile yazılarak dikkat çekmesi amaçlamaktadır. Çocukların dikkatinin çekilmesi istenen kelimeler, koyu renk ile yazılmışlardır. Babaanne ile dedenin birbiriyle tartışmaları kötü bir üslup olsa da, daha sonra barışmaları çok gerçekçi ve sevgi doludur.

Kitap ayrıca, iki dilli bir kitaptır. Ağırlıklı olarak Almanca kullanılmıştır. Avrupa ortak dil çerçevesine göre B1 seviyesinde bir dili vardır. Kullanılan Türkçe

kelimeler kalın ya da tırnak işareti içinde gösterilmiştir. Kitabın bu şekilde yazılmasının tercih edilmesi, çocukların dil öğrenimi açısından son derece önemlidir. Çocukların dünyasına, dikkat çekici bir şekilde girilerek özellikle Alman çocuklarının Türkçeye meraklarının uyandırılması sağlanmıştır.

> *"Erken yaşta yabancı dil öğrenimi sürecinde, diğer materyallerin yanı sıra özellikle metinler, resimler ve görseller sıkça kullanılan araçlardır. Yazınsal metin türleri olarak masallar, şiirler, fabl, efsaneler, öyküler, çizgi öyküleri ve şarkılar çocukların hayal dünyalarına girmek, farklı kültürlerle tanıştırmak, ön bilgi ve algıları ile bağlantı kurmak, empati kurmak, yabancı dil ve kültüre aşinalık kazandırma açısından işlevsel araçlardır."* (Yücel, 2017:680).

Bu *şekilde* Türkçe kelimelere dikkat çekmek istenmiştir. Babaanne ve dede tarafından yanlış söylenen kelimeler de kalını olarak gösterilmiştir. Sayfaların alt kısımlarında da Türkçe kelimelerin Almanca hecelenişlerine, kırmızı olarak dikkat çekilmiştir.

5.2.3. ESERİN TEMEL DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Kitabımız, çocuklara farklı dillerinin ve kültürlerin (Türkçe-Almanca) tanıtımını yapması açısından çocuklara kültür eğitimi verebilen değerdedir. Bunların yanı sıra kitap, içinde birçok değer barındırmaktadır. Hitap ettiği yaş grubuna farkındalık ve Türkçeye karşı merak uyandırması açısından çok başarılı bir kitaptır. Bu açıdan değerlere de yer verildiğinden, onları incelemek gerekmektedir.

Kitapta tespit edilen değerlerin sayısı, dokuz tanedir. Bunlar; arkadaşlık, saygı, misafirperverlik, hoşgörü, estetik, yardımlaşma, paylaşmak, nezaket, özgüvendir. Bu değerlere hem geçtikleri kelime yerlerini hem de resimlemelerini belirtmek gerekmektedir.

Değerler	Sayı	Toplam
Arkadaşlık	3	3
Saygı	2	2
Misafirperverlik	1	1
Estetik	7	7
Yardımlaşma	3	3
Paylaşmak	2	2
Nezaket	5	5
Özgüven	3	3
Toplam	26	26

Tablo 11: SINAN UND FELIX DIE Wilden Worter Değerler

Arkadaşlık: *"...wie sein bester Freund.* (En iyi arkadaşı gibi) (s. 4)

"Felix konnte den Opa von seinem besten Freund gut leiden". (s. 8)

"Er kannte seinen Freund gut". (Arkadaşını iyi tanıyordu). (s. 17).

Saygı: *"Sie nahm die Hand seines Grossvaters, küsste sie und führte sie an die Stirn."* (Sinan dedesinin elini aldı ve alnına koydu) (s. 4).

"Felix verstand nichts aber machte das Gleiche mit der Hand des alten Mannes wie sein bester Freund. (Felix, hiçbir şey anlamadı ama en yakın arkadaşı gibi yaşlı adamın eli ile aynı şeyi yaptı." (s. 4)

Resim 54: Sinan, dedesinin elini

Misafirperverlik: *"Die Tür öffnete der Opa von Sinan "**Hoşgeldiniz !**"* (Kapı, Sinan'ın dedesi tarafından açıldı.) (s. 4).

Estetik: *"...königliche Couch, eine alte Standuhr und einen schnörkeligen Bilderrahmen."* (Kraliyet koltuğu, sarkaçlı dolap saati ve süslü çerçeve). (s. 6).

"Ein echt schicker Saal!" (Gerçekten şık bir salon.) (s. 6).

"...köstliche Düfte..." (Harika kokular) (s. 9).

"...fröhliche Stimmen..." (mutlu ses) (s. 9).

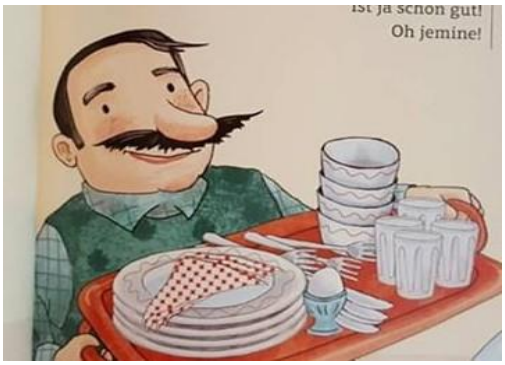
" es war alles lecker..." (her şey lezzetliydi) (s. 11)

Resim 55: Babaanne dans ediyor

"Das ist mein neuer Fussbehalter." (bu benim yeni ayakkabılarım) (s. 13).

"Die Jungs waren ganz schön schlau." (Gençler çok akıllı) (s. 17).

Resim 56: Sinan'ın dedesi yardım ediyor.

Özgüven: *"die alte Frau gringste stolz..."*(Yaşlı kadın gururla sırıttı) (s. 7)

"Seine Frau hob die Nase..." (Karısı burnunu kadırdı) (s.7)

"Ich kann besser sprechen Deutsch als Oma." (Ben babaanneden daha iyi Almanca konuşabilirim.) (s.7).

Yardımlaşma: *"...Halfen gern beim Tischdecken."* (Masanın hazırlanmasına yardım ettiler) (s.10)

"Ob ihnen das in Mathe helfen würde?" (Bu matematikte onlara yardım eder miydi?) (s. 10)

"Sinan konnte seinem Freund wieder nicht helfen." (Sinan bu kez arkadaşına yardım edemedi.) (s. 15)

Paylaşmak: *"An einem eiskalten Herbstnachmittag wollten Sinan und Felix gemeinsam Hausaufgaben machen."* (Buzlu bir sonbahar öğleden sonra, Sinan ve Felix birlikte ev ödevi yapmak istedi.) (s. 2).

"Babaanne und Dede sangen beim Kochen gemeinsam türkische Lieder." (Babaanne ve Dede birlikte yemek pişirirken Türkçe şarkılar söylüyordu.) (s. 9).

Resim 57: Dede ve babaanne Türkçe şarkı söylüyor

Nezaket: *"Bitte nehme den Kernspalter!"* (Lütfen fındık kıracağını al) (s. 8)

"Felix, du bitte Kerzenhalter und Sinan, du Tortenheber. Bitter Übertragung auf den Esstisch, ja?" (Felix, sen

şamdanı Sinan sen de spatulayı lütfen taşınanlar yemek masasına tamam mı?" (s. 10)

"Nimm bitte den Spaghettitrager." (Lütfen, spagetti kaşığını al.) (s. 11)

"Bitte schön!"(Lütfen) (s. 11)

"...kniete sich vor ihr nieder." (önünde diz çöktü.) (s. 18).

Resim 58: Sinan'ın dedesi, eşine çiçek veriyor.

Görüldüğü üzere kitapta birçok değer yer almaktadır. Bu kitapta en çok üzerinde durulan değer, *estetik* ve *nezakettir.* Empati de yer almaktadır. Konuşulanların anlaşılmadığı durumlar olsa da herkes birbirini sevmekte ve anlamaya çalışmaktadır. Çocuklara değer kazanımı açısından son derece önemli bir çocuk kitabıdır. Bunun yanı sıra Türkçe ve Almanca kelimeleri karşılaştırması açısından da, çocuk edebiyatına farklı bir yöntem getirmiştir denilebilir.

TARTIŞMA

Necdet Neydim'in resimli çocuk kitapları ile ilgili, S. Çelik'in (2016) "Necdet Neydim'in Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Değer Eğitimi ve bu eserlerin Türkçe öğretimine katkısı"[2] adlı tez çalışmasından başka, değer eğitimi ile ilgili çalışma henüz yapılmamıştır. Yapılan bu çalışmada Necdet Neydim'in 13 kitabı **(1)** Selimin Maceraları **2)** Nasreddin Hoca ile Düşünmek I **3)** Nasreddin Hoca ile Düşünmek II **4)** Annem Öyle Söylüyor. **5)** Hoş Geldin Ali **6)** Ceviz Oynama Zamanları Geçti **7)** Yasimcim Canım Benim **8)** Çok Cici Bir Kızım Ben Pışşık **9)** İsmail ve Babamın 68 Kuşağı **10)** Şehrazat İstiridyenin Sırrı **11)** Geleceği Gören Çocuk **12)** Aklını Kullan Geleceği Bak **13)** Kırk Yıllık Sirke Ya Da Beklemesini Bilmek **)** ***Erol Güngör'ün*** profesörlük tezinde ortaya koyduğu yedi değer sahasında incelenmiştir. Çalışmada daha çok değer eğitimi ve Türkçe eğitimi ilişkisi ele alınmış ve bu kapsamda ikilemeler deyimler ve atasözleri kalıp sözler ve yansıma sözcükler ele alınmıştır. Bu çalışmamızda Necdet Neydim'in çalışılan iki kitabı üzerinde ayrıntılı olarak değerlerin incelenmesi değer eğitimi açısından bu kitapların önemini vurgulamıştır. Çalışmamız Neydim'in değerler eğitimi açısından kitaplarının incelendiği başka araştırmalara temel teşkil edilebilecek bir nitelikte olmayı amaçlamıştır.

Aygen Sibel Çelik'in resimli çocuk kitaplarının incelendiği bir çalışma henüz hem Türkiye hem de yurtdışında bulunmamaktadır. Bu çalışmamız, Çelik'in belirlenen iki kitabının hem biçimsel hem içerik hem de özellikle değerler açısından incelenmesi bu açıdan yapılan ilk çalışma niteliği taşıyabilir.

[2] Bkz: Seyyare Çelik (2016), "Necdet Neydim'in Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Değer Eğitimi ve Bu Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı". Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Edebiyat her alanda, kültürlerin taşınma aracı olarak kullanılmıştır. Yapılan araştırmamız sonucunda çocuk edebiyatının da değerler aktarımında iyi birer materyal ve aracı olduğu değerlendirilmektedir. Çocuk kitaplarında eğer amaç belli ise, kullanılan dil ne olursa olsun, çocuğa verilmesi düşünülen iletişim becerisi ya da fikirler, çocuk edebiyatı aracılığıyla kolayca verilmektedir.

Değerler ve resimli kitaplar aracılığı ile değerler hakkında birçok yapılmış çalışma bulunmaktadır. Resimli çocuk kitaplarının, değerlerin eğitimi açısından önemini vurgulayan bu çalışmalar, genellikle bir yazarın kitaplarının incelemesi şeklindedir. Tek bir yazarın eserinin incelenmesi, temel değerlerin kazanımının tek taraflı yorumlanmasına zemin hazırlayabileceğinden, bu çalışmada, iki yazarın eserlerinin karşılaştırılması sonucunda farklı bakış açılarıyla kullanılan değerlerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Eserleri incelenen ilk yazarımız Türk çocuk edebiyatı yazarı iken; diğer yazarımız da Alman çocuk edebiyatı yazarıdır. Bu açıdan, farklı dillerde yazılan çocuk edebiyatı eserlerinde verilen değerlerin benzer olup olmadığı, kazandırılmak istenen değerlerin resimler aracığıyla nasıl verildiği, hangi açıdan ortak noktaları sahip olup olmadıkları inceleme alanımız içerisinde olmuştur.

Öncelikle, Necdet Neydim'in "Selim'in Maceraları" adlı resimli çocuk kitaplarından olan "Aynı Dili Konuşmak" ve "Selim Sana Ne Diyeyim" serileri yapısal ve biçimsel olarak incelenmiştir. Bu kitapların hem yapısal hem de biçimsel olarak hitap ettiği yaş grubuna uygunlukları tartışılmıştır. Her iki kitap da biçimsel olarak hitap ettiği yaş grubuna uygun düzeydedir. Yapısal olarak bakıldığında ise "Aynı Dili Donuşmak" kitabı yine hitap ettiği yaş grubuna uygun iken, "Selim Sana Se Diyeyim" kitabının çalışmanın başında uygun olmadığı düşünülmüştür fakat bu kitabın, her ne kadar hitap ettiği çocuklara uygunluğu sorgulansa da yorumlamada ikilem yaratmıştır. Kitapta kullanılan deyimler ve yan anlamların fazlalığı sebebiyle okuyan çocukların anlayamayacağı ya da farklı anlamlar çıkarıp yanlış davranışlarda bulunacakları düşünülse de aslında kitabın amacının "empati" olduğu düşünülürse çocuklar için oldukça uygun bir kitap olduğu görülmektedir. Çünkü kitapta Selim'in, ailesinin konuşmalarında yer alan deyimler ve yan anlamlar sebebiyle onları

anlayamaması, kitabı okuyan çocuğun da Selim'in bu konuşmaları anlayamamasını anlamaları açısından son derece etken rolde bir kitap özelliği taşımaktadır. Bunun yanı sıra, bu kitap, bir nevi büyüklere de mesaj vermektedir. Onlara, çocukların anlayacağı kelimeler ya da cümlelerle konuşmaları gerektiğini yoksa ortada bir iletişimsizliğin yaşanabileceğini belirtmesi açısından da büyüklerin de ders alması gereken bir çocuk kitabı olduğu kanısına varılmıştır.

Çalışmamızın asıl konusu olan, değerler eğitimi açısından bakıldığında; Neydim'in "Aynı Dili Konuşmak" kitabında temizlik, nezaket, sevgi, arkadaşlık, dürüstlük, çalışkanlık, mutluluk, yardımseverlik, paylaşma, sorumluluk, empati değerlerine yer verildiği sonucuna varılmıştır. Bu açıdan kısa bir olayı anlatan çocuk kitabında, bu kadar çok değer yer alması, çocuklar açısında fayda sağlayacak düzeydedir. Özellikle de, değerlerin çoğu kitaptaki resimlerde daha fazla yankı bulmaktadır. Bu açıdan da yaş grubu dolayısıyla resimlere daha çok dikkat etmeleri, kitabın resimleme aşamasında göz önünde bulundurulmuştur.

Neydim'in değerler açısından incelenen "Selim Sana Ne diyeyim?" adlı çocuk kitabında da yine metnin resimlerle oldukça uyumlu bir şekilde desteklendiği görülmüştür. Bu kitapta yer alan değerlerin ise aile, arkadaşlık, empati, güven, sorumluluk, dürüstlük, nezaket, sevgi olduğu görülmektedir. Özellikle bu kitapta değerlerin kullanımının yanı sıra, Türkçe'nin dil zenginliklerinden olan deyimlerin kullanılmış olması, -okuyan çocuklar anlayamasa da- onlara kulak aşinalığı olması açısından son derece yerinde ve önemli bir kullanım tarzıdır. Bu durum çocuklara, dil farkındalığı kazandıracak niteliktedir.

Neydim'in incelenen iki kitabında da yer verilen bazı değerlerin ortak olduğu görülmüştür. Ancak aile, temizlik gibi bazı değerler de ortak kullanılmamıştır. Bir kitapta temizlik değeri varken, diğer seride ise aile değerini içeren ögelere yer verilmiştir. Bu açıdan iki seriyi de okumuş olan çocuklar, yaşları gereğince önemli olan değerlerin çoğunun kazanımına ulaşmış olacaklardır. İncelenen bu kitapların hem dil hem de kültür taşıması açısından son derece uyumlu oluşturulduğu görülmüştür. Kullanılan deyimlerle ya da ailevi yaşayışla, çocuğa verilmek istenen

duygular yansıtılmış ve duymadıkları kelimeleri duymalarına onlara aşina olmalarına yardımcı olmuştur.

Alman çocuk edebiyatı incelememiz, Türk-Alman çocuk edebiyatının önemli bir temsilcisi olan Aygen Sibel-Çelik'in "Sinan und Felix Mein Freunde" adlı çocuk kitabıdır. Bu kitapta; arkadaşlık, sevgi, paylaşmak, nezaket, estetik, hoşgörü, cesaret, yardımseverlik, mutluluk değerlerine yer verildiği görülmüştür. Özellikle resimler aracılığıyla da değerler pekiştirilmiştir.

Çelik'in son olarak incelenen çocuk kitabı: Sinan und Felix die Wilter Wörter hem biçimsel hem de yapısal olarak yerli yerindedir. Bu kitabın içinde yer alan değerler; arkadaşlık, saygı, misafirperverlik, estetik, yardımlaşma, paylaşma, nezaket, özgüven olduğu görülmüştür. Bu değerler içerisinden özellikler, "misafirperverlik" dikkati çekmiştir. Çünkü bu değer, "bir nevi Türklere atfedilmiş bir niteliktir. Bu sebeple de Alman çocuk yazınında böyle bir değere yer verilmesi, çocukların kazanımı için son derece önemlidir.

Alman çocuk kitaplarında da, Neydim'in kitaplarında olduğu gibi çocuklara verilmek istenen dil ve kültür özelliklerinin gerek metinlerdeki anlatımla gerekse de kullanılan resimlerle kolayca anlatılabildiği görülmüştür. Necdet Neydim'in "Aynı Dili Konuşmak" adlı kitabıyla, Aygen Sibel-Çelik'in Sinan und Felix Mein Freunde adlı kitabı yapı bakımından benzerdir. Her iki kitap da dış yapı bakımından çok farklı olsalar da, çocuklara vermek istedikleri farklı değerleri yavaşça ve karışıklık oluşturmadan kazandırmaya çalışmışlardır. Son incelenen iki kitap ise, Aygen Sibel Çelik'in, Sinan und Felix die Wilden Wörter kitabı ile çok benzer temalar üzerinde durulduğu görülmüştür. Her iki kitapta da, çocukların anlayamayacağı deyimler ve farklı kelimeler kullanılmıştır. Bu kelimelerin bir nevi açıklamalarına Almanca çocuk kitaplarında yer verilmiştir. Bu açıdan yaş grubu uymayan çocuk dahi, kelimeleri anladığından kitapta geçen olaylarla da yakınlık kurabilir.

Çocuk edebiyatında kullanılan dillerin farklı oluşu, değer öğretiminin kazandırılamaması ya da farklı değerler vermesi açısından doğru tanımlar değildir. Çalışmamızda da görüldüğü üzere, kullanılan diller farklı olsa da kazandırılmak istenen değerler aynıdır. Her iki yazında da birçok ortak değer kazandırılmaya

çalışılmıştır. Eğer çocuklara edebiyat aracılığıyla değer öğretimi yapılıyorsa, bu durum çocuklar için daha zevkli bir hal alacak. Hatta bu sayede okuma sevgileri filizlenecektir. Bu bakımdan, gerek Türkçe gerekse Almanca çocuk kitabında, hitap ettiği yaş grubuna kazandırılan birçok değer bulunmaktadır.

Sonuç olarak çalışmamızda görüldüğü üzere, değerler evrensel niteliktedir. Tüm çocuklara hitap edebilecek düzeyde eserler yazıldığında değerler de geniş bir çocuk kitlesine kazandırılabilecek nitelikte olabilmektedirler. Dolayısıyla değerlerin kazandırılmasının –özellikle küçük yaşlarda- en etkili aracı çocuk edebiyatı kitapları, bu kıymetli göreve nail olanlar da çocuk edebiyatı yazarlarıdır.

Çocukların eğitimi açısından son derece öneme sahip olan değerler eğitimi, çocuk yazınının yanı sıra başka yollarla da eğitimin içine dâhil edilerek çocuklara kazandırılmalıdır. Bu açıdan çocuk eğitiminin diğer önemli aracıları olan öğretmenler, öğretmen adayları, akademisyenlere de bazı görevler düşmektedir. Bu yolları, farklı nitelikler içeren öneriler halinde belirtmek gerekirse:

a. Eğitim fakültelerin bütün bölümlerine, “Çocuk edebiyatı” dersleri konulmalıdır.

b. Yer verilen derslerde, özellikle değerler eğitimi üzerinde durulmalı, bu kazanımların en etkili şekilde nasıl verilebileceği üzerinde araştırmalar yapılmalıdır.

c. Okul müfredatlarında, ders kitaplarının yanı sıra çocuk yazını eserlerine de yer verilmeli, bu eserler tanıtılmalı ve çocukların ulaşmasına aracı olunmalıdır.

d. Eğitim fakültelerinde özellikle, çocuk edebiyatı aracılığıyla temel değerler eğitiminin nasıl kazandırılacağı üzerine incelemeler yapılmalıdır.

e. Okullarda çocuk edebiyatı aracılığıyla temel değerlerin işlenmesine özen gösterilmelidir. Temel değerlerin aktarılması da yine çocuk edebiyatı aracılığıyla yapılmalıdır.

f. Liselerin ve üniversitelerin Almanca dil eğitimi veren hazırlık sınıflarında, Aygen Sibel-Çelik’in çocuk ve gençlik edebiyatı kitapları,

çift dilli eğitimin bir örneği olması açısından edebi yönde inceleme dahiline alınabilir.

KAYNAKÇA

1. BİRİNCİL KAYNAKÇA

Çelik, Aygen Sibel. *Sinan und Felix: Mein Freund-Arkadaşım*, Annette Betz Yayınevi, 2007.

Çelik, Aygen Sibel. Sinan und Felix die Wilden Wörter, 2016.

Neydim, Necdet. *Selim'in Maceraları "Aynı dili konuşmak 3"*. Şimşek Yayınevi, İstanbul.

Neydim, Necdet. *Selim'in Maceraları "Selim sana ne diyeyim"*. Şimşek Yayınevi, İstanbul.

2. İKİNCİL KAYNAKÇA

Açа, M. ve Ercan A. M. (2004). *Anonim Halk Edebiyatı,* Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, Ankara: Grafiker Yayınları.

Aksoy, R. (2014). *Değer ve Değerler Eğitimi* (2. Baskı). İstanbul: D-Eğitim Değer Eğitim Merkezi Yayınları: 1.

Alaylıoğlu, R. ve Oğuzkan, A. F. (1976). Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü, İstanbul, Inkılâp ve Aka Kitabevi.

Alıcı, A. (2012). *Yeni Görgü Kuralları.* Geliştirilmiş Baskı, İstanbul.

Alptekin, Z. D. (2018). 3-6 Yaş Grubu Çocuklara Yönelik Yayımlanan Resimli Hikâye Kitaplarının Temel Fen Kavramları Açısından İncelenmesi, *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 2 (1), s. 76-86.

Arbuthnot, May Hill (1964). *Children and Books*. Chicago: Scott, Foresman and Co.

Arıcı, Ali Fuat (2016). *Çocuk Edebiyatı ve Kültürü*. Pegem Akademi Yayınları, Ankara.

Arısoy, Esra (2014). *Ayla Çınaroğlu'nun Çocuk Romanlarında Dilin Kullanımı ve Evrensel Değerler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Konya.

Arseven, T. (2005). Mesaj Açısından Çocuk Kitapları. *Hece Dergisi (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı)*, 104-105.

Aslıer, Mustafa (1975). Çocuk Kitaplarının Grafik Düzeni, *İkinci Türk Yayın Kongresi. Bildiriler*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 17-20.

Asutay, Hikmet (2004). Türk Dili Derslerinde Çocuk ve Gençlik Yazını. *Dil Dergisi* 123, Ankara, s. 65-72.

Asutay, Hikmet (2013). Çocuk Yazınının Fantastik Dünyası: Masallar, *TURKISH STUDIES – International Periodical for the Langueges, Literature and History of Turkish or Turkic-ISSN:* 1308-2104, Volume 8 Issue 13, ANKARA/TURKEY, s. 265-278.

Asutay, Hikmet (2019). Resimli Kitaplar Aracılığıyla Değerler Eğitimi, *IX. IBANESS Congress Series*, Tekirdağ, s. 389-394.

Atabey, D. (2014). *Okul Öncesi Sosyal Değerler Kazanımı Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Sosyal Değerler Eğitimi Programının Anasınıfına Devam Eden Çocukların Sosyal Değerler Kazanımına Etkisinin İncelenmesi.* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu (1988). *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük I"* Ankara.

Aydın, M. (2011). *Değerler İşlevleri ve Ahlak.* Eğitime Bakış Dergisi 7 (19), 39-45.

Aydın, M. (2013). Değerlerin Eğitimi Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi Uluslararası Antalya Değerler Eğitimi Sempozyumu.

Aytaş, G. ve Yalçın, A. (2011). *Çocuk Edebiyatı* (5. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.

Aytekin, Halil (2016). *Çocuk ve Gençlik Edebiyatı*. Anı Yayıncılık.

Bacanlı, H. (2011). Değer, değer midir? *Eğitime Bakış Dergisi*, 7 (19), 20-29.

Balat Uyanık, G. ve Dağal Balaban, A. (2006). *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi Etkinlikleri*., 1. Baskı. Ankara.

Boratav, P. N. (1988). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı.* (5. Baskı), İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Boynukara, H. (2005). Hikâye ve Hikâye Kavramları (Hece: Türk Öykücülüğü Özel Sayısı) 46-47.

Böhme-Dürr, Karin (2001). "Jenseits von "Harrycane". *Television Nr. 13, Internatıonales Zentralinstitut für das Jugend-und Bildungsfernsehen IZI*, München ss. 25-31.

Çelik, Seyyare (2016). "Necdet Neydim'in Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Değer Eğitimi ve Bu Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı". *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*

Çetin, N. (2005). "Tanzimat'tan Cumhuriyete Kadarki Türk Hikâyesine Kısa ve Genel Bir Bakış", *Hece (Türk Öykücülüğü Özel Sayısı) S.46-47,*

Charles, C. M. (2000). *Piaget İlkeleri.* Ankara: PegemA Yayınları.

Ciravoğlu, Ö. (2000). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Esin Yayınevi.

Çağlar, A. (2005). *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi*. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar 2. (Ed. Müzeyyen Sevinç), İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Dağı, F., Alptekin, M. ve Kaplan, T. (2018). Türk dünyası hayvan masallarında tespit edilen değerler, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 43, 227-247.

Dayıoğlu, G. (2000). Çocuk Kitaplarında Eğitsellik, I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Bildirileri, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları,* Ankara, 523.

Dedeoğlu, H., Ulusoy, M., ve Alıcı, M. (2013). *Çocuklar İçin Hazırlanmış Biyografik Eserler Üzerine Bir İçerik Analizi*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 28 (2), s. 116-131.

Demiray, M. G. (1986). "Halk Masalları Üzerine Bazı Görüş ve Düşünceler", *Türk Folkloru Dergisi, 86: 10-13.*

Demircan, C. (2006). TÜBİTAK çocuk kitaplığı dizisindeki kitapların dış yapısal ve içyapısal olarak incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi* Dergisi 2(1), 12-27.

Demircioğlu İ. Ve Tokdemir M. (2008). "Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik", *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(1) 69-88.

Demirel, Ş. (2010). *Edebi Metinlerde Çocuk Edebiyatı,* Ankara: PegemA.

Demirel, Ş., Çeçen, M. A., Seven, S., Tozlu, N., ve Uludağ, M.E. (2010). *Edebî Metinlerle Çocuk Edebiyatı.* Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Dervişcemaloğlu, B. (2014). Ortaokul Düzeyinde Bir Fabl İnceleme Örneği. *Turkish Studies- Internatıonal Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,* 9 (9), 475-488.

Detlor, T. (2001). *Teaching with Aesop's Fables.* Newyork:Scholastic Inc.

Dilidüzgün, S. (2003). *Çocuk Edebiyatı ve Metin Türleri* (Edt. Güneş, Z.), Çocuk Edebiyatı: Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, No: 1420.

Dilidüzgün, S. (2004). *Çağdaş Çocuk Yazını.* İstanbul, Morpa Kültür Yayınları.

Dilidüzgün, S., Sever S., Öztürk A.,Adıgüzel Ö., Açıköğretim Fakültesi Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programı Çocuk Edebiyatı, Anadolu Üniversitesi Yayını No. 1420, Eskişehir.

Emre, A. C. (2004). *Çocuklara Hikâye Anlatmak Sanatı*. (2. Baskı), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, İstanbul.

Erdem, A. R. (2003). Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (4), 53.

Erkmen, N. (2000). *Çocuk Kitabı Resimleri*. Art Dekor Dergisi.

Fichter, Joseph (2006), *Sosyoloji Nedir?* (çev. Nilgün Çelebi), Anı Yayıncılık, Ankara.

Frogozo, N.L. (2006). *The effects of sports builds character with and emphasis of character education.* Yüksek Lisans Tezi, California State University, Department of Recreation and Leisure Studies, Long Beach.

Geçgel, Hulusi ve Güleç Çakmak, Havise (2012). *Çocuk Edebiyatı* (2. Baskı). İstanbul: Kriter Yayınevi.

Glazer, J.I. (1986). *Literature for young children*. New York: Charles E. Merril.

Gökşen, E. N. (1985). *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız*. (5. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Gönen, M. (1989). Beş ve altı yaş çocuklarının resimli çocuk kitaplarındaki değişik resimleme tarzlarına tepkileri, *Türk Kütüphaneciliği*. 3 (1), 32-35.

Güleç, Havise ve M. Gönen (1997). "1974-1993 Yılları Arasında Türkçe Basılmış Olan Resimli Öykü Kitaplarının Resimlendirilme ve Fiziksel Özellikleri Yönünden İncelenmesi". *Türk Kütüphaneciliği*. 11,1, 42-53.

Güleç, H. (2002). *Halk Edebiyatı*. Konya: Çizgi Yayınevi.

Güleryüz, H. (2006). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı.* Ankara: PegemA Yayıncılık.

Günay, U. (1975). *Elazığ Masalları*. Erzurum.

Güngör, E. (1993). *Değerler Psikolojisi.* Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.

Halstead, J. Mark, Taylor, J. Monica, (2000), "Learning and Teaching about Values: a review of recent research," Cambridge Journal of Education, Vol. 30, No.2. page. 169-202.

Haydon, G. (2006). *Values in education.* London: Continuum İnternational Publishing Group.

Huck, C. S., Kiefer, B. Z., Hepler, S. ve Hickman, J. (2004). *Childrens literaure in the elementary school* (8th ed.), NY:McGrawHill.

Jewell, P. (2000). Measuring moral development feeling, thinking and doing. *Special education and disability studies.* The Flinders University of South Australia.

Kale, N. (2007). Nasıl Bir Değerler Eğitimi?, *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu,* Değerler Eğitimi Merkez Yayınları İstanbul, ss. 313-322.

Karaalioğlu, Seyit K. (1972). *Sözlü-Yazılı Kompozisyon Konuşmak ve Yazmak Sanatı*, İnkılap ve Aka Yayınevi, İstanbul.

Karagöz, Bahattin (2009). *Yapılandırmacı Yaklaşıma Göre İlköğretim 6 ve 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Değerlerin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karataş, E. (2014). Çocuk edebiyatında "karakter" kavramı. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 33, 60-79.

Karatay, Halit. (2007), "Dil edinimi ve Değer Öğretimi Sürecinde Masalın Önemi ve İşlevi", Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt 5, Sayı 3, s. 463-475.

Karatay, H. (2011). Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler. T. Şimşek (ed.) *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Kavcar, Cahit (1999). *Edebiyat ve Eğitim* (3. Baskı). Ankara: Engin Yayınevi.

Kaya, İ. (2003). Çocuk Kitabı Resimlerinde Klişe Yaklaşımlar. *Çoluk Çocuk Dergisi*, Mart Sayısı.

Kaya, Vural (2007). *Cahit Zarifoğlu'nun Çocuk Kitaplarında Temel Değerler* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Keskinoğlu, M. Şerif, (2008), "İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Mesnevi Temelli Değerler Eğitimi Programının Ahlaki Olgunluğa ve Saldırganlık Eğilimine Etkisi", Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Kıbrıs, İbrahim. (2010). Çocuk Edebiyatı (4. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.

Kılınç, F. E. (2015a). Değer Eğitiminin Tanımı, Önemi ve Kapsamı. Sevcan Yağan Güder (Ed.), *Okul Öncesi ve İlkokul Döneminde Değerler Eğitimi* (s. 1-20). Ankara: Eğiten Kitap.

Kızılçelik, S. ve Erjem Y. (1994), Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü, Ankara: Atilla Kitabevi.

Kimmel, E. A. (1970). Can Children's Books Change Children's Values?. *Research In Review.*

Korkmaz, R. (2011). *Yeni Türk Edebiyatı 1839-2000*, Grafiker Yayınları 6. Baskı, Ankara.

Kul, Nergiz. (2014). *Evrensel Bakış Açısıyla Ülkemizde 1930-2010 Yıllar Arasında Basılan Resimli Çocuk Kitapları.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yeditepe Üniversitesi: İstanbul.

Mardi, H. Ö. (2006). Çocuk kitapları resimlemede karakter yaratma. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,* Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Neydim, Necdet. (1998). *Çocuk ve Edebiyat: Çocukluğun Kısa Tarihi Edebiyatta Çocuk Figürleri.* Bu Yayınevi: İstanbul.

Norton E. Donna (1987). "Throught the Eyes a Child: An Introduction to Children's Literature". Columbus: Merrill Publishing Co.

Pekmezci, Sevgi Can (2004), *Resimli Çocuk Kitaplarında Hayvan İmgesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi: Ankara.

Püsküllüoğlu, A. (1994). *Arkadaş Türkçe Sözlük.* Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Oğuzkan, F. (1988). *Dünya Çocuk Edebiyatı*. Şirin M. R. (Der). 99 Soruda Çocuk Edebiyatı, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Oğuzkan, F. (2010). *Çocuk Edebiyatı.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Oruç, C. (2010). Okul Öncesi Dönem Çocuğunda Ahlaki Değerler Eğitimi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi,* 1(2), 37-60.

Öncül, R. (2000). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü.* İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Özbey, S. (2009). *Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeğinin (pkbs-2) Geçerlik Güvenirlik Çalışması ve Destekleyici Eğitim Programının Etkisinin İncelenmesi.* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı, Ankara.

Özdemir, Emin (1994). *Yazınsal Türler* (2. Baskı), Ankara: Ümit Yayıncılık.

Özer, A. (2003). Sanat ve Eğitim Üzerine. İstanbul: Erdem Yayınları.

Pekbak S. ve Asutay Hikmet (2018). Türk-Alman Yazınında Çocuk ve Gençlik Kitapları Yazarı Aygen Sibel Çelik Üzerine İnceleme. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*. 04 (02), 21-25.

Saçkes, M., Trundle, K. ve Flevares, L.M. (2009). Using children's literature to teach standard-based science concepts in early years, *Early Childhood Educational Journal*. 36 (5), 415-422

Sağlık, Ş. (2005). "Çocuk Romanları", *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 104-105, Ağustos, Eylül, s. 237.

Sağnak, Mesut (2004), "Kişi-Öğüt Değer Uyumunu Ölçme Çalışmaları ve Kullanılan Yöntemlerin Karşılaştırılması"*, Değerler Eğitimi Dergisi*, 2 (5), 101-124.

Sever, S. (1995). Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Yapısal ve Eğitsel Özellikler. *Abece*, 107, 14-15.

Sever, S. (2010). *Çocuk ve Edebiyat*, İzmir: Tudem Yayıncılık.

Sever, S. (2013). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü.* (1. Basım). İzmir: Tudem.

Sınar, A. (1997). *Hikâye ve Romanımızda Çocuk*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Sivri, Medine (2008). *Paul Eluard ve Nazım Hikmette Renklerin Dili*. 1. Baskı. Kanguru Yayınları. Ankara.

Sivri, M. (2014). Çocuk Edebiyatında Görsel Metin Eleştirisi. Türk Dili Dergisi, Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı, CVII (756), 576-584.

Sloan, Glenna (2001). "*But Is It Poetry", Children's Literature Education,* Vol. 32, No: 1.

Styles, Morag (1998). *From the Garden to the Street:Three Hundred Years of Poetry for Children*, London: Cassel.

Şahbaz, N. K. (2008). Çocuk Edebiyatında İhmal Edilmiş Bir Tür: Deneme. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 9 (15), 189-203.

Şen, S. (2003). "Okul Öncesi Masal ve Öykü Kitaplarında Çocuğun Görsel Algılamasını Geliştirmeye Yönelik Olarak Kullanılan Yöntemler", Ana Dili Dergisi, Sayı 27 Ekim, Kasım, Aralık.

Şentürk, Rıdvan (2013). "Dramatik Hakikat, Savaş ve Barış", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 12(23)*, 15-42.

Şimşek, T. (2007). Çocuklar için edebiyat ama önce çocuk. *Özgür Pencere, Edebiyat ve Sanat Derneği*, 1-6.

Şimşek, T. ve Yakar, Y. M. (2012). *Çocuk ve Edebiyat, Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı* (Editör: Tacettin Şimşek). Ankara: Grafiker Yayınları.

Taşdemir, M. (2005). "Eğitsel bir Materyal Olarak Çocuk Hikâye ve Romanlarının Nitelik Düzeyi", *Milli Eğitim Dergisi*, s. 168.

Taulbert, C. L. (2006). *Eight habits of the heart for educators.* Thousand Oaks, California: Corwin Press.

TDK, (2014), Türkçe Sözlük, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Temizyürek, F. (2003). "Türkçe Öğretiminde Çocuk Edebiyatının Önemi", *Türklük Bilim Araştırmaları, Türkçe'nin Öğretimi Özel Sayısı*, Sayı 13, 161-167.

Tezel, N. (1985). *Türk Masalları I-II*. Kültür Bakanlığı Yayınları: İstanbul.

Tillman, D. (2000). *Living Values activities for young adults living values and educational program.* Deerfield Beach, Florida: Health Communications, Inc.

Topçu, S. (2002). *Illüstrasyon ve Çocuk Kitapları*. İstanbul: Marmara Üniv. Yüksek Lisans Tezi.

Toz, H. (2013). Çocuk Edebiyatı Tarihi. (Edt. Ö. Yılar ve L. Turan), *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı,* (s. 227-252). Pegem Akademi Yayıncılık. Ankara.

Tuğrul, B. ve Feyman, N. (2006). Okul Öncesi Çocukları İçin Hazırlanmış Resimli Öykü Kitaplarında Kullanılan Temalar, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Fakültesi 2. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (4-6 Ekim 2006),* Ankara Üniversitesi Yayınları, No: 203, ss. 387-392.

Tuncer, Nilüfer (1974). Türkiye'de Yayınlanmış Resimli Çocuk Kitapları (1960-1972). (*Yayınlanmamış Doktora Tezi)*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ünal, C. (1981). Genel Tutumların veya Değerlerin Psikolojisi Üzerine Bir Araştırma, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları,* 301.

Yaman, E. (2014). *Değerler Eğitimi* (3. Baskı). Ankara: Akçağ Kitabevi.

Yardımcı, M., ve Tuncer, H. (2002). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. Ürün Yayınları.

Yazıcı, Kubilay (2006). Değerler Eğitimi'ne Genel Bir Bakış. *TÜBAR XIX*, 500-522.

Yücel, S. M. (2017). Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretiminde Yaklaşımlar ve Yönelimler. TURKISH STUDIES: *International Periodical for the Langueges, Literature and History of Turkish or Turkic- ISSN:* 1308-2104, Volume 6 Issue 12, ANKARA/TURKEY, s. 673-686.